

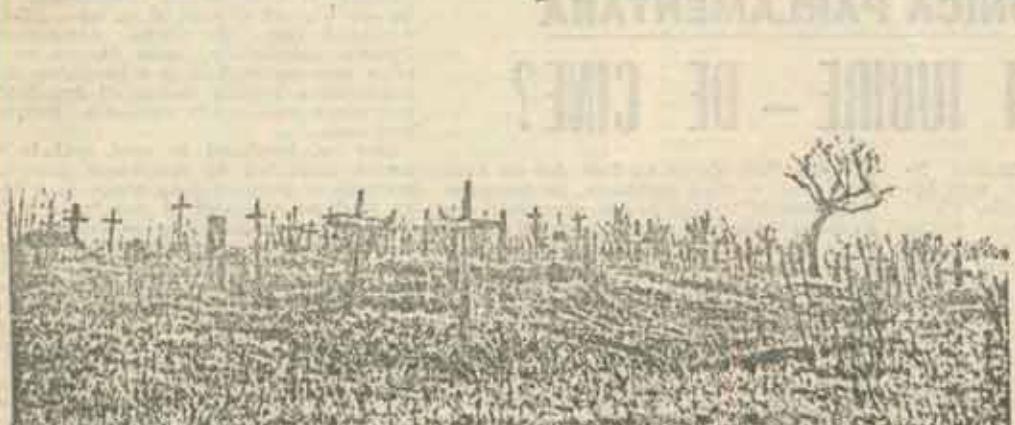
DIN SUMAR:

- Europa Mare. Semnează : BOGDAN GHIU
- „Noi luptăm împotriva comunismului, nu a comuniștilor”. Un interviu cu dl. CORNELIU COPO-SU, realizat de ANDREEA PORA • Cum s-a salvat colacul de salvare ? (Convenția Națională a F.S.N.). Reportaj • Între Thatcherism și social-democrație. Semnează : CĂLIN ANASTASIU • „Noi am evitat lupta fratricidă”. Fragmente dintr-un dialog cu dl. ANDREI VARTIC, deputat al poporului din Moldova, realizat de VICTOR BÂRSAN

REFERENDUM ÎN ȚARA FURATĂ

PUBLICAȚIE SAPTAMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL II • NR. 11 (61) • 22 MARTIE 1991

Fotografie de NICOLAE RĂILEANU

Basarabia, care odinioară era a treia parte a Moldovei, nu mai fine de legea românească, deși chiar și azi tigrurile și satele din preajma gurilor Dunării sunt pline de moldoveni creștini care suferă totuși împilarea.

DIMITRIE CANTEMIR

„Am plecat de acasă și am ajuns acasă”, a spus Nichita Stănescu cind a sosit, cu ani în urmă, la Chișinău. Un osemenea soniment îl aî, amplificat, atunci cind privești tricolorul fluturind deasupra clădirilor apărătoare cu core Imperiul Sovietic a impinsit pămîntul Basarabiei. E același tricolor ca și la București, la Iași sau la Alba Iulia – și totuși nu este exact același. Căci în mijlocul său apare străvechiul simbol al Mușatinilor, zimbru moldov.

Pină la Revoluție, steagul nostru purta în centru povara stemei comuniste. Apoi, stema a fost îndepărtată, și în locul ei a rămas un gol, semn olăniș pe care o săpase în suflarele noastre sclavia roșie. Dacă România ar fi revenit la monarhie, probabil că acest gol s-ar fi umplut cu stema antebelică. Dacă ne-am fi găsit odihna într-un alt așezămînt politic stabil, probabil că golul s-ar fi umplut cu simbolul acelui așezămînt. Dar nu ne-am găsit-o, și cum am vrut să îrgonim amintirea ocalei râni, am umplut-o cu galbenul din jur.

Dar basarabenii, care au găsit formula concordiei, au găsit și imaginea ei : străvechiul zimbru moldov, animalul-călăuză, cel care îl conduce pe vitejii ce rătăcesc prin intunericul codrilor spre pămîntul făgăduit, spre locul desculcătorii, spre spațiul sortit să adăpostească viața comunitară.

Căci în lupta lor, în a cărei victorie pînă de curînd puțini mai speau, și care în fond este un miracol ce se adaugă lantului de miracole care constituie istoria supraviețuirii noastre, basarabenii au găsit criteriul unicitor în elementul național, în tradiție, în valorile perpetuate prin viață sătească, în limba strămoșilor și a lui Eminescu.

Victoria lor este pilditoare pentru întregul popor român. Multă dintr-oamenii noștri politici ar trebui să facă un pelerinaj smert în Republica Moldova. Acolo, ministrul – cu totii moldoveni – sunt adevărați slujitori ai binelui public. Acolo, o bună parte dintre deputații poporului ar reda acestei funcții demnitate și nobiletate. Acolo, idealul primeză în fața egoismelor mărunte. Acolo, spiritul a invins materia.

Nici un sacrificiu nu este zodănic, s-a spus în vremurile fără speranță ale stalinismului. Căci forța acestor oameni nu vine numai din ei însiși, ci și din sutile de mil de victime ale războului, ale deportărilor, ale foamei. Prin ei vorbește totodată milioanele de vieți mutilate de impilare, umilire, extenuare, mizerie.

Cit de senină și deplină este victoria acestor oameni care nu au de opus lancurilor sovietice decât increderea în dreptate și odevăr o poate arăta o simplă plimbare prin centrul capitalei. În timp ce prin fața statului lui Lenin, înălțat pe un soclu monumental, gata să vorbească unei multimi inexistente, oamenii trec grăbiti, lăsându-l pe marele arhitect al dezastrelui în singurătatea despăgubitor, în fața statului lui Stefan cel Mare, creștă după o măsură mai apropiată omului, moldovenii se adună într-un perpetuu Sfat al Tărilor. Soclul statului este înundat de flori, iar la baza lui arde de-a pururi o candelă a nădejdii. Pe gardul din spatele monumentului sunt atinute panouri cu lozincii „Cu noi sunt Tara și Dumnezeu.” „ARMATA NAȚIONALĂ. Nu vrem să moii murim pentru Imperiu.” „A fi comunist inseamnă a fi imperial ori supus imperialilor.” Pe aceeași panou e scris, în continuare, referințul Imnului Golanilor.

Reflecția ocașionată de situația în viață politică oficială a constituit-o destăierarea Referendumului. Acest act, menit să ofere o bază legală pentru menținerea în Imperiu a popoarelor încăibile, menit să ofere deschiderea unei căi de vindecare a Morelui Bolnav, s-a transformat într-o demonstrație vie și demascătoare a brutalității, ilegalității și insolenței politicii Centrului. Ilegal din start – căci dreptul internațional interzice organizarea de referendumuri în teritoriile ocupate – ilegal, o dată în plus, prin hotărîrile puterii instituite în Republica Moldova, Referendumul s-a desfășurat, tragicomic, cu concursul trădătorilor și trupelor de ocupație, prin forță și sănătăț. După ce unele autorități sovietice, dovedind o stăjenitoare lipsă de imaginație, au justificat intrarea trupelor în Republica Moldova ca fiind un răspuns la odunările unor voluntari moldoveni în pădurile – odunări atât de bine camulate încit nimeni nu a găsit nici un indiciu al desfășurării lor – alte autorități au declarat că nu intrăsări nu au fel de trupe. Ceea ce nu i-a impiedicat pe liderii de partid de la Kremlin să comunică subalternilor lor de la Chișinău – continuând incercarea de a pună autoritatea de partid peste autoritatea de stat – că trupele au fost retrase. Dacă la Cahul echipe de 3-5 bătauși bruscău oamenii, silindu-i să intre în centrele de votare, în alte locuri, odeziunile s-au obținut prin amenințare cu neplătește salariilor, neacordarea cartelelor pentru alimente sau cu recrutarea.

Modul în care a reacționat mereu majoritatea oamenilor la aceste situații a demonstrat că frica a dispărut din Republică. Un atare mesaj a fost transmis poporului printr-un discurs televizat de către președintele Mircea Snegur. Asemenea voievodilor întroti în legendă, Snegur s-a aliat în toate ocalele său în mijlocul poporului său; vorbindu-l în cuvinte simple și convingătoare, îmbărbătindu-l. Curoajul președintelui Republicii, el primului-ministru, al președintelui Parlamentului, care au înfruntat fără să ţăvăie amintirile Centrului, i s-a săturat cu roju poliției – care a fost gata să intervină pentru a-i proteja pe oameni împotriva atacurilor militilor sovietici –, curajul reporterilor – care au demonstrat cum aceeași persoană poate vota și de 20 de ori –, curajul celor care au organizat pichete pentru descurajarea votării.

Despre curajul oamenilor acestor pamânturi, abandonate în 1940 Armatei Rosii, s-a vorbit prea puțin. E de datoria noastră să îndrepătăm, cit mai curind și cit mai deplin, această vinovată omisală.

VICTOR BÂRSAN

MASS-MEDIA ÎN PAS DE DEFILARE

NU RÎDEȚI DE PRESEDINTE!

Că totul se prăbușește în jurul nostru nu este un secret pentru nimeni. Banii români nu vor să recunoască fapți, și tocmai asta îl face prostii români. Dar asta este realitatea. Pînă la această oră domnia competentei și a legilor, pieței rămîne un simplu viață. Societatea este în continuare săracă. lipsită de inițiativa și de speranță, nemergind în calea viitorului ei să sprijină să cădă vîrtoful pestă ca un bloc la cutremur. În toată brâmbările asta deprîmantă, un singur sector își aduce încrezătoră: presa. Ziarurile au fost primele întreprinderi particulare care au produs ceva și nu doar au transmis la suprapret producția altora. Zarătilor au fost primii oameni din societatea nouă care s-au vîzut obligați să utilizeze competențele și care au început să cîștige în raport cu ceva ce produceau: întreprinderile de difuzare, la început mai greu, apoi din ce în ce mai armonios, au început să contrôleze teritoriul și să construiască o lume a informațiilor paralelă cu cea oficială. Nu numai prin ceea ce spun, ci prin că însăși, presa este prima care s-a rupt de sistem. Sau, cel puțin, mare parte din ea. Exemplul negativ le dă Puterea, sponsorizindu-și colidele falimentare.

Find presă un fel de stat în stat, căpătind pe parcurs și constituita propriile puteri, unindu-se ziarșii, spre surprinderea multora, în toate chestiunile fundamentale ale breslei, puterea s-a simțit tot mai amețintătoare. Paraoxul, cicii atacurile la adresa ei nu mai au virulenta celor din campania electorală sau de după mineriadă. Singurul rămas pe pozițiile calomniat sint cei de la România Mare, dacă suntem convinși că nu prezența lor altă de colorată a determinat puterea să se agite din nou pentru o lege a presel. Primul ministru declarase personal, încă din luna septembrie, că a fost convins de inițiativa undei asocieri legi. Ce timpuri! Septembrie, capul care urma să cădă, Consiliul European. Alte vremuri, din moment ce după admisarea statutului de invitat special, s-au putut suprina emisiunile opozitiei și reducele ale minorităților în televiziune, de ce nu ar trece și o lege a presel? Grupul parlamentar FSN are inițiativa unei asemenea proiect și se organizează o întâlnire cu organizațiile ziaristilor. Întâlnirea degenerență înspre come, este unul dintre senatorii prezenti în comisia pentru mass-media a Senatului nu recunoaște paternitatea ordinei. Liberali și independenti se manifestă clar împotriva lui, un senator FSN protestează și spune că proiectul nu ar apărea în ce fac grupul FSN, des domnii Dumitrescu și Cionțea care să realizeze totuși cu el, proiectul este risibil, nici un răbd despre drept în informare, sănătuește peste sanctiuni, umor involuntar, destabilizarea armatei și interzicerea întransmiterii de stiri ne-liniștește, se cade la o înțelegere, organizațiile profesionale se angajă

Jenă să vină cu un proiect în loc în maxim um trei luni, senatorii vor să acate că sunt măcar la fel de istoți ca Poile Roman și nu îngădui.

Demărările este cordială, nimici nu își imaginează că guvernul va scoate din bucurie un proiect încă mai absurd, cu o singură calitate — scurtimile — un proiect care apără incompetența celor din toate straturile puterii, cu temeri bâmburîti juridice cum ar fi defâlmarea — orice poarte fi defâlmare: caricatura, porcă, critică, orice — fără nimeni nu poate crede învoință, lansat de cineaștre, cum că lui Petre Roman îl s-a stricurat protecția între alii doar hirtii și el îl-a semnat din gresală, firește, interesați sunt mulți: miniștri, parlamentari, magistrati, deci să se facă Frontul comisiei de etică mult promisă și să analizeze deliciile, mai bine sătăcătoarele deliciile dintr-un sondaj; într-o țară care vrea să devină ceva de abia de acum înainte, interzicerea criticii este de o oportunitate indiscutabilă.

Una astfel de acasă nouă încercare de a controla presă, desă aparține unei aspirații legitime a unei puteri ca și noastră, căreia numai cînismul nu-i lipsește, este totuși un gest de infantilism politic, apartinând unei nostalgie a întoarcerii fără corespondent în realitate. România este o țară europeană, spus mai ales el, cei de la putere, iar o țară europeană nu poate să-și permită să-și arunce ziaristi în puscărie și nici să înlătră vreun ziar. Puterea noastră se leagăndă periodic, ca și în lume, în ideea că România este o țară izolață, ceea ce nu mai este cazul. Controlul asupra preselor nu se mai poate relua. Puterea se poate prezenta cu gazeta *Cățavenea* pe la vreun for european să se plingă că este lovitură sub centură, dar mult mai ușor este pentru noi să facem proba **României Mari**, a demiterii judecătoarei care i-a condamnat pe Vadim, a invitațiilor lui Barbu la Cotroceni. Mă indolesc că ar fi și cineva bine din această încercare. Ca și atunci cind a inspirat direct politica ziarelor **Azi și Dimineață**, politica ce a adus folosase limitate și doar în imediat, ducind în final cele două ziaruri la descalificare profesională și vecinătatea fallimentului economic, președintele Iliescu se hazațără. Presa este punctul său slab, al său și al consiliului său, dl. V. Secăreț, sectorul unde „bine” sfințuit, președintele a gafat continuu, pînă cînd chiar ziarul proguvernamentală mai independentă i-a retras sprijinul. Măcar în cazul al doisprezecelea ar trebui președintele să dea dovadă de putin tact, să pună în balanță creditul său internațional mizerabil, rezultat locual al acestor rostifici, și că e cîeva caricatură din *Cățavenea* ce îl provoacă în somnii. Să și-si regăsească rutină și mult al umorului. Fără simțul umorului, polițienii în tam lui Caragiale devin neînțeleși, fie odioși. Să îl acasă și lege nu îl poate apăra. **ALINA MUNGIU**

„DE JOASĂ EXTRACTIE“

Printre cazarile-probleme ale perioadei postrevolutionare ("de tranziție...") din România, continuă să se numere aceea al purtătorului de cuvînt al Guvernului Bogdan Baltazar. Personal controversat și inițial socant, el a ajuns, de la un timp, de-a dreptul, iritant. De la o serie de spărțiri — cind, citind în fața camerelor TV, cu două sau trei microfoane prăpicioase cît mai aproape de către reporterii stând smirnă, domnul sa împresca puț și simplu cuvintele, pocnindu-și buzele — trecind prin desfășurările comunicate de autor (redactate, adică după opinia proprie, dezminutate apoi de Guvern) la adresa rolului Regelui și sfîrșind printre-o relativă „cumătoare” ultima vreme, el răstinește o figură a cărei simplă apariție pe ecran stîrnăse nevozităcă, înainte chiar de-a deschide gura (desi de la un timp a invitat să nu mai sculpe vorbind, adoptînd o dicție un ton mai adevarat), Năruval din filmul „Are lecție”, să se pare că și cercușul interneță, urmînd o atenție plus în cercul lui Bogdan Baltazar. La conferința de presă a primului-ministrului remarcă tangentială a unui reporter întrebarea numărului de „circa o jumătate de milioane de oameni care a-iesit pe străzi pe 15 noiembrie 1990” din cadrul unei întrebări a stînlui ironiu caustic a lui Petru Roman, provocînd o mică alterație : la rîndul său, purtătorul de cuvînt a ecocit de cuvîntă să-l mustre, la întrebarea conferinței, pe „culoar, pe nefă” rîcîtul reporter, ne un ton „sărăcitoare” urindu-i pe deasupra „să învețe să mă poarte”, spre binele lui, deoarece dacă acum, fiind foarte tiner, asemenea „fronde” mai pot fi trecute cu vedere de viitor ele li vor dăuna carierei. Atâtudinca adulțului Baltazar a confirmat înca o dată, întoarcerea — sau mai exact, continuitatea — domnului gerontocrat sau, oricum, a mentalității geronimică-

„Venerabilul” domn ce dădea lectii de comportament și morală unui tînar de moștenire că ar fi trebuit să-și înceapă noua „cariere” prin a le asimila ei însgăi, în primul rînd: interviul acordat Agenției A. M. Press și publicat în „România liberă” din 12 martie 1991, sub titlu: „Un cui în scrierile lui Illescu?” este relevant în acest sens și oferă o probă de-a dreptul incredibilă a lipssei de urbanitate în ce-l orivescă.

Intrigile politice și substraturile unei acțiuni sînt, de regulă, crea oculte pen-
tru a putea fi dezlegate „la sigur” prin
o pură deducție: atenția comis reconstituindu-se asupra lui Dumitru Mazilu, la Geneva, a
fost mult discutat, ipotezele — ca și
versiunile — cele mai contrari lîndî
consistență cu reprezicunea la un mod
abroane dramatic. Dîi acest motiv, nu
părerea lui Bogdan Baltazar — părere
oricum, explicit personală — în privința
acestui contează acum, el „ambalajul”
respectivelor opinii. Cu alte cuvinte, nu
fondul, ci forma, iar forma se relevă uli-
toare de-a dreptul; e adevarat, totuși
că se află în perfecță consonanță cu
fondul... Că purtătorul de cuvînt îl con-
sideră pe Dumitru Mazilu „un cadavru
politic” — voia lui: dar calificativele cu
care îl ornamentează depășesc închiul-
tarea cea mai neagră. Caracterizându-l ca
fîind „de un corăghiozic total, (...) fîind
cel mai mare lîndîu (din Ministerul de
Externe — n.n.), (...) n-a existat altu-
lui mare, al onorelor toatei”, obișnu-
că și de o extractie extrem de modestă...”;
Baltazar continuă: „Pe el această ex-

tractie modestie si ruperes recenta de mediu rural se vedea in mod stralucit. Adica, Iertati-mă, Mazilu era o toapă perfectă si un delator." Așadar, defălmările Regelui i se adaugă defălmarea mediului rural: in vizionarea ilustrului personal, tărâmea oferă cel mai mare protest de foape si delatori. Probabil că domnia-să confundă satul cu mahala sau, drept care î-ăs aminti acea memorabilă frază a lui Marin Preda, cu valoare de mesaj si sentință: „eram tăran, nu mahalașii” din *Viața ca o paro* (carte care, mai mult ca sigur, nu intră în cultura sa generală). Nu stiu cit de toapă este Dumitru Mazilu, stiu însă, de-acum, cu certitudine, că el, Bogdan Baltazar, este (toapă): Ilimbajul său o dovedește perfect. Expressiile alese de genul „Mazilu e de-un caraghlozie total”. „E toapă domnule”, la care se adaugă exprimări cofrizenă agramatismul său. In cel mai bun caz, o vulgaritate ce trădează lipsa flagranță a culturii: „Cam în cinci, sase (crisoare, n.n.) oameni mi se adresează să-mi evără sprînj, una, alta” (n.n.). Jocuri din astea se pot face foarte multe, provocări din asta, lectie inițiată de la (n.n.) orice manual de politică din astă treacătă, provocatoare. Nu vă dăsi scame ce usor se poate realiza chestia asta” (n.n.): ...Tokeș, domnule, are o tinută, nu tocmai morală, dar mi se pare un om ruș, ca în tragedia antică. Între unguerismul lui, că-i unghur (n.n.) și totusi rezilarea faptului că aici se pot realiza unghuri și nu cu Ardealul *mineat* (n.n.). Pentru o imagine de ansamblu a vocabularului si exprimării de „inalță extracție” a-d-lui Bogdan Baltazar, lectura integrală a interviului nu este obligatorie, ci doar recomandabilă. Un ultim fapt se merită (ca să folosim stilul interviewatului) menționat: precizarea purtătorului de cuvint despre cunoștința sa cu Dumitru Mazilu: „Îl stiu (...) îl stiu din Ministerul de Externe”, corroborată cu „identificarea” agresorilor acestulă: „a fost injunghiat cu niste lame de niste fosti colegi de-al lui de Securitate”. Dumitru Mazilu avea asadar colegi în Securitate, Bogdan Baltazar, la rindul său, a fost coleg cu Dumitru Mazilu la „Ex-

NICOLAE BALTA

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

INTRIGĂ ȘI IUBIRE – DE CINE?

care nu face economie de trimitere în
vresă, într-un discurs arrogant prin în-
tonările și jignitor prin eruditie. Cetă-
țenii onorii desigur, dar, în mare parte
cameni nepregătiți pentru rolul pe care
lui joacă, foeniișii sunt inclinați să-și
pună specurile pe scama lipsii de orga-
nizare.

Săptămâna care a trecut a înregistrat un adverst ^{șom} în grupul parlamentar F.S.N. Joi dimineața (14 martie) s-a anunțat oficial înlocuirea domnului Liviu Mărescu cu domnul Alexandru Albu la conducerea grupului. În Adunarea Deputaților, l-a adus domnului Mărescu — în culise desigur — sprijinul pentru incapacitatea de a coordona acțiunile grupului, pentru neglijen-

lență toleranță manifestată față de opoziție și față de U.D.M.R. Doar faptul că în votarea unui amendament senatoare se pronunță într-un fel, iar deputații într-un altul este un semn suficient că Frontul din Parlament începe să se fragmenteze, alegând orientări diverse și divergente. Lipsa unei gindiri unitare, a unei ideologii și a unei atracții de acțiune a determinat această tendință de atomizare, pe care vigilanții încercă să o stopeze prin măsuri organizatorice. Tante aceste certuri intestine n-au putut evita discuțiile asupra problemelor de fond și a opțiunilor importante. Neînțelegerea s-a adâncit și au dus la constituirea a tot soiul de grupuri secrete de inițiativă care încercă — cu prudență — să coordeze cel mai mult.

ade-enții. Precedente au fost, dar au avut
înăscută acum o mică ampolare. Se începuse
mai demult strângerea de seimeniuri pe
o moțiune care cerea Guvernului demis
teres domnului Andrei Pleșu (despre care
și acum se mai crede că a înstrâns
operele lui Brăncuși și că este agent al
regăzătorii în simbol Guvernului). Iniția
tiva a fost stopată. Mai de curind 187 de
deputați F.S.N. semnează un alt docu
ment — în 10 puncte — prin care se
argumentează încapacitatea și corupția
decesului domnului Gheorghe Stănescu.

domnului ministru Gheorghe Stefan. Printre alte argumente am reținut că ministrul învățământului este acuzat de cheltuieli inutile, de trafic de influență și – nota bene – de faptul că se lasă consiliat de Alianța Civica și de G.D.S. Ultima inițiativă le-a întrebat însă pe toate celelalte, întrucât a propus nici mai mult nici mai puțin de o întregă formulă guvernamentală. Îndrăginea ideii a intimidat și unii ai considerației-o chiar o provocare. Printre persoanele active ale acestei intrigi, se află, și nu le lipsit de interes acest lucru, mare parte din cel foarte tâcuți în timpul sedintelor, care au găsit în această șesătură „ocultă” o formă de manifestare. Domnul N. S. Dumitru s-a arătat indignat și jignit de faptul că inițiativa l-a fost atribuită, considerind că e vorba anume de o încercare de discreditare. Faptul că privirile s-au indreptat asupra lui are și un anume temel. Domnul N. S. Dumitru este singurul care a criticat cu vehemență Proiectul de

reformă al Guvernului, considerind că nu are nici un orizont și că va păstra decalajul față de țările occidentale. Printre speculațiile sale despre societatea post-industrială și capacitatea managerială a foștilor comuniști am descifrat ideea conservării vechiului dirijism economic.

Dar cel implicat în mod real în această inițiativă de remaniere guvernamentală se pare că nu au nimic de-a face cu gândirea originală și nebuloasă a lui N. S. Dumitru, ba chiar se declară a fi în aria de dreapta a partidului. Amuzant este că tocmai despre ei — persoane cărora nu avem nici un interes să le cerem o celebrare nemotivată — se spune că nu suțin ideea de stânga și de dreapta și îl se contestă orice compo-

Pe liniile acestei inițiativă avortate, s-au conțurat în cadrul grupului parlamentar F.S.N. două direcții cu opțiuni mai lăpide formulate: pe de-o parte aripa care susține fără rezerve, din convinere, din mimetism sau din neintelegeră politica Guvernului, iar pe de altă, cei care se consideră de orientare social-democrată și care reproșă programului guvernamental faptul de a fi insistație insuficientă asupra protecției sociale. Parlamentarii cu această opțiune s-au simțit chiar frațirați în momentul în care domnul Răduță a anunțat, în ultima zi a Convenției Naționale, înființarea Frontului Social-Democrat. Ar fi de dorit, firesc, o consultare prealabilă și o colaborare cu frântușea din Parlament. În Front există însă o penurie de încrederă și b'sericeștele se fac și se desfăc cu mobilitate, spre exasperarea celor mai lucizi, care nu găsesc altă soluție decât o chemare autoritară la ordine.

HORATIO PEPINE

BOGDAN GHIU

Europa Mare

Privesc harta. Harta găsește, cuprinsă parcă de colici, în foc.

În Est, veacul a continuat și acum sfîrșește prost. După ce s-a vorbit de „Estul comunist”, Europa occidentală privește acum cu un amintec de grozăz, repusie și consternare spre „Estul naționalist”. O simplă infocire de etichete, sub care o jumătate de continent pare să alegă în întâmpinarea unei apocalipse pe care călătă jumătate de continent speră să o fi lăsat definitiv în urmă. Care, îată, i se propune spre asimilare.

Ceho-Slovacia, Iugoslavia și Uniunea Sovietică (să nu uităm, totusi, Polonia, cu antisemitismul ei tradițional, resuscitat acum de noua conducere) formează un straniu triunghi în centrul cărui, ca o veritabilă „gaură neagră”, se află România. Adică terra noastră. Adică noi.

Delirul separatist pe criterii etnice pare a atinge în aceste săptămâni apogeul. Imaginația oamenilor a devinut monotonematică: se inventeză, se redescoperă sau, vom vedea, se întârsește frontieră. O proliferare de granițe și incercuri care tind să atingă însuși nucleul: conștiința individuală. Rana cea mare a comunismului se rupe în râni mici, izolate, fiecare cu crusta și cu singele ei. Nimeni nu mai vrea să suferă în comun. Fiecare se retrage să-și deguste durerea în singurătate, între ai lui, la focul sărac din vatră. O încrengătare cadentă de vechi înmuri cindva victorioase. Ca și cum monstruoasele hale ale comunismului față de noi părăsite de cel ce vor să-și înghiebeze mici ateliere meșteșugărești. Dar ce e de ales între industrialismul aberant și artizanatul aproape medieval? În fața acestor liniște de alternativă reală, ce le rămâne de făcut puținelor și asaltatorilor constituție lucide? În Est, acum, se moare de proa multă viață. Calon cea mai scură și cea mai facilă îl duce pe acesele milioane de oameni de la nimic la prea-mulți. În astfel de condiții, persoana individuală continua să nu existe; lupta se dă la nivel de supraveuri. În golul falsului supraveu „internăționalist” spăr acum supraveurile naționale, eurile colective. În locul monoteismului mascovit — politeismul, puzezia de zel locali. Culțele „năștere”, anterioare, reinvie — sau sunt clamate să revină — în roza de acțiune a „telei de-a patru Rome” bolșevice. Care se strâduie cît poate să devină o „cincea Romă”. Singele, îscrus din trupurile torturate, ucise de comunism, pierdute în gropile comune se zboare în gol, încercând să-și regăsească vechile corperi. Populațiile redevin popoare.

Este bine sau rău? Tot ce se poate spune este că e firesc. Ceea ce se întâmplă acum în Est trebuie tre-

cuit tot în contul de dezastre al comunismului. Este o primă reacție la ieșirea din cavernă: pasul inapoi, spesă și tătă, refugiu în identitatea colectivă, recursul la neam și la istoria lui. Din comunism nu putem ieși ca indivizi, ci, se vede treaba, exclusiv ca semință. Soarele este, poate, încă prea puternic pentru noi. Dar îl timp încă?

Fără să se extindă, continental crește. Ne îndrepătam, oare, spre o Europa Mare, cuprinzând un număr ridicat de state? Poate că integrarea nu este cu puțină pînă ce nu voști regale adeverătoare unității ceternează și se insușă. Căci, cine nu o stie, nu se pot aduna unități de ranguri diferite, uneori chiar de naturi diferite. Vom avea, oare, de-a face cu un continent propriu-zis — în Vest — și — în Est —, cu un soi de arhipelag? Apă cărei mări a gindului și concepției salvatoare va media, desprîndând/împărțind aceste insule care par să nu-și mai susțină reciproc proximitatea? Dacă prezentul val de scizii se va realiza, ce mediu mental va face posibilă comunicarea, instituind distanță proprie apropierii libere, cunoașterii? Abolid oceanul natural, Vestul Europei pare să „face continent” mai degrabă cu America de nord decât cu „fratii” săi din Est.

Ceho-Slovacia, Iugoslavia, U.R.S.S. Două federări și un imperiu ce ascund cîteva zeci de posibile state de viitoare în Europa. Să, în mijloc, România, care nu este nici federatie, nici imperiu, desigur a participat la mai toate imperiile locului, fără, însă, să fi fost niciodată federalizată sau cuprinsă într-o federație. Stat național, gazdă a unor minorități care, totusi, nu o pot face să se apropie de cauză statelor vecine amintite. Să totuși, naționalismul este mai viu aici ca nicăieri, ca și cum România ar trebui, și ea, să se rupă dintr-un corp mai mare, artificial constituit, din vreun Golem pus să sperie lumea. Naționalismul românesc este ne-a-locul lui, complet înutrit. Dacă în cadrul ghimpatei ale Uniunii Sovietice, naționalismele ca șă nu există, fiind de fapt patriotism, la noi naționalismul funcționează ca substitut și ca pol total opus adeverătorului patriotism. De asemenea, maroasă istorică să simt curat patriotism, dar artificialele puterii — ale cărei sfuri nu se stie, sau preferă noi să nu ne-o spunem, căci se vede cu ochiul liber, de unde vine — împing spre falsă, inutilă și atât de dăunătoare soluție a naționalismului. Căci și noi, ca toți ei din Est, avem și ne rupe, a ne separa de ceva, a părăsi o țară comună: comunismul cu adeverător comun. Dar nu prin naționalism, care nu ne e necesar, el, diametrul, ne întrezi pe căi greșite, căută să ne răsucescă. De fapt, poate că naționaliști cu adeverător intenționăm doar noi. În cazul celorlalte popoare acest fe-

nomen este patriotism strict. Numai în România naționalismul nu se află de aceeași parte a baricadelor cu anti-comunismul. Dacă se poate spune că naționalismul (ca reacție patriotică) este o față soluție, de primă instanță, la comunism (în cazul popoarelor vestine), în cîrul nostru lucrurile tind spre aberant, spre tragic.

Căci, teritorial, noi nu avem a ne separa. Separarea, în cîrul nostru, ar putea fi pur mentală și psihologică, avind sensul de a depăși fază primă, impusă celorlalte popoare. Teritorial, noi trebuie nu să ne rupe, ci să ne întregim. Avem de smuls prin întregire, prin unire, căci nu suntem cu totul ocupati. Ceea ce în România este naționalism, în Basarabia este patriotism. Cu o vorbă a filosofului Noica, Basarabia este „partea ce se ridică la demnitatea întregului”. Nu în sensul că întregul ar face dovadă vrăunei demnități anume, ci în sensul că porțea își asumă riscul de a fi întreg, de a tine, la nevoie, locul întregului. Da: în istoria ce se va scrie, Basarabia va salva România. Astăzi, ca să vedem clar, trebuie să identificăm Basarabia cu România. Basarabia și România din interiorul granitelor Uniunii Sovietice. Căci, prin Basarabia — și, din pacate, nu numai —, România se află în U.R.S.S. Situația exactă a României o infățează Basarabia, care e o sinecdochă, o pars pro toto și un simbol al unui întreg ce pare a nu se cunoaște pe sine. Tinem în suflete o graniță. Avem pe masă o frontieră. Într-o țară plină de „români”, suntem mai degrabă basarabeni. Situația de „parte ocupată” a unui întreg în derivă ne reprezintă cel mai fidel. Cine ne uidează interior, determinându-ne privirile de la o Basarabie ce se vede cu ochiul liber spre un Ardeal cu un echilibru interetic instabil deoarece tradițional, devenit specific? În Basarabiaiese la lumina zilei ceea ce în România se petrece pe ascuns.

In Basarabia, dusmanul, ocupantul, străin flind, a produs o dicubilare numai la suprafață. In România, suntem de „români ocupati de români”, cum spune Goma, a produs o scizie profundă, un fel de gol pozitiv, care se poate nu doar manifesta în fiecare din noi, ci chiar încarna în oamenii vii, manifestări deosebite de activități rupturi, care, promovate, astfel, de adincurile din fiecare, ajung în virf, coordonându-ne maladile. Golul ineușit, printre noi, din noi, în pînătul lumii.

Naționalism sau patriotism? Comunism sau anti-comunism? Aceleasi cuvinte, aceleasi cîntecă, același drapel, aceleasi simboluri pot deveni cu totul altceva, chiar opusele lor. Depinde de guile ce le spun, de minile ce le minuiesc. Sau le manipulează. Textul e contextul.

Basarabeni au dovedit că sunt români. Dar noi, români, cind vom deveni (măcar un pic) basarabeni? Sau, altfel spus: timișoreni, „golian”... Români europeni. ■

ETICA NAȚIONALISMULUI

Incursiunea bucureșteană a membrilor „Vetrei Românescă” a relevat un lucru interesant: accesul imediat pe care l-au avut la organismele Puterii, acces refuzat de zile altor protestatari și nemulțumiți. Reacția astăzi de promptă a oficialităților îlăsu să se înțeleagă existența unei legături discrete (foarte vizibile însă în Alba-Iulia la 1 Decembrie 1989) între partidul de guvernămînt și organizația „Vatra Românească”, ce se pretinde singura reprezentantă legitimă a 6-7 milioane de români din Transilvania.

Ceea ce trebuie să ne dea de gîndit nu este atât această legătură, mai mult sau mai puțin obștră, cit implicatiile acelui protest violent călit la Televiziune în acea seara, „V.R.”, împreună cu o serie de publicații, în frunte cu altă de celebră „România Mare”, nu fac un secret din „misericordie săfîntă” cu care să-și autoînvestește propaganda și răspindirea românișmidul. Nu s-a precizat niciodată cu multă claritate care ar fi ideologia acestor misericări, dar pivotul ei central poate fi se situații cu multă usurință: naționalismul.

Într-un recent editorial din revista „22”, Andrei Pipidi scrie că ideologia naționaliștilor are două elemente componente istorice și religie, din care derivă și este legitimată o morală specifică. Elica misericării politice naționaliste în varianta „V.R.” a fost sintetizată scurt și clar de liderul organizației, domnul senator Radu Ceonea, în aceeași zi, într-un interviu radiodifuzat: „Orice minoritate națională sau politică trebuie să se supună majorității naționale sau politice”. La prima vedere asertiunea este corectă, dar din pacate numai la un nivel superficial. Istoria ultimelor două secole a reprezentării minorităților naționale și a efortului statelor moderne, din punct de vedere politic și instituțional, a fost clădirea unei democrații care să protejeze drepturile unei minorități, înțeleasă la limita ei, la nivel individual. Drepturile omului se referă la garanții acordate individului, care să-l protejeze împotriva eventualelor abuzuri ale statului sau colectivității (deci a majorității), în apărarea proprietății său statut social și politic.

Naționalismul face abstractie de individuali, nu se referă la relații inter-individuali pe care le consideră de fapt armonice și neconflictante. Colectivitatea este o sumă amorfă de indivizi, cu același statut, același comportament, același păreri și idei. Discuția se poartă numai între grupurile mari, națiunile, fiind analizate mereu diferențierile și valorile specifice. Se trece astfel de la utopia colectivismului social (specifica sistemului comunist) la utopia comunității naționale. În primul caz este vorba de o omogenitate atotcuprîzătoare, universală, bazată pe integrarea tuturor într-o fomatonică și uriașă clasă mondială, ea însăși un mit al celor care și imaginează omul ca o ființă numai cu milii și fără cap.

În al doilea caz este vorba de o omogenitate

astfel de comunitate mai există sau nu mai poate exista.

În Europa occidentală, dissolutia ei a început cu prima revoluție tehnologică, în jurul din secolele XI-XII, iar în țările române procesul a fost mult mai tardiv și mult mai lent, dar totuși a demarat cel mai tîrziu, în secolul al XVI-lea. Trebuie de la societatea rurală la cea urbană, de la cultura orală la cea scrisă, să întrună o accelerare a impulsului, iesirea din semnificația lui pur cosmică și întrare într-un timp „rostitor”, creator de istorie și cultură. Volumul de informații și cunoștințe crește, vehiculat și păstrat și crește exponential datorită masterului științific și tehnologic și a structurii sociale specifice și care au condus la explozia contemporană a creațivității umane. Această creațivitate este însă produsul individualului așezat într-un context social caracterizat prin eliterizare, pluralism ideologic și de interes, contradictoriu și autogenerator. Se mai poate evoca de la acest context social, de la aceste结构uri, ce au supraviețuit în România de aproape două secole, la un sprijin comunitar uniform și omogenizator, înamic al diferențierilor individuale?

Așa cum roulul jucat de ortodoxism în cristianizarea ideologiei naționaliste trebuie subliniată perfecta sincronizare a demersului său teoretic cu schema prezintă mai sus a dezvoltării organica și a structurii sale de bază, obștei tărâmnă. Linia de evoluție dogmatică și teologică a bisericilor ortodoxe române exprimă în continuu și în realitate culturală ale creștinismului primului mileniu și îndeplinește la noile structuri socio-economice (nouă luceasmă totuși vechi de aproape 200 de ani). Biserica să-mărgină „șă ajute” individualul să se integreze întrumul cosmic (de unde și conceptul lui Lucian Blaga de creștinism cosmic, specific spațiului cultural românesc) și să aștepte mințiile care să venă mai devreme sau mai tîrziu. Ortodoxismul românesc să-mărgină în încercarea de a păstra forma exterioră a unui tip de religiozitate rupt de „noi” context social și economic — astfel se poate explica și rolul pasiv și partial colaborationist al bisericii în ultimii 45 de ani, ca și spectacolul penibil al nenumăratelor slujbe și închinăciuni făcute pe la răspîntii, în ultimul an, fără nici o rezonanță în sufletele participanților.

Astfel ajungem și la un alt fapt deosebit de interesant: ideologia și progra-

ma naționalistă preiau și continuă vechea scizie „schizoidă” a „omului nou” de tip comunist: un om oferit se folosește limbajul și retorică permise, pe de-o parte, iar pe de alta omul real, suferător într-un spațiu privat tot mai restrîns, înăbusit în minciună și mizerie. În cîrul naționalismului avea de-a face cu o retorică demagogică despre patrie, popor, istorie, știință, limbă și limjeștească, croii naționale care să nu dată viață, integrătatea țărilor permanente amintindu-etc. etc., toate apartinând omului păble, care însă de data aceasta nu mai este fortat să o folosească, și același om care fură, înșinde, minte, face trafic de influență. La propagandistii și ideologii profesioniști (în cîrul aproape patologice al lui C.V. Tudor), aceleasi separare și contradicție re o conțință este constată, dar ea reprezintă o surșă de putere politică sau economică. Ce morale poarte ascunde C.V. Tudor, care pe o pagină scrie despre prietenul său din Transilvania și suferințele lui Horea, iar pe celealătă serie trivialității de gang despre foști disidenți ca Doina Cornea, pe care o caracterizează drept „măna boala cu deregulații hormonale”, sau atâtinea „Velvet Romania”, expusă la televiziune de unul din liderii ei, profesorul Ion Coja, imediat după penibila manifestare de la 1 Decembrie în Alba-Iulia, că această organizare va fi întotdeauna alături de partidul de la putere, indiferent cine va fi acesta (cu alte cuvinte dacă acum îl-au huiduit pe liderii liberali și tărânni, peste cîteva ani îl vor huidui pe cel al FSN). Pentru însăși majoritatea a propagandistilor comuniștilor, evenimentele din decembrie 1989 nu au însemnat decât un moment de derău, după care au schimbat imediat săpînul — pentru ei esențialul este să se afle în preajma Puterii.

Celealătă categorie, mareea majoritate, nu este conștiință însă de această ruptură, între retorică naționalistă și etica vieții cotidiene — noi toți am fost crescuți și educati cu obisnuința de a spune un lucru și să face altceva. „Descurăcarea” specific românească este poata cea mai grea moștenire pe care ne-a lăsat-o vechilul regim, accusată mentalitate care creștează o imensă plasă de complicități, astfel încât nimeni să nu fie cît de cărat și totuși să avem tentația de a pleca într-o frige coloană vertebrală. Momentul de criză profundă, cum sunt cele pe care le trăim, nu pot fi depășite fără o analiză critică a realităților și mentalităților din noi și din jurul nostru. Dar acest lucru este foarte dificil. Însemna să ne luăm fiecare destul în propria mișini, ceea ce se socialistul nu-a dezobisit. Astfel încât este mai usor să vedem permanent un dușman exterior, altul decât noi, care ne stopenește eforturile de evoluție spre modernitate și bunăstare, decât să căutăm aceste potenții în ideile, prejudecățile, minciunile și lașitățile noastre. ■

VICTOR GIOSAN

ACENTE

Bedros Horasangian

• Cotele apelor Dunării

Anul și mai bine care s-a scurs, dramatic și plin de neprevăzut în același timp, a dovedit, parțial cel puțin, un lucru incredibil: intelectualitatea română a fost prinsă pe picior gresit în ce privește "aprelucrarea" puterii. Dorința ei de a se implica în gestionarea economică, în administrație, în finanțe sau în plan socio-cultural s-a lovit de varii obstațe. Care conțin germanii răului — și relelor? — din trecut, din prezent, din păcate și din viitorul apropiat. Afirmația ar putea pară exagerată, provocatoare, nedreaptă. Poate chiar ar fi dacă realitatea nu s-ar dovedi mult mai dramatică decât iernileni teoretico-abstracți în care de multe ori ne poticiun. De parte de a se împinge apela acțiunilor și deciziilor practice, ele se involubează într-un noian de interese meschine. De grup, individuale, de partid. O nemulțumire și furie a tuturor împotriva lui uror pare să conducă în aceste luni la pecuniaritatea realizării unei "solidarități virile", în termeni camuflați, a societății civile românești. Singura alternativă viabilă a momentului: Alianța Civică. Pe fondul recrudescenței forțelor conservatoare, a vechilor activiști de stat și de partid. A agresivității, doja la lumină, fără prea multe complexe, a vechilor structuri și mentalități manipulate de altă de puternica politie politică românească. Care, cînd, nu mai există, dar e din ce în ce mai violale. Transferul de stiri și malrapsăcuri se implementează în nou-apărute lanturi de magazine private, nu putine măscând interese și capitaluri de proveniență obscură. Să le spunem așa. Un alt tip de dominanță plinătatea omului de rînd ocupat azi, ca și ieri, de coșință, de lipsa minimului necesar pentru o viață civilizată. Să intelectuali? Împrăștiati niste tot, în funcție de interese, de gradul frântărilor de conștiință, de implicarea în prezent, de energie și nervi de care mai dispun. În opozitie sau participind la guvernare, ministeriali sau pragmatici tehnocrați, ei sunt supuși fluctuațiilor conjuncturale pe care trebuie să le înfrunte. După puțel. Frustrările și marginalizarea, suferințele inducute (nu de toți și nu în același măsură), cit și umilirile la care au fost supuși în plan profesional, moral, chiar și biologic, toate acestea, plus altele altele nemunite aici și acum, au facut din intelectualul român un nou nașut. Unul cu stagii în disidență anti-comunistă, altul cu vechime în oportunitism și hîncăoșală. Cu detalii și nuanțe de rigoare. Cum să-i pui să colaboreze, să fie eficienți și de folos, "fără"? Cea de sus. Ce se întâmplă? Stim, vedem, sunzim, simțim cu toții. Ce căl ar putea fi abordata fără încrecere în inutilitate cu o minimă decentă? Se strigă mereu la noi că noi suntem de stingări de dreapta. Care? Unde? Ce? Că noi (stingă?) vrem binele poporului, că vei (dreapta?) îl vezi răul. Să mai spunem că "binele" burilor poporului n-are nici o legătură — sau pres-mică! — cu libertate și democrație? Să amintim că un Mussolini și un Hitler au dat (și asigurat) o mincare (și încă altice) popoarelor lor pe fondul îngădărîrii tuturor liberătilor? Să degradărî flinței u-

mane. Să atunci, ce mai rămîne din „stingă” și „binele poporului”? Iar așa, acum, tot cei care sprînjă Puterea se autoproclama „de stingă”, iar cei care critică Puterea, automat, sunt „de dreapta”! Cum așa? Generalii Franco și Pinochet au asigurat economii „sănătoase”. În tărî unde „stingă” nu reușește, cu tot sprînjul „popular”, un minim nivel existential. Să dâm vina execuției stîngistului Allende pe ideologul Volodia Teitelbaum? Să de ce neapărat stingă e de la sine intolea „bună”, progresista, umană, chiar dacă, fapt dovedit, dreapta a fost de atică ori rea, autoritară, inumană? Așa-zîi stîngisti de azi, proveniți din vechile incubatoare ale scioilor de partid vîntură lar lozinci și cîntecă mobilizatoare. În numele unei democrații pe care o invocă, în numele unor libertăți care nu-i reprezentă, Nationalism exacerbat, antioccidentalism, izolare, protecționism, ne întoarcem la vîrtejînța lui Gandhi ca să refuzăm războul de teatral pro-occidentalului Tagore? Da, intelectuali. Etiopia a fost mercu „libera și mindră în toate cele” + „Nu ne vindem încă” și a rămas în primele rînduri ale sârșucii mondiale. Colonialism, imperialism, libertate, omul — supremă valoare. Vorbe. Temperamentenia noastră a dat în clopot și nu ne mai lăsa să judecăm la rece și să luăm cele mai bune decizii. Aici mi se pare că stau nodurile gordiene ale chestiunii: actul decizional. România încotro? Bulgarii și-au asumat rapid — cu toate consecințele de rigoare — terapia soc. Cehii au terminat „mica privatizare” și au trecut la cea „mare”. Noi amînăm, bijibil, ne temem de consecințele sociale. Inevitabile. Pretul plătit, din păcate, crește de la o lună la alta. Intelectualul român, mai ales reprezentanții umanității, cel mai activ după revoluție — dar, să fim cînștiți, acela care au alimentat grupul celor cu adîvărât puternici regimului comunist, să recunoascem încă uriașul lor merit pe care atînătic îndrăznește să-l minimeze —, trebuie să înțeleagă că a lăsat o decizie cu importanță consecință este alcova decât a scrie un articol de gazetă. Sau a compune un poem protestatar bine simțit. Dar, în același timp, să recunoascem din nou că o societate ca și noastră nu poate fi administrată doar de tehnocrati. Toamă cînd societatea este bolnavă în plan moral. Cînd procesul comunismului nu a început, cînd suțele de mîi de victime intinse pe parcursul a patru decenii așteaptă elita marilor adevăruri. Care întîrzie, întîrzie, întîrzie. „Înaintăm” îndreptindu-ne spre trecut? „Succesele” de la Krivoi Rog sed pe victimele de la Kolima. Bicazul s-a cădit pe morții de la Canal Gherla și Aiud. Să uităm chiar totul? Să ne intereseze doar fotolile de la Academia Română sau să ne gindim și la scaunele cu rotile necesare altor neno-rociți? Din decembrie '89 sau „realizări” de-a lungul altor ani de frig, mizerie și abrutizare. Tot potențialul de specialisti și experti de care dispune azi România nu poate da roade fără să prinde în mecanismul economic-financial sau social-cultural componenta morală. Ne asumăm ridicoul și utopia unei astfel de afirmații. Un profesor corupt, un medic sărlătan, un inginer nocințăt, un ziarist mincinos nu pot fi, n-au cum să fie adevărate modele pentru lumea, abia întrețărîtă, de milne. Nu putem găsi o lume frumoasă dacă noi trăim urit azi. Degeaba arătăm înnoivați doar în fața noastră cînd, bine ar fi, măcar uneori, să îndreptăm degetul și spre noi însine. O copilărie să credem că ar putea fi posibil. Tinjim la o „normalitate” de care suntem foarte departe. Să prin tot ce-am întreprins pară ne-a fost frică de ea. Așa cum nu e, fapt dovedit, teamă de propriile noastre slabiciuni. Vor veni alții și ne vor judeca și poate nu vom mai surde zi-lumină, ci vom sta stînghi și capetele elecate. De jenă și rusine. Să urmăști urmășilor noștri și să ne facă de ocără. Iar noi, adunați în frîni, cîmăni, spăsîti, vom solicita clemență: N-o să mai facem! La radio, aceeași voce neutră va prezenta cotele aselor Dunării, ajunsă printre nouă reieșe de cîteva săptămîni, fără

fapt să fie hotărât de instanțele solemne ale națiunii. Faptul că proiectul se prezenta drept o lege a presei, că a fost vorba doar de defăimare, insultă etc. nu trebuie să ne însepte. Scopul ei a fost de a amâna opoziția. În fond se înlocuia celebra lege cu nr. 160, care consfințea existența prizonierilor politici cu una care consanțea existența prizonierilor dictaturii. Dictatură, dar de ce cunoaște? Nu cred că are astăzi importanță dacă sîntem închiși pentru protestul împotriva ordinii socialiste ori pentru cel împotriva ordinii Iliescu-Roman. Represiunea are aceeași logică internă: legea propusă de guvern este cel mai brutal atac de pînă acum la sperata democrație românescă și constituie un fel de demonstrație pentru entuziasmi care-și închipulau că saltul de la totalitarism la liberalism ar fi ireversibil.

Să în presă de opozitie chestiunile generale ale statului sătăcătoare cu o constantă referire la actualii jucători politici. Prea mareea individualizare ar putea să le pară unora exagerată. Dar pînă la urmă o analiză de principii nu poate să facă abstractie de persoane. Continutul unei formule institutionale — fie că este vorba de Președintie, de guvern ori de ranguri mai mici — este în strînsă legătură cu cei care îl promovează spiritual sau l-l incalçă. Cu atît mai mult acum, cind instituțiile o lău înaintea mentalităților. Într-o perioadă de demolare a vechilor structuri și formare a unor noi, problema instituțiilor devine problema persoanelor și personalităților chemate să le fondeze.

tilor chemate să le fondeze. Si cine sunt persoanele al căror nume ar trebui scoase din discutirile publice, ca să nu fim acuzați de defăimare? Toamna cele cu care opinia publică are cel mai mult de discutat. Cum ar putea exista o viață social-politică autentică în România fără dreptul de a-l contesta pe Ion Iliescu? Toată lumea a suzit chemarea pe care a făcut-o „forțelor civice” și multumirea adusă minerilor pentru atrocități. Se spune că o astfel de acțiune ar fi implicat mulți alți responsabili și că Ion Iliescu ar fi fost un simplu purtător de cuvint. Probabil, dar astăzi nu li se scade vina. Si apoi, rușinea cu care ne-a încărcat pe noi, cel de acasă, în momentul în care el, președintele țării, a catalogat cu dezinvoltură crimile din China! Figura de cea mai înaltă reprezentare a României proiectată, surizator, este umbreala studenților înmormântați în cenușă!

Petre Roman a reusit, comparativ cu ne-imaginativul său parțial să nu capete șururi de la multele mingi fierbinți aruncate, acolo sus, din mână în mână. El bântuia mai peste tot, în spate, însă el arăta mereu, în față, miinile goale. Dar introducerea unor legi cum sunt cele din decembrie trecut sau cum a fost astăzi pusă acum pe masa Parlamentului constituie un fapt mult prea grav pentru a nu îl se aminti că își joacă astfel viitorul politic. Un anumit grad de oponere legislativă nu poate duce decât la dezastru ori la o altă revoluție singeroasă. De ce uită Petre Roman că este prea tîrăr și peninsula să petreacă cealătă?

Apoi, suferintele pe care ni le aduc parlamentarii! Totuși, în principiu ei ne reprezintă. Dar nu cetățenii le sunt datorilor ci ei sunt datorii cetățenilor. Ieșirile pe scenă ale deputaților din Constanța, Gheorghe Dumitrescu, nu rămnin o chesuriune personală. Ridiculul în care se complice ridiculizarea în același timp a instituției parlamentare. Presa are datoria să se exprime: îndeajuns cu acest lucru și dezcuratibil spectacol, devenit Dumitrescu! Si nu este vorba numai despre el. Ci și despre mulți alții. Fascismul pe care îl practică pe față senatorul Ceonțea și grupul său, hotărîlă să ne marginalizeze pe români, devine pe zi ce trece un pericol național. Acestui pericol trebuie să îl se opună constiția publică. Dar ea să existe și să eliminate răul afiat în noi sau printre noi avem nevoie de o presă liberă. Recentă propunere legislativă venită de la guvern era, în același stalinist, „impiemantata” la noi de semnătură după anii ’47-’50, de o extremitate agresivitate și chiar cu o anume vulgăritate a termenilor. Si poate chiar termenul de presă s-ar cuveni a fi corectat și înlocuit cu cel mai exact de propagandă, la ceea ce se reduce presa comunistă (cu deosebire virulentă în perioada de „răbobi rece” sau „inghet”.) Desigur, fiecare dintre publicații cu acces la dosare își poate demonstra eficacitatea și individualitatea prin modul cum „prelucrăază” informația. Din acest punct de vedere, (și în mod cu totul teoretic), un alcătuitor de dosare scrupulos ca un funcționar gogolian ar putea fi și el (într-alt mod decit noi) întristat citind Azi ori cu deosebire România mare și văzind cum întreg esafodajul său de compilații de delatajuri, procese verbale de anchete etc. (mărturisesc că n-am văzut niciodată cu ochii mei cum arată un astfel de obiect, mitologizat de cînd mă său, numit „dosarul”

temp, un ainc la rolul pressei, la constiința de grup și la constiința individuală.

Si pe cine își închipuie coaliția acaparatorilor că va intimida? Oare pe principalii opozitori, eventual pe cel care săt acum într-un firesc dezacord cu puterea asă cum erau și sub fostul regim? Tot mai pe cel care nu s-a uitat, în condițiile de atunci, să dea numele corect familiei de paranoici? Se îngâlă! El nu cunoște probabil voluntatea de a spune adeverul, sub pericol, pînă la capăt. Si nici voluntatea de a trece, cu o privire ironică, poarta închisorii deschisă de tortionari: asta sunt initiatorii proiectelor amenințătoare, tortionari fizici sau morali, a căror agresivitate ascunde în fond amestecul acela dezumător de minie și frica, de vanitate și prostie care a fost semnul cel mai apăsat al oligarhiei Ceaușescu.

ACENTE

Gabriela Adameșteanu

- Despre diletantism, disperare și agresivitate (I)

Aflindu-mă în octombrie la Universitatea din Iowa, am pierdut prilejul să-l citeșc în paginile revistei,²² pe David Binder, vechi corespondent al New York Times-ului la București. El îl povestea lui Sielian Tanase, între altele, cum în 1988 îl interviewase pe Ceausescu și cum, după revoluție, Silviu Brucan (veche cunoștință a ziaristului american) și-a recuperat dosarul adnotat de securitate și era pe marginea ca un hrisoy de operetă. O scurtă narativă picărescă, o mică anecdote (pentru americanul) menită să demonstreze că România e țara în care „orice este posibil”, cu specificarea contextului că „orice” nu înseamnă „orice râu”, așa cum am fi tentați să interpretăm, că „orice (bine)-căzut-din-cer-pe-câinelegitime”. Mai miraculos încă ar fi putut să-i pară ziaristului american (dacă ar fi primit mai îndepărtate situația presei românești) felul cum dosarele nerecuperate ale altor personalități sunt utilizate ca să sporească tirajul unorunilor publicații. Nu-i desigur întimplător că personalitățile respective (din tără sau din exil) deranjează. Intr-un mod sau altul arbitrarul actualiei Puterii, nici că respectivelor publicații își exhibă, fără inimi pudori, relatiile foarte strinse cu vecchia-noua securitate. Structura stabilită și conservatoare, invizibila instituție nu pare tulburată de mugurii economiei de plată, nici de candidata în deosebite cunoscută a membrilor săi: dosarele „utilizabile” nu au fost promise (precum cele 10 ha) proprietarilor și moștenitorilor, nici împărțite ca dividendele societății pe acțiuni, întregii presei românești. Cu discernământul specifice, instituția repartizează celor ce au dovedit, în lungii ani ai regimului ceaușist, că merită să scormonască prin viața fiecăruia dintre noi, stîlcindu-ne biografii. Mo-

ACENE

Gabriel Andreescu

• Agresiva restauratie

Guvernul propusese Parlamentului o lege prin care se stabileau pedepse foarte aspre pentru defăimarea președintelui, guvernului, corporilor legiuitorii sau altor reprezentanți ai puterii: pînă la 5 ani închisoare, 500 000 de lei amendă. Legile penale care condamnă calomnia și atacul la onoarea fidei publice nu ar fi fost deci suficiente. Din nou, în Est, unde

sar") se poate dizolvă într-o magmă de născociri perverse. Un alt mod de a folosi publicistic dosarul este de a utiliza destule amânuente specifice pentru a nu lăsa nici o îndoială (mai ales posessorului) asupra sursei „autorizate”. În felul acesta, Adrian Paunescu face cît poate de public în Vremii / Totuși lubirea (cu intenția unificatoare a serialului de campanie a lui P. M. Băcanu) cauză Tiei Serbanescu, scrisoare și ziaristă de mare talent, pe care probabil doar scandalul internațional provocat de moartea lui Gheorghe Ursu în spitalul închisori Jișava a salvat-o de la o soartă ascunzătoare, după ce în 1983 s-a confiscat unul dintre cașetele Jurnalului (nerecuporat, de-alțimții, nici pînă azi). Nu calitatele literare cu total deosebite ale Jurnalului T.S. (pe care căitorii vor să avea în curind ocazia să le leificeze, pentru că din cauza neconfinale). Ediția Eminescu va publica o carte), au interesat pe atunci pe cei ce se „ocupau” de cauză Tiei Serbanescu”, cu tonul extrem de critic și delicit de les-majestate (astfel a sunat reproșul autoarei la adresa celor din „conductări”). Intriga periculare, timp de doi ani, a Tiei Serbanescu (la care a răspuns cu mare demnitate și despre care, cu modestie caracteristică, nu a povestit niciodată, nici înfață pretențiilor și colegilor apropiati) anchetele „discutarea” enoului în diverse „cadre”, excluzoare din P.C.R. și scoatoare din redacție, încercarea de izolare totală, în timp ce era supusă permanent acuzațiilor celor mai grave și obiectiv unei relații suspecte de amanuntile în revista condusă de Adrian Paunescu. Nu trebuie să fi cine să fie că de avizat că căitor ca să nu-l dai seama că din spatele rindurilor revistei înțuitul astăzi de delict Totuși lubirea auzi chiar vocea stotputernicei instituții invizibile, autoarea procesului și a dosarului pe care acum îl mai utilizează încă o dată. În alt fel: denocamănată pentru a încerca discreția colegilor din conducerea „României libere”. Pe urmă, cine să fie. Deși deținerea dosarului cerut de-alțimții de Tiei Serbanescu, este total ilegală. Nu stiu dacă David Binder a apucat să sezeze acest mod de a oferi informații marilor public pe care-i practică o anume presă. Nu stiu dacă fenomenul l-a (mai) îl interesat, intrucât în interviul din „22” părea să-si fi fixat ultimele concluzii asupra României. O privea, cum altfel, decit cu o condescendență bonomie, sub specia eternității, astfel încât orice distincții între înainte și după revoluția din decembrie 1989 devineau cu totuști neaveneante. Reproșind presei române lipsa de exactitate, el o explică printr-un model mental și comportamental al locului: „Informație precisă și corectă nu este de extrema importanță pentru majoritatea românilor și, în mod similar, pentru jurnaliștii români”. Chiar dacă astfel de concluzii (literaturizate, le-as numi) par mai degrabă să sintetizeze experiența acumulată prin trasee mai mult sau mai puțin dirijate, prin conversații de rutină cu vecii cunoștințe care îndrăznea - aveau voie și înainte să se apropie de un jurnalist american, reproșul sună familiar oricui a mai vorbit în acest an cu jurnaliști străini veniți aici. El se rostogolește de mai mult de un an și ceva peste noi, întrând cu diferite ale morților Timișoarei - o contrazicere care (nu doar pe mine) mă rănește de fiecare dată, trezindu-mi imaginea unui sacreligiu. El se poate formula însă și împărabil și sec, așa cum ni s-a transmis cu o colegială simpatie: „șapتمаніе социал-культурные сине буи, дар ултимат-ула-Т.В. și cînd prea presă de aici, nu-ți pot face o idee despre ce se petrece în această țară. Actualitățile sunt lungi, informația neierarhizată, partidă etc. Prea-șa are un ton prea polemic și nu informează asupra faptelor esențiale. Ascultind reproșul am fost tentată să descriu trebuchul nostru apropiat, fazele presei de propagandă din România: denumul agresiv, cind un articol din *Scîntela* anilor '50 te lăsa fără slujbă, fără prieten, cu unica grija să-ți pregătești boceletul, obiect primordial al „obsedantului decepuș”, îngă care ani de zile atât oamenii din țara aceasta au dormit cu neliniște, așteptându-se arătarea. Despre cum în același timp presa-propagandă a fost invățată să nășcocească cifre, să descrie oameni, sentimente, case, instituții, întâmplări inexistente etc. Intr-o limbă săracă și anormală despre care după ce de bine de rău o vorbeam mai toti (măcar cîteva sintagme, care să-ți lipse de noi ca rîa) am aflat că se cheamă limbă de lemn. Despre ultima fază a acestei anti-presa, cind a fost impinsă să plângăte limba lui bisericesc-bizantin-cronicăresc - pentru grotescă amângire a doi criminali bătrâni. Un trecut de-nepovestit, pe care în mare jurnalistică străină îl ștui. Rămîne tentația de a vorbi despre prezentul în fiecare clipă amenințat de un proiect de lege a presei care să ne întoarcă la presă-propagandă și la tăcere. Despre imprudentă profesională a ziaristilor nostri care duindu-se săzări, cu ecusoanele în plin și legitimitate de ziarist în mintă să vadă ce se întimplă în Piața Universității. Înfruntă un risc comparabil cu echipa internațională de jurnaliști plecați să vadă războul din Golf, fără escortă. Rămîne imagini ale vieții cotidiene, hală tipografică din festă Casa a Științei ce ar putea trezi interesul colegului străin dacă ar lăsa-o dopt ceea ce la ora actuală să ar cuveni să fie: o sală dintr-un Muzeu al Tehnicii destinat istoricului imprimării. Dar în care la ore anume (într-o atotputernică C. V. Tudor, păză de băleti din festă gardă a lui Ceaușescu, pe care îl putem recunoaște, cu uluire, toti, după procesul de la televizor în care au fost

achitati ! Cât spectaculos risipit în viața noastră cenușie ! Cât mister legal de refuzuri venite de la difuzare, ale unor publicații pe care în diverse locuri din țară le săptă și nu le primește nimăn ! Deasupra tuturor lucrurilor de acest gen care-îi vin în minte (să le spui sau nu le spui) se instaură o gravă întrebare pe care însă în nici un cas n-o rostesc în fața colegului ce se uită la tine cu simpatie pe care î-o dă chiar încredere în el și brescă lui : sănătatea intrădevăr enigmi ? Faceți, care, aceeași meserie ? Bineînțele, tot medicina se numea coare se practică acum 100 de ani, dar cite din leacurile de atunci îl le mai prezse doctorul astăzi ? Desigur, și altfel relatează faptul care se petrește în tara lor, și, în mare măsură - tocmai de aceea, în terra lor lucrurile se petrec altfel.

Cu această gravă imagine despre adevarata presă, profund și obiectiv informată asupra realităților, am cît prin noilembrile în New York Times articolul lui David Binder despre presă română.

ACENTE

Sorin Matei

• Nominalatura și adversarii ei

- Constatări (tardive) pe marginea compozitiei sociale a nominalizării, după recensământul din 1977.

Norman Davies, analizând sistemul democratic popular polonez, în excelență să sintezizeze despre istoria Poloniei, sugera o foarte interesantă etimologie pentru termenul de nominalizare. Nominalizatorul era, în lumea română, acel sclav care trebuia să-si împosțească statul în iesările sale în oraș și să se lănește aproape punctul de vedere: „informație precisă și corectă nu este de extrema importanță pentru majoritatea românilor și, în mod similar, pentru jurnaliștii români”. Chiar dacă astfel de concluzii (literaturizate, le-as numi) par mai degrabă să sintetizeze experiența acumulată prin trasee mai mult sau mai puțin dirijate, prin conversații de rutină cu vecii cunoștințe care îndrăznea - aveau voie și înainte să se apropie de un jurnalist american, reproșul sună familiar oricui a mai vorbit în acest an cu jurnaliști străini veniți aici. El se rostogolește de mai mult de un an și ceva peste noi, întrând cu diferite ale morților Timișoarei - o contrazicere care (nu doar pe mine) mă rănește de fiecare dată, trezindu-mi imaginea unui sacreligiu. El se poate formula însă și împărabil și sec, așa cum ni s-a transmis cu o colegială simpatie: „șapتمаніе социал-культурные сине буи, дар ултимат-ула-Т.В. și cînd prea presă de aici, nu-ți pot face o idee despre ce se petrece în această țară. Actualitățile sunt lungi, informația neierarhizată, partidă etc. Prea-

șa are un ton prea polemic și nu informează asupra faptelor esențiale. Ascultind reproșul am fost tentată să descriu trebuchul nostru apropiat, fazele presei de propagandă din România: denumul agresiv, cind un articol din *Scîntela* anilor '50 te lăsa fără slujbă, fără prieten, cu unica grija să-ți pregătești boceletul, obiect primordial al „obsedantului decepuș”, îngă care ani de zile atât oamenii din țara aceasta au dormit cu neliniște, așteptându-se arătarea. Despre cum în același timp presa-propagandă a fost invățată să nășcocească cifre, să descrie oameni, sentimente, case, instituții, întâmplări inexistente etc. Intr-o limbă săracă și anormală despre care după ce de bine de rău o vorbeam mai toti (măcar cîteva sintagme, care să-ți lipse de noi ca rîa) am aflat că se cheamă limbă de lemn. Despre ultima fază a acestei anti-presa, cind a fost impinsă să plângăte limba lui bisericesc-bizantin-cronicăresc - pentru grotescă amângire a doi criminali bătrâni. Un trecut de-nepovestit, pe care în mare jurnalistică străină îl ștui. Rămîne tentația de a vorbi despre prezentul în fiecare clipă amenințat de un proiect de lege a presei care să ne întoarcă la presă-propagandă și la tăcere. Despre imprudentă profesională a ziaristilor nostri care duindu-se săzări, cu ecusoanele în plin și legitimitate de ziarist în mintă să vadă ce se întimplă în Piața Universității. Înfruntă un risc comparabil cu echipa internațională de jurnaliști plecați să vadă războul din Golf, fără escortă. Rămîne imagini ale vieții cotidiene, hală tipografică din festă Casa a Științei ce ar putea trezi interesul colegului străin dacă ar lăsa-o dopt ceea ce la ora actuală să ar cuveni să fie: o sală dintr-un Muzeu al Tehnicii destinat istoricului imprimării. Dar în care la ore anume (într-o atotputernică C. V. Tudor, păză de băleti din festă gardă a lui Ceaușescu, pe care îl putem recunoaște, cu uluire, toti, după procesul de la televizor în care au fost

7%, care au partea lor de vînă în dezastru economic. Această li se alăturau, în aparatul central, 8.399 de funcționari cu studii superioare, personal tehnic ministerial. Deci raportul dintre cel cu mapă și cel cu sapa, acolo sus, era de 1/1. Pecințina rurală și „nugilor” din diforte cooperative mai adăuga și ea 13.044 de indivizi menținuți economic.

La nivel local, în stare de semi-scrie se găseau 91.000 de întreprinderi, alte categorii de „unități”, terenul de unde P.C.R. obștina să-si culeagă unitățile activității. Interesantă, în privință acestora, este structura educațională a grupului: 43.431 aveau studii superioare, iar 49.375 numai studii medii și primare. Chiar dacă această ultimă cifră include toți gestionarii și securiștii, în mare măsură - tocmai de asemenea, în terra lor lucrurile se petrec altfel.

Cu această gravă imagine despre adevarata presă, profund și obiectiv informată asupra realităților, am cît prin noilembrile în New York Times articolul lui David Binder despre presă română.

Cifra activului platit al P.C.R., după statistică este, în schimb, ridicol de mătăs. Numai 9.008 cadre, conținându-în pe cel 8.000 de activiști ai lui Tito, de după reformele sale din anii '50-'60. Dar proporția de 16-18% din totalul nominalizării, după modelul sovietic, unde biroueria are rădăcini istorice adânci, nu poate să nu îndepărteze și-l micșoreze totalul la mai mult de 20.000. Chiar și astăzi, în formula oficială, acești activiști însumează 250 de tratori pe judecătă.

Acestora li se adăugă 7.302 birouri și administrații de stat locale și 3.051 de administrații centrale, ca și 21.103 de funcții de conducere în biroueria de specialitate - învățămînt, sănătate etc. Rezultat - 11.346 de nominalizații. Recifități prin dublarea activiștilor și prin adăugarea nominalizaților militare și securiștilor de virf, obținem 50.000-55.000 de nominalizații pe bătrâna.

Cine se opune astăzi acestor 50.000 de nominalizații? Cine va constitui clasa patriciatului adesea post-comunistă?

Ește clar că vechea nominalizare va rămâne mult timp adine înștiță în colțul grăs al patriei. FSN-ul, acest partid de vice-președinti, dumne asemeni lui Romulus Brăncoveanu din „România liberă”, îl va servi mult timp de paravan, și partidul „revoluționar-institutionalist”.

Oponenții ei, fricașii și inteligențialii venâști, ale profesionilor libere și din stîntele fundamentale, întăriți de mici grupuri de profesori, ingineri și medici, nu pot face față deocamdată, cel puțin din punct de vedere numeric. Simpă comparație a mării de manevre aflată la dispoziția cîștigă de impresionante de 170.000 de nominalizații - 200.000 de funcționari, 290.000 de funcționari economici și personal de evidență, 200.000 de profesori și învățători, 200.000 de ingineri, deci un total de 770.000 de funcționari sau inteligențiali functionari - cu totalul de 27.000 de inteligențiali din stîntele fundamentale, umanisti, artiști, de unde opozita își recrutează mare parte din membri, este mai mult decât descurajantă.

Potrivirea este realmente surprinzătoare. Sistemul comunist a reușit să-l replice pe umilul sclav în sute de mii de exemplare, mai mult, să-l instituționalizeze și să-l cocoteze în virful piramidei sociale. Ce a fost altceva nominalizarea decit o castă de însă aserviți psihice de propria lor incompetență și vulnerabilitate în fața sefului, neînțețită însă în manevrele de curie și de birou, meșteri în cunoașterea slabiciunilor și încrängăturilor sociale ale altiașilor, dușmanilor, subordonanților sau sefilor lor? Adăgul lui Ivasiuc surprinde minunat acest etos și întreaga logica socială: „Dacă Balzac ar trebui să scrie ‐Comedia- să în socialism, nu bani lui Giroton l-ar preocupa, ci relațiile lui”.

Cu toate că despre acest subiect se discută de mai bine de un an de zile, nimeni nu a indicat încă cu precizie cine și că au fost nominalizații. Lăruul nu ar fi fost o dificultate, având în vedere că termenul de nominalizare este un concept foarte precis al politicii interne de cadre comuniste. El era materializat într-o listă care se păstra în arhiva C.C. al P.C.R. și care cuprindea funcțiile de partid, de stat și economice strategice, ca și o listă de persoane (în funcții sau nu) sigure din punct de vedere politic și apte, în consecință să ocupe acele funcții, aprobată în ultimii ani, ne putem închipui, de Ceașescu sau de soția lui.

Arhiva rămîne însă la depozitele documentare ale armatei de la Pitești, nominalizații în fonetici, iar noi - în așteptare. Cel mai frustrant în această căceresă este faptul că, îndărătuitor, cel 3.8 milioane de membri de partid (16% din populația țării), al altibuzi că toată țara a fost comunistă, domnul Iliescu și echina de profesori reformatori de la Stefan Ghoreanu și-au redistribuit pozițiile noile nominalizații, democratice. S-au ascuns, totodată, cu consecvență dimensiunile unei caste bine conturate, dar îndeajuns de mătăs pentru ca societatea să îl pută scăpa de ea de la bun început.

După calculele mele, spirișinile de aproape 100 de firești, datoritar lipsei de acuratețe a statisticilor comuniste, nominalizarea să-riște, unui sociolog occidental, în această acțiune multă dintre directorii și inginerii noștri se sănsează că îndepărtează o „elite” nobila, patriotică.

Functiile de conducere din economie, la nivel de întreprinderi, institute de cercetare, centrale, cooperative, au fost de 115.183. Dintre aceștia s-au ales cel 8.043 de naționalici ai ministerelor și organizațiilor de comandă economică, mai precis

aceste state? Aservirea popoarelor întărită lor perpetue. Punct terminus: sacrificală - prin sau fără conflagrații - a insăși popoarelor care le-au edificat (analog natural): tumoră cancerosă. Caузă apărătoare lor: proliferarea și spălarea arroganță de pseudo-doctrine economice și politice, datorate necunoscătorii legături schimbările mondiale de valori ca legitate economică naturală fundamentală. Relația lor cu istoria: și dramele consemnante de istorie sunt generate de neabordarea actualui conducerii popoarelor același legături - fapt explicabil de la un timp de stadiu incipient al producători și schimbările de bunuri.

Legătura schimbările mondiale de valori: timpul necesar realizării produsei în fiecare teră trebuie să oscileze în jurul valorilor lor de la recunoaștere de către comunitate ca rezultat nemijlocit al concurenței. Corolarul legături: progresul societății este asigurat de situația permanență a acestor timpi sub valorile conservate, prin progres tehnologic continuu. Stipulație finală: explozia găzilor creaționale nemotivate la individual, în proprietate de masă. Declansarea și întreținerea același: realizarea și garanțierea libertății deosebite a individului - să sit în procesul creațiv și să în viața cotidiană - prin instituții democratice eficiente. Drepturile omului - fundația filozofică și politică - dăvin astfel componentă la procesul de producție și schimbări, a echilibrului mondial, susceptibile de viață subtiliză. Societatea occidentală prosperă este rezultatul conștiințării legături economice naturale fundamentale și constituie o nouă etapă - înălțată perfectibilă - în evoluția umanității.

Genica și caracteristicile statului totalitar hibrid de origine comunismă sunt de o actualitate stringentă. Un stat totalitar hibrid rezultă prin implementarea statului totalitar hegemonic în țările subdezvoltate. Principiile totalitară atribuite acestuia de pseudo-doctrine economice care - contrar legături economice naturale fundamentale - își propun să facă față degringoladei moștenite prin privatarea de libertăți a individualului și confundarea acestora cu o degringoladă evolutivă, inițiată nebunății. Repetat, cercul vicios rezultat: constrințe - diminuare a găzilor - diminuare a a progresului tehnologic - diminuare a progresului societății, cauzenă colapsul națiunilor socialiste și ex-socialiste.

Evident, prevenirea acestui colaps ne cere identificarea și evitarea cauzelor de degringoladă evolutivă. Cauza de suprafață (deja recunoscută): relație sănătate - corupție - putere. Cauza de profunzime (nerecunoscută): M.P.C. (rigurozul aplicat de comuniști) a substituit lupta de clasă progresul tehnologic, prefigurind un comunism involutiv. Prințul preconizat de Marx a împărtit egal membrilor societății (v. M.P.C.) avea să se diminueze continuu, în absența progresului tehnologic și al creșterii demografice (excluziv cheltuielile statului totalitar). Originea M.P.C.: esuarea lui Marx în călătoria sa împărtășească societatea modernă (v. Capitalul, vol. I): legitatea economică naturală fundamentală, și groaza sa în fața evoluției explosive a societății datorită revoluției stiințifice-tehnice. Asimilând eronat istoria cu „istoria luptelor de clasă” (M.P.C.), Marx convertește lupta de clasă din corectă aplacă spontan de societate guvernările în afară legături economice naturale fundamentale, și groaza sa în fața evoluției explosive a societății datorită revoluției stiințifice-tehnice. Asimilând eronat istoria cu „istoria luptelor de clasă” (M.P.C.), Marx convertește lupta de clasă din corectă apl

CRONICA IDEILOR POLITICE

INADECVAREA LA REALITATE

Undeva, în centrul Bucureștilor, pe un colț, păfuit de zid, am văzut o stâmpă: **Voi și U.D.C.** Stâmpă aceasta mi-a trezit o multime de amintiri, ca o sevenină dintr-un film. Nu erau de fapt amintiri autentice, ci doar asociatii lăvreti, mi-am dat mai tîrziu seama, amintindu-mă că de obicei revine în romanește în Băllă democrație creștină germană. Altevea nimic nu-mi venea în minte legat de peteul de zid dar pe măsură ce treceau zilele îmi dădeam seama că în realitate cuprinde măcar inscripcie pe care o sărișeu, din moment ce eu, persoană de naționalitate română trăită în România, cititoare pasionantă de presă de la revoluție încoace, puteam privi sloganul electoral al unui partid românesc și faptul să nu-mi sugereze decât romanește unui scriitor german. Să m-am gîndit cum procedaseră ei care înflăcără această uniune democrat-creștină. Identificaseră vreun filiu democrat-creștin, sau poate o perspectivă și pe baza acesteia își făcuseră un partid? În tot cazul de la înființare încoace nu remarcaseam mai multă realitate democrat-creștină în România. Poate că erau alți cititori ai lui Băllă, mi-am spus atunci.

Nu vreau să insist asupra partidului cu pricina, cure de altfel a făcut apeluri la unitate, a girat manifestări, etc. Nu mă interesa la el decât un singur lucru: de ce este democrat-creștin și nu social-democrat, sau ori un alt fel. Nici aceasta în sine nu m-ar fi interesat din cauza afară, dacă nu mi s-ar fi părut că recunoște aici o mare frecvență a vieții politice românești: inadevarea la realitate.

Fenomenul politic de cca mai mare importanță care se petrece la ora aceasta în societatea românească mi se pare a fi acela că opozitia nu reușește să cîștige capitalul politic pe care Frontul Salvării Naționale îl pierde în mod constant. Aceasta este motivul pentru care mi se pare mult mai important de analizat de un timp încoace pentru ce este astăzi de inadevărat la realitatea opozitiei din România. Este ulterior faptul că nici o formă politică din România nu și-a recunoscut pînă acum, cel puțin în mod public, eroriile politice care, pe lingă vestirea incriminată violentă din campania electorală, erori ale televiziunii, etc. tocmai de rest, acestea nu explică **toțul** au dus nu doar la infringerea lor severă în alergăi, ci și la confuzarea stergerii din consciința publică a existenței lor ultérieure. Este cu atât mai ingrijorător că în primăvara astăzi mai destul de a treceva substanțial în această perioadă nu s-a întreprins, iar guvernul care nu se identifică potrivit oamenilor să fie înclinat. Din renunțare, opozitiei noastre îl lipsește multe, dar nu și orgoală. Astfel, desigur ajuns la recunoaș-

• O alternativă viabilă are doar Securitatea

terea publică a faptului că un program alternativ detaliat nu există încă, avem în schimb către trei formațiuni cu pretenția de unire a întregii opozitii. Fiecare dintre acestea formațiuni are, firește, o altă conduceră. Ne plingem că nu avem personalități politice, dacă cele pe care le avem au aerul deosebit cînd nu au loc unele de altă. Mă gîndesc demult că există vreun român care să nu dorească să-și facă propriul sau partid, sau propriul său forum, associație, etc. în care să fie

el soț. Dacă există, probabil că se conține intr-o minoritate.

Pericoul acestei stări precare a opozitiei să-văză într-o alinare a simpatizatorilor și nădejdiai către guvernul Petre Roman. Firește că dintr-o două relație viristică și ea tinără a F.S.N., merită să-l aleg pe cel mai mic, dar să-l idealizez mi se pare absurd. Din punct de vedere politic, Petre Roman nu este un liberal, ca din punct de vedere economic. Din păcate, faptul că minte mai bine și mai poliglot decât Ion Iliescu nu mai poartă îngela. Dotat pentru putere, primul ministru este în același măsură atât de ea. Liberalismul său este o iluzie Izvorată din faptul că Petre Roman, la fel ca și Ceaușescu în perioadele bune, și spore deosebite de Iliescu, este să dea formalului importantă cîvenită și aspectul cel mai avantajos. Cît despre partidul de neutralitate încheiat de o bună parte a opozitiei cu executivul, este surprinzător că și-a putut un guvern care nu și-a demonstrat pînă în prezent nici măcar sinceritatea, sărămătore competența sau cîștigătoare, să trezească asemenea simpatie. La mijloc nu poate să decite același sentiment de neputință și de disperare al celor care, neputini cuceră victoria, ideologică pe invincatori.

Inadevarea noastră la realitate provine și din faptul că o bună parte din anul 1990 am discutat în termeni idealizați ai realității. De exemplu, mi se pare că am supraestimat rolul fricăi în supraviețuirea îndelungată a comunismului și am subestimat rolul corupției. Despre corupție noi am scris puțin sau aproape deloc, iar mecanismul corupției este de departe cel mai subtil în stăpînlarea unui popor. Sădă scriu că reprezentanții unui sistem autoritar trebuie să **institutionalizeze** depravările și corupția, pentru că un popor corupt și depravat este leșne și îl stăpînește. La noi, corupția era aproape **institutionalizată** și astfel pare că și îl estează. O teră în care primul ministru poate să blănuiască chiar de către cei din tabăra sa că a încașat un comision pentru a face dezavantajosă cu avioane, nu este o teră în curs de însănătoscere.

Stația quo-dū societății românești se datoră în primul rînd persistenței unor fenomene de tipul corupției. Acestea asigură menținerea structurilor. În acest context, fixarea protestului pe o anumită persoană nu mai are la ora aceasta nici un rost. Importante sunt mecanisme, și nu persoanele. S-ar putea

să avem surpriza, după plecarea președintelui Iliescu, să constatăm că poate există un sistem semiautoritar cu alt lider la doi ani. Numele colui ales să personifice dictatura nu contează.

De realitate, opozitiei românești — virfurilor ei, cînd baza pore să alătură la această oră, cel puțin judecând după teancurile de scrisori pe care le primim, e gîndire mai sănătoasă decît virful — pare chiar să îl fie frică. Sunt mereu evocate experiențe — e drept că traumatizante — ale campaniei electorale trecute — pentru a scuze absența opozitiei din mediul municișor, rural și din provincie. Formațiunile extraparlamentare nu au reușit să debuteze nici ele, pînă la această oră, un program pedagogic de masă, fie o Piată a Universității itinerante, fie un fel de universitate itinerantă, cum au avut polonezii. Generalele noi la mitingurile izbucnite din abuzuri vecchi sau comunicările de protest nu ajung, din păcate, ele aparțin celor politici defensive, de așteptare și nu de construcție. Există un potențial uman considerabil, persoane inscrise în fel de fel de formațiuni, unde le-a tot speranță mai mare, insuficient sau deloc utilizat în această oră. Formațiunile politice ce doresc să se extindă trebuie să adopte modelul Frontului Popular din Moldova, să se extindă în organizații din ce în ce mai mici. Bineînțelea că primii care au înțeles această lecție să înceapă tot cînd din F.S.N., care și-au propus mai nou să-și formeze organizații de bază.

Intrăciat este împede că tendința conservatoare care a născut și a menținut F.S.N.-ul îndeplinește să se epuizeze, iar locul alternativă este încă gol, prima care să gîndează să-și facă alternativă este tot Securitatea — adevarata cîștigătoare a Revoluției din decembrie, care ne propune **Vatra Românească**. Mecanismul formării **Vetrei** a fost, trebuie să admitem, mai realist decît în cazul U.C.D.-ului. **Vatra** corespunde unei realități, unei tendințe existente în populația ardeleană, oricără de neplăcut ne-ar fi să recunoscem (și nu doar ardeleane, de altfel). În primăvară, la mitingurile **Vetrei** din Moldova a fost mai multă humă decît la cele cu Basarabia, ceea ce este de-a dreptul dureros.

Întră un guvern care se va remania din nou, doar astăzi că să-și salveze cîntecul și un partid politic pe baze naționale, apărurile la dialog adrestate opozitiei de către președinte mi se pare că au covoia parodic. Reversul pozitiv al acestor diversiuni este trezirea sentimentului proprietății într-o populație care pare că nu mai astăpăta său nu mai vrea nimic. Această nebunie a pămîntului și a ajacăcerilor este extrem de vitală. Din această realitate se va degaja o tendință comună autentică în jurul căreia se poate restructura sau se poate organiza un partid cu o autentică bază de masă. Cînd proprietății își facă în general liberali, dar rămîne cuceră victoria, ideologica de invincatori.

ALINA MUNGIU

PIESA SI ACTORII

Cea mai fotografată fază a summitului de la Helsinki dintr-o primul secretar al P.C.U.S. și președintele S.U.A. a fost momentul în care tovarășul Gorbaciov îl înmîna domnului Bush un desen reprezentând doi boxeri, unul sovietic și altul american, care se declarau unul pe altul invincitori. În urma unei paride care, din părțea caricaturiștilor de la Moscova, să se încheie la egalitate. Președintele celui mai puternic stat occidental nu părea foarte încîntat de reprezentarea Kremlinului astăzi rezultatului meciului geopolitic care a avut două 1955 totalitarismul comunist și democrația. Zimbăul lui protocolar aducea mai mult ca o grimă.

Această înălțare fără nici un invita deformează în mod vădit realitatea. În exteriorul cu soceră și ciocan pe piept se află într-o evidență stare de groză și deosebită armistițiu de la Malta a unui knock-out-ut inevitabil. La Valsa cel doi mari cîștigați ai războului mondial își împărteau sfere de influență. Acum, la sfîrșitul războului rece, rușii săi nevoiti să accepte, odată cu falimentul economic, rigorile unei **capitală neconditionate**. În ciuda fizurilor pe care le mai împărtășește amicul U.R.S.S. Malta nu e o pace încheiată pe picior de cîștigătoare.

De ce au consimțit americani să amine decizia finală? Va lupta Kremlinul încă o repriză sau nu se va mai ridica de pe scaunul de la colț, aruncind prosopul cind va sură relația deosebită? Care sînt alternativele politice externe românești după expirarea armistițiului?

Prin războul din Golf, americani nu au rezolvat nici una dintre problemele Orientului Mijlociu. El au suținut, în schimb, o parte din aspectele relațiilor lor cu sovieticii. S-a spus că cea mai grozavă rezisță americană a fost testarea propriilor capacitați militare. Dar ei au reușit să verifice prin acel conflict și forța principalului lor rival din perioada postbelică. Mai mult decât o **Americă puternică**, desfășurările politico-militare din Golf nu au arătat o **Rusie la podea**. Prin anii '50, ruși amenințau cu declansarea razboiului mondial cind cîteva nave americane se folau prin apele din ierul Cobei. Acum ei nu schimbă nici cea mai mică impotriva cind americani își mută aproape un sfert din armată într-o zonă situată în stînga de influență sovietică. Kremlinul a fost cîteva decenii bastionul luptelor poporelor impotriva im-

perialismului american". Acum suntem în Bagdad nu au avut eșou docit în rîndurile unor comuniști dechipriți care manifestau împotriva „țarului liberal”, purtând în brațe portretele lui Saddam Hussein. În anii '80, ruși au înșelat guvernele comuniste pe cele două emisfere ale planetei. Acum ei nu se vor întinde în stîrpe nici măcar să-i asigure un exil convenabil dictatorului irakian. Domnul diplomatic intreprins de sovietici înaintea declanșării ofensivei aliate în Kuweit a fizat orin înadevare posibilul celebrelor inițiative de pace ale lui Ceaușescu. Rămînerea lui Sevărădușev în Irak este probabil de această ultimă probă a neputinței. Mai mult decât astăzi, forțele Occidentului, Golful a demonstrat decesul politicii imperiale sovietice și ordinii geopolitice bipolare.

Încheind armistițiul din insula Malta, americani își disponibilizau o parte din armatele stationate în Europa în vederea activării frontului împotriva fundamentaliștilor islamic. În al doilea rînd și săi au proiectat **demințarea forței** principala lor rival din perioada postbelică. Lagărul sovietic s-a prăbusit, aproape de la sfîrșit, fără un amestec evident al americanilor în „problemele sale interne”. Destinarea regășirii comuniste din Răsăritul European, vinzarea Germaniei, debolizezarea Americii Latină și, în sfîrșit, excluderea sovieticilor din procesul rezolvării crizei din Orientalul Mijlociu au marcat foarte exact posibilitățile reale ale Imperiului. Din punctul de vedere al Americii, ne frontul de est poate începe ultima repriză.

Aminarea **sine die** a înălțării americană-sovietice la nivel înalt, blocările avioane în convecțiile pentru dezarmare, dar mai ales astănta diplomatică pe care Kremlinul a acordat-o Irakului în ultima fază a războului par să indice reluarea „ostilităților”. Sirbi, care au simțit reorientarea interesului S.U.A. spre Răsăritul European, se străduiesc să-i vină în înălținare, urmă îndurătorilor comuniștilor. După închiderea focului din Golf, Departamentul de Stat a informat despre redescoperirea atenției Caselor Albe pentru situația din Republicile Baltice.

după expirarea armistițiului de la Marea, singurii aliați europeni ai Uniunii Sovietelor.

Dacă în varianta Elțin, imperiul rus va accentua independența provinciilor aflate sub ocupație militară și întreacăza sa omenită într-o casă comună care se va întinde fără barieră ideologice de la Atlantic pînă la Pacific, relațile României cu Moscova se vor axa pe promovarea valorilor culturale, economice, etc. Dacă președintele Gorbaciov va ceda tendințelor conservatoare care împun rezolvarea în forță a problemelor baltice și a alianței antiamericană cu o parte a răsăritului să fie într-o extremitate. În acest caz, guvernantii României au de răsărit unor întrebări fundamentale. Se va plasa România în cadrul acelui **coridor sanitar** împotriva bolseviștilor. În care ne aflăm în perioada interbelică din nouă cu polonezii și ungurii? De ce, prin ce demersuri se va integra România în structurile de apărare colectivă ale viitorului Europe? Pot duce același inițiativă la un rezultat în situația în care cîndva dintr-o membru Consiliului de administrație al României și-a efectuat studiile și poate chiar stagiu militar în Rusia stalinistă?

GABRIEL IVAN

ANUNT

• Între 25 și 27 martie va avea loc la Timișoara o conferință internațională cu tema: **PUTERE SI OPPOZIȚIE IN SOCIETATELE POST-COMUNISTE: BAZELE PLURALISMULUI IN EUROPA CENTRALĂ SI DE EST**. Conferința este organizată de **Foreign Policy Research Institute** (Philadelphia), **Center for the Study of Post-Communist Societies** (University of Maryland), **Centrul de studii asupra societăților post-comuniste** (Universitatea din Cluj), **Societatea Timișoara**. Cele patru sesiuni de comunicări vor avea ca ștîruri: „Prăbușirea comunismului și tentația reconstrucției democratice”, „Pluralism și reinventarea politicii”, „Creația societății civile: probleme și perspective” și „Diferențierea politicii și noi partide în Europa Centrală și de Est”. Vor fi prezenti: Dimitrina Petrova, Anton Todorov, Boian Penkov, Ekaterina Nikolaova (Bulgaria), Jan Urban, Michael Semin, Jan Kavan, Petruska Sustrova, Martin Weiss, Ivan Lamper (Cehoslovacia), Jean-François Revel (Franța), Sonja Licht, Drago Zajc, Milan Nicolic, Djurdje Novakovic (Jugoslavia), Adam Michnik, Maciej Zalewski, Adam Szostkiewicz, Ryszard Legutko, Maciej Strzemba (Polonia), Vasile Popovici, Mihnea Mihăilescu, Vasile Gogea, Nicolae Manolescu, Mircea Dinescu, Stefan Tanase, Călin Anastasiu, Vasile Păsăcas (România), Vladimir Tismaneanu, Dorin Tudoran, Julian Pilon, Irena Lăsoța (Statele Unite ale Americii), Agnes Heller Miklós Haraszti, József Szájer, Ferenc Fehér, Péter Paczolay (Ungaria).

Ce va afla publicul american despre Revoluția română și despre Malta

Interviu cu domnul Nestor Rateș

■ O REVOLUȚIE ÎNCITĂ

Rep.: Care este istoria cărții pe care îl dedică Revoluției române din decembrie 1989?

NESTOR RATEȘ: Cartea mea (cu titlu provizoriu *The Entangled Revolution*) mi-a fost comandată de Centrul de Studii Strategice și Internationale ale Universității Georgetown (cel mai cunoscut institut de cercetări în probleme mondiale din Washington), urmând să apară sub egida Centrului, la editura Praeger. Tot aici a fost publicată o altă carte dedicată României (40 de ani de comunism) sub îngrijirea lui Vlad Gheorghescu. Am colaborat și eu la ea cu un capitol, dedicat relațiilor româno-americane. Sigur, eu nu sunt istoric, ci jurnalist.

Rep.: Cred că mai există la ora actuală două cărți apărute în limba germană, pe acest subiect (Revoluția română) și două în limba franceză. O MINCIUNĂ CÎT SECOLUL DE MARE, ROMÂNIA: AUTOPSIA UNEI LOVITURI DE STAT. Le cunosc pe ultimele (ale lui Michel Castex și Radu Portocală) comentate destul de mult în presă românească, privind revoluția noastră ca pe un complot inspirat (și poate chiar și executat) în străinătate, și făcut să apară în ochii lumii drept o revoltă populară. Această este și opinia ta?

N.R.: Opinia mea, bazată pe fapte certe, verificabile și verificate (cunoscut pînă acum este că în România, în decembrie 1989, a fost o revoluție autentică și spontană). Te asigur că și în tara și în străinătate (cu deosebirea aici în America) am consultat toti analiștii serioși și am făcut tot posibilul ca să ajung la sursele cele mai bine informate, dar niciunul nu am găsit nici un indiciu că ar fi fost alcovită de către o revoltă populară. Peste ea, destul de tîrziu (cîteva săptămâni) s-a suprapus un gen de pact, tîrg sau întegreare între unele virfuri ale aparatului de repreșină și echipa Iliescu. Examind cu atenție faptele sunite, diversele lor versiuni, ba chiar și zvonurile și insinuarile în lumina unor analize cunoscute și recunoaște publicului (există și ceea ce se numește perspectivă washingtoniană a acestor analize), ajung la concluzia că revoluția a fost eminamente de producție internă.

■ REVOLUȚIE SI RESTAURATIE

Rep.: Observ însă că ai folosit cînd cuvintele „revoluție”, cînd cînd de „revoluție”, ceea ce înseamnă că ai anumite dubii (sau reticențe), totuși.

N.R.: Ai dreptate, însă reticențele mele nu se referă la evenimentele propriu-zise, ci la sensul lor istoric. O revoluție produce o ruptură absolută cu trecutul. Într-o perspectivă mai îndelungată s-ar putea că schimbarea să se dovedească radicală și ireversibilă (și eu sper să fie așa). Deocamdată însă, ceea ce se-a întâmplat în anul care a trecut nu permite o concluzie definitivă și limpă: de aceea suntem cîteodată nevoia să folosim termenul de „revoluție” și totuși eu cred că istoria va retine evenimentele din decembrie 1989 ca pe o revoluție, așa cum a fost interpretată și Revoluția Franceză, în clădu Restauratii și a evoluțiilor care au diluat-o sau au negat-o.

■ UNDE SINT AGENȚII STRÂINI ARRESTATI IN DECEMBRIE?

Rep.: Într-o anumită parte a preselor românești au existat insinuări

sau doi, dar noi deja auzeam de vute sau chiar de mi.

N.R.: Există la Europa liberă o regulă foarte severă, să nu se transmită nici o informație dacă nu se parvine măcar prin două surse. Îar noi primeam știrile printre o singură filieră, prin Budapesta — o sură unică, dintr-o acelașă pe care le trăiem cu oarecare rezervă. Înălă în ziua de 17 decembrie, cînd s-a tras în multime la Timișoara, am menținut emisiunea deschisă totală noaptea, deși virtual nu aveam nimic nou de anunțat, doar pentru a da într-un fel de înțelepță că se petrec evenimente de mare semnificație. Revenind însă la supozitiile privitoare la interferențe străine, vreau să spun că, după opiniia mea, ele frizează de-a dreptul buhul-simt. Sunt foarte bine teorii după care nici dissidenții români nu ar fi fost autenți, ci doar o creație a străinătății. În revoluția din decembrie 1989, România Mare nu-i implică doar pe sovietici sau unguri, ci și serviciile de spionaj americane, franceze, britanice, israeliene. S-ar zice că toată lumea să-ă coalizează pentru a provoca crăciună și mai iminentă schimbare din Europa de Est; și a lăcut lucru acesta recursind la un larg sortiment de trucuri bizarre și dezgustătoare, ca să realizeze — ce? Să incite o populație a cărei urăfață de opresori ei nu a avut egal în lume.

■ CONSENSUL SECURITĂȚII IN 22 DECEMBRIE: ABANDONAREA LUI CEAUȘESCU ÎN FAVOAREA LUI ILIESCU (SCHIMBARE ÎN OCHEI POPULARE, STABILITATE PENTRU STRUCTURILE DE PUTERE)

Rep.: Cum traișă versiunica Brucan-Militaru?

N.R.: Cu mari rezerve. Din ea se poate reține că un grup restrins de loiali membri cu funcții importante în partid discutau cînd și cînd să-l elimine pe Ceaușescu. În 1989 au încercat și să pună în aplicare un plan, zădărnicitănsă de o măsură atât de banală cum ar fi trimiterea unor unități militare la strînsul recoltel. Astăzi mi se pare credibil. Mai puțin credibil mi se pare rolul pe care și-l atrăbie conspiratorii — de a fi aliazi de partea lor sectoare ale armatei și securității, pentru a evita baia de singe. Este împediat că revoluția a izbutit și datorită înășteptării unor elemente din interiorul structurilor de putere ale regimului. Mai multe părți ale armatei și securității l-au abandonat pe Ceaușescu, refuzând să-l spore în față unei revolte de amplă escalație (ceea ce nu însemna înășteptării că erau de partea revoluției). Probabil că între 18 și 22 decembrie mai multe persoane din aparatul de repreșină au realizat că a recurge la masacre de proporții în conjunctura internațională dată era pur și simplu o nebunie. Înțeles, au încrezut că lăsărirea pe Ceaușescu, dar cînd acesta a devenit violent și a amenințat cu execuție, ei au devenit disponibili pentru

trădarea dictatorului. Spre 22 decembrie există probabil un consens de a-l abandona și a-l înlocui cu Iliescu — o alternativă ideală, infățind schimbarea în ochii populației și stabilitate pentru structurile de putere: sunt însă multe motive de scepticism că aceasta a fost opera complotiștilor din grupul Militaru-Brucan. Unul dintre cei ce au jucat un rol vital în alungarea dictatorului (generalul Miles) nu facea parte din conspirație, iar complotiștii nu par a fi fost amestecați în vîco acțiune în zilele premergătoare căderii lui Ceaușescu.

■ VESNICUL MISTER AL TERORIS-TILOR

Rep.: Să teroriști?

N.R.: Ei, aici misterele devin impene-trabile. Puterea refuză aproape ostentativ să ofere răspunsuri, ca și cînd înțelesul ei este să mantină misterele, nu să încearcă să le rezolve. Președintele Iliescu, în interviul pe care mi l-a acordat în octombrie la New York, le-a adîncit și mai mult, sugerind că s-ar putea că înțregul secol și asupra afacerii teroristilor să nu poată fi aflat niciodată. În am înțeles că păstrează aceste secrete cu altă străinătate. Mi-a răspuns că nu-i vorba de a le apăra. Secretele trebuie cunoscute, a spus el, pentru a fi apărate. Bine, i-am zis, dar cineva trebuie să le stie. Mi-a replicat: Nu sătu. E posibil. Eu nu pot să numesc nici măcar pe cel care posede toate aceste secrete. Este interesant de observat că ziarul Dimineața, care a publicat ceea ce pare a fi textul integral al interviului, a omis acest schimb de replici (n-a fost singura omisire sau deformare). Eu nu am putut găsi un răspuns, dar prezint publicului american ipotezele vehiculate în presă. În plus, examiniez atent informațile destul de abundente referitoare la mercenari străini (de fapt, ipoteza) și n-ar fi surprinzător să afișăm într-o bună zi că un motiv important pentru care enigma teroristilor nu-i deslegată este rolul străinilor în această alacare. Apără clar că guvernul a decis să nu vorbească despre ceea ce se ţine adjuncă de stat major al Pactului de la Varsavia consideră în decembrie anul trecut a fi fost „agresiune străină” asupra României. Subiectul este tabu, iar atunci cînd sînt întrebăți, deputatul român, de la președintele în loc, spune că nu există dovezi ale participării unor străini la luptele de după fugă lui Ceaușescu. Cum astăzi formulația curentă.

Rep.: Dar ce a fost cu intervinția sovietică, cercuită din București sau oferită de Moscova, în perioada luptelor cu teroristii?

N.R.: În carte alungă la concluzia că a fost o cerere de la noi guvernului român, dar sovieticii nu au avut nici o inclinație să se angajeze într-o ocnătură de acest gen. Si astăzi în cînd funțuialul că primisera înțelegătarea publică din partea ministrului de externe francez și a secretarului de stat american,

Rep.: Dar cum s-a putut ca acestii miniștri occidentali să-si dea consumătul penitru o intervinție sovietică? Este unul din motivele pentru care se speculează că total se va fi aranjat la Malta.

N.R.: Am cercetat fontele atent cheștinu. Nu am putut să afișez ce anume l-a determinat pe ministrul francez Duhamel să facă acea declaratie, dar său că a fost cu decizarea secretarului de stat Baker. Secretul diplomatic american tocmai se întorcea dintr-o vacanță în Texas (el și texan din Houston) și pur și simplu a învățat răspunsul la o întrebare ce l-a fost pusă într-un interviu televizat, fără să se fi consultat cu nimeni. Într-oarece menționa poziția favorabilă a ministrului francez față de o posibilă intervinție sovietică, să că secretarul de stat, nevrind probabil să aibă altă opinie decât a colegului francez, a răspuns că: „am fi probabil inclinat să urmăresc exemplul Franței în această privință”. Departamentul de Stat s-a distanțiat mai tîrziu de această declarare și, de fapt, a repudiat-o, Malta? Oficialurile americane ridicău speculațiile de acest gen și eu cred că ne dețin cu drept cuvint. Să fim sinceri: din partea marilor puteri, românii pot acum să facă ce vor cu respectul și vîrtofilor lor. În modul în care vine din afară Căutarea de Japă împășitor și dincolo de granție e o absurditate.

A consemnat: GABRIELA ADAMEȘTEANU

PRIMIM LA REDACȚIE:

Inverzesc pomii

Inverzesc pomii, vine primăvara, inverzesc și legionarii. Dar ce este mai curios cînd vezi că inverzesc și într-o anumită parte a preselor. Reflecții de față se datorează unei intervenții a d-lui Sorin Faur. Domnia sa a fost scandalizat de expresia folosită de un gazetar sportiv: **Deutschland, Deutschland über alles.**

Vreau să spun, cu umilele mele cunoștințe de germanistică că d-l gazetar sportiv s-a exprimat extrem de corect. Adică Germania este prima, așa sună cîntecul și în context era chiar potrivit.

Trebule deschisă chiar aici

în paginile d-voastră o discuție asupra unor stereotipuri pe care educația generaților postbelice din care face parte — și, bănuiesc, și d-l Sorin Faur face parte — le-a implantat în noi. Trebuie să mărturisesc că postează și împărtășește revolta d-lui Faur dacă n-aș fi fost întâmplător în Germania toamna trecută. Într-o seară tîrziu am privit afișul emisiunii unuia din canalele televiziunii germane cînd, ca peste tot, se intona imnul. Față mi s-a lunită de mirare cînd am aflat că imnul respectiv este chiar **Deutschland, Deutschland über alles**, care în paranteză fie

spus, are o foarte frumoasă melodie, simbol doar în țara lui Beethoven, și este un frumos cîntec patriotic german. Dar, ce să-l faci, cel 40 ani de masa) informațional făcăsără din acest cîntec pentru mine, și după cum văd și pentru altii simbolul nazismului.

Ceea ce este ingrijorător este că foarte multe din faptele istorice recente, fie românești, fie străine, sunt cumplite de deformate prin filtrele kulturale, creindu-se o seamă de mituri ce pot fi cu dificultate înășteptate.

Un exemplu este mișcarea legionară din România. Steagul verde al legionarilor, confuzie haoasă demnă de Caragiale, doar la el românilor erau verzi, dar steagul lor era tricolor, este simptomatic în acest sens. Cred că s-a bătut prea multă monedă în ultimul an pe apelativul: „legionarul” es-

să nu fie necesară o punere la punct, sine ira et studio, asupra acestelui mișcare.

De fapt, trebuie urmărită de la începuturi mișcarea reacționară românească cu prolegomenele ei, pentru că este cel puțin ciudat că o mișcare extrem-nationalistă să înflorescă într-o România Mare care împlinise idealul național. Trebuie să amintim că o mișcare surorinătotalitară cunoaște similarități. Fiindcă veni vorba de stînga, este necesară o punere la punct. Stefan Gheorghiu a fost un militant sindical românesc, astfel prezentat de Panait Istrati în „Cum am devenit scriitor” mort înainte de înființarea per. Cu perfidie, numele acestuia a fost uzurpat pentru a denumi fabrica fostului partid de mulțiori cu gura și degetul.

Este interesant de notat că mișcările extremiste de dreapta europene au pornit de la stînga. Mussolini a fost militar socialist, iar partidul lui Hitler avea în titulatura socialist.

Revelatoare în acest sens este mărturia tatălui unui prieten care, patron fiind, a fost acuzat că exploatază mulțiori și de comisarii legionari în 1940 și de comuniști în 1947. Limba totalitară cunoaște surorinătotalitară similarități.

Fiindcă veni vorba de stînga, este necesară o punere la punct. Stefan Gheorghiu a fost un militant sindical românesc, astfel prezentat de Panait Istrati în „Cum am devenit scriitor” mort înainte de înființarea per. Cu perfidie, numele acestuia a fost uzurpat pentru a denumi fabrica fostului partid de mulțiori cu gura și degetul.

GHEORGHE NEGUT

CORNELIU COPOSU:

„NOI LUPTĂM ÎMPOTRIVA COMUNISMULUI, NU A COMUNIȘTILOR!”

● Convenția – o replică la mașina de vot

● Aparitia in luna decembrie 1990 a Convenției Naționale pentru Instaurarea Democrației, a fost rezultatul tensiunilor sociale din acea perioadă sau al unei strategii anterioare?

● Ideea este mai veche. S-a constatat în cursul unui an de activitate a pseudoparlamentului numit CPUN și în actualul Parlament, pe care noi îl considerăm nereprezentativ și ilegal, că opoziția parlamentară care ar fi trebuit să fie una constructivă, de ajutorare la elaborarea unor legi pe măsură necesităților naționale, a devenit cu totul ineficientă. Fără nota, nici o politică a realizat pe seama ei un rezultat făcându-se o majoritate confortabilă, care operață ca o mașină de vot, blocind absolut tonice interventiile opoziției, fără nici o filtrare a continuului. Nu se poate face, din această cauză, nici o refuzare a proiectelor guvernamentale. Rolul opoziției este astfel depătruns.

● In acest context, ce ati sperat să realizati în mod concret prin coaliția din decembrie și mai ales prin er metodă?

● Am realizat această Convenție pentru ca prinț-o unificare a opoziției parlamentare și extraparlamentare să se încrede o mai mare coerență la ameliorarea situației din România. Din puncte, Guvernul s-a dovedit incapabil de a răspunde nevoieștilor economice, politice și sociale prin care trece țara. Opoziția unită nu are alt rost decât de a servir interesele naționale care trece prin un gray impas ale cărui soluții nu se întrevad.

● Discutind acum, la mai bine de două luni de la înființare, considerați că aceste obiective au fost atinse mai parțial, sau Convenția s-a dovedit în fapt inutilă?

● Ea a stabilit un sistem de concordanță a acțiunilor. Din acest punct de vedere și-a respectat angajamentul în sensul că s-a luat hotărârea comună de neparticipare la sedința la care opoziția a fost invitată de către dl. Iliescu.

● Rătrageri, intervenții și suspiciuni

● Contrar a ceea ce mi spuneți dvs. în sensul unității perfecte, nu de mult M.E.R. s-a retras din Convenție considerind că momentul politice care a generat-o a trecut și că misiunea ei să inchetează.

● Motivul învechit de M.E.R. este lipsit de seriozitate. Convenția nu a avut scopul de a determina pătrunderea României ca invitat special la Consiliul European, ci, aşa cum s-a stabilit, scopul ei a fost instaurarea democrației. Or, nimănii nu poate pretinde că democrația este instituțională, de dimpotrivă, și voințile ei și fizul început de instituții democratice sunt în pericol. Deci, această retragere s-a servit de un pretext.

● Motivele reale care ar fi?

● De fapt nu ne interesează, dar probabil o intenție de colaborare cu puterea, posibilitatea de a participa la o înțelegere fără a fi stinjeniți de existența unei obligații prin integrarea în Convenție.

● Conducătorii P.N.L. au avut o întrebare separată cu dl. Iliescu în luna decembrie, în care au cerut formarea unui guvern de uniune națională. Convenția și-a manifestat dezacordul față de demersul făcut. De ce?

● Partidele și-au păstrat deplină libertate de strategie și tactică politică. Bineînțele că doctrina și ideologia lor nu sint afectate cu nimic. Intervenția P.N.L. este dincolo de limita constituțională Convenției și a fost facută exclusiv în numele partidului.

Interviu realizat de Andreea Pora

● Dumneavoastră ați eliberat de această intervenție ce urma să aibă loc?

● Nu, n-am sănătă.

● Totuși, anumiți membri ai P.N.L. susțin că ați fost informați cu 4 ore înainte de vizita la Cotroceni.

● Nu, conducerea partidului ne-a in-

dicat, dacă unele dintre măsurile luate sunt optime sau susceptibile de critică.

● Toi mai multe voci susțin că opoziția ar trebui să se retragă din Parlament, prin ineficiența ei făcând în fond jocul puterii. S-a lăsat în discuție o alternativă?

● În ce privește ineficiența din Parlament suntem perfect de acord. Aceasta datorată majorității care nu îngăduie nici un fel de amendamente propriilor proiecte. Desigur, în aceste condiții toate interventiile sunt înregăstate sub beneficiu de inventar. În ce privește retragerea, conducerea partidului nostru a adoptat o hotărire de principiu în care a căzut de acord că nu se face în momentul oportun.

● Si care ar fi acesta? Ce ar trebui să se întâmple?

● Desigur ceea cea foarte grav, deoarece este o măsură limită. Pentru că ea să aibă impact asupra opiniei publice trebuie să se facă în bloc. Nu este suficient ca un singur partid să se retragă. După părerea mea, se va produce și acest ultim gest, dacă lucrurile continuă în felul acesta, ca o formă de protest împotriva tendințelor autorităților.

● Considerați că este necesară o revigorare a partidului?

● Este ceea ce încercăm, prin promovarea elementelor tinere, acțiune ce s-a declanșat de târziu timp.

● Prin restrucțările din august am integrat în conducerea partidului un număr mare de tineri. În afara generalilor care a repus în funcție partidul, generație compusă din supravie-

tuitoci pușcașilor și galagurilor comuniști, a existat o generație inter-

mediilor care nu a avut ocazia să fie

susținută cu o activitate politică și

o generație tinere născută și crescută sub comunișm. Ea s-a integrat în partid, trebuie să ocupe locuri de conducere și să deprindă practica insti-

tuiilor democrațice ale puterii.

● In loc de lideri, oameni cumpătați?

● Dacă ați fi puși în situația să preluă puterea în următoarele luni, vă putea prezenta cu un program care să facă față actualului situație economică și socială, cu o echipă de guvernare, cu niste lideri?

● Vreau să fac o observație în ceea ce privește introducerea în vocabularul politic a termenului de lider. Am văzut diverse articole ce analizau prima și modalitatea de a crea un lider. Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

● Eu nu secol că e un rol de lider.

PAVEL CÂMPEANU

G.D.S. despre G.D.S.

Este destul ca cineva să citoască răspunsurile la această anunță pentru a-și da seama că G.D.S. nu este un „lider de opinie”: chiar și despre Grup, membrul exprimă opinii diferite. De altfel, membrul Grupului nici nu și-a propus vreodată o asemenea funcție și aceasta intrucât:

1. prin definiție, dialogul nu constă în reîntorcere a acelasi opinie de către diverse persoane, ci într-un schimb de opinii care se pot confrunta tocmai „pentru că diferă”;

2. Grupul nu s-a constituit pentru a elabora opinii unice, împărțisite sau asumate de toți membrii săi. Dimpotrivă, membrii săi sunt cel care exprimă opiniiile lor personale, uneori convergente, uneori divergente, de regulă compatibile;

3. prin însăși substanță aspirațiilor sale, Grupul nu-și poate propune să devină lider — nici de opinie, nici de orice altceva. Însăși ideea de „leadership”, inseparabilă de practica „rolului conducător”, contravine acestor substanțe.

G.D.S. s-a constituit cu intenția de a deveni o „înstantă de reflexie critică”. Din punctul meu de vedere această intenție avea o conotație istorică specială. Pe de o parte, este evident că transiția de la statism la democrație nu poate fi asigurată de impulsuri spontane pozitive, de unde necesitatea unor clarificări teoretice cu privire la procesul în cauză. Pe de altă parte, spre deosebire de cele petrecute în alte țări — mai ales în Polonia și Ungaria —, la noi, în anii dictaturii, nu s-a dezvoltat o gândire teoretică asupra războiului de luptă din statism. „Reflexia critică” menționată în documentul constituțional al Grupului are astfel o funcție de recuperare, și totodată de reabilitare. Înțeleptul său, și în primul rând cu din domeniul eliberării sociale, este echivalentul său pus în valoare înzestrării și unelele re-i sint proprii și să ofere societății postrevoluționare ideile pe care nu le-a elaborat sub dictatură.

S-a achităt căre Grupul de necesitate în datorie fundamentală într-o măsură care ar putea fi considerată ca un succes? După părerea mea — nu, G.D.S. și-a doborât un cert prestigiu, atât în țară, cit și peste hotare: el a dialogat cu agenții și actori sociali de cele mai felurite orientări, el a întocmit propriul său raport asupra evenimentelor din iunie, a întreprins sondajele de opinie, a organizat în colaborare cu Universitatea din București și cu „The New School for Social Research” din New York seminarul „Pentru democrație”, și-a opus constant influențelor de sovietism; el a lăbutit, pînă în prezent, să nu se dezmembreze, revista lui a publicat undori pagini remarcabile, evidențe sistematice angajarea în găgăuzii suburbane — și totuși, nu cred că avansulul acestor performante corespunde nevoilor actuale ale societății românești.

Preponderentă nu mi se par rezultatele,

ci înțelegările. Felurite ca substanță și proporții, acestea au o ultimă sursă comună: dificultatea de a-și defini identitatea în practică. Datorită acestor dificultăți deosebită nedepliate, existența Grupului a devenit oscilatorie. La nivel structural el pendulează între o instantă și o instituție, la nivel funcțional, între stridarea analitică și acuitatea politică directă. Astfel s-a ajuns ca, în pofta unor obiecții, G.D.S. să se implice ca aflare, și nu doar prin uni dintr-e membrii săi, în bătălia electorală, cu rezultatele care se cunosc. Întîlnirile sale au dedicat mult mai mult timp chestiunilor administrative sau logistică decât dezbatelor de idei, foarte puțini dintre membri săi frecventând seminariul menționat, unde astfel de dezbateri se desfășoară cu regularitate.

Timp de un an, Grupul s-a menținut ca o comunitate umană în care diversitatea experiențelor, inclinațiilor și părerilor era recunoscută de valorile simple ale politiei, respectului mutual și toleranței, practică chiar și în cazurile cind unele dezacorduri capătu formă polemici publice. Din păcate, această fină și fragilă tezaură de relații pare astăzi primejdiosă. Pentru prima oară de cind există Grupul, opinile unuia dintr-e membrii săi nu sunt comentate de către un altul dintr-e membrii săi, ci condamnate publice de către ceea ce se numește nu de mult un „organ”. Aparut „(23” din 13 februarie a.c.) sub semnatura „COMITETULUI DIRECTOR”, textul intitulat „Lămuriri nedozate” ar fi trebuit să poarte titlul „COMUNICAT”. După cele mai bine cunoaște tradiții, persoanele care au scris sau subscrise dispar îndărătu funcții pe care le detin. Potrivit acestor tradiții, nu sunt analizate critice, astfel ca și însemnarea stratificare verticală să se cristalizeze, ducind la degenerarea Grupului, adică la transformarea lui într-o reuniune cu dezvoltare liberă de persoană cu dezvoltare egale, într-o organizație alcătuită din self și ne-self, cu atât de invățătoare pe cînd din urmă ce este bine și ce este rău, ce este obligatoriu și ce este interzis.

In ea mai mare parte a anului, Grupul a existat fără un astfel de comitet. Incidentul semnalat pune sub semnul întrebării legitimitatea menținerii lui. Păcatul lui original poate fi deodată chiar din genuină ce a poartă: și comitetul, și director, adică omizițor anonim de directive. Eu rămîn la convinceră că directivele excluză dialogul, dar și la speranță că dialogul exclude directivele. ■

Paris, 5 martie 1991

* Răspunsurile au apărut în nr. 32 și 33 ale revistei noastre — 18 ianuarie și 25 ianuarie 1991.

Cărți mai mult decît necesare

De mult mă preocupa un singur și proponere pentru reducerea sau chiar anihilarea efectelor urii întreținute din țara noastră. M-am gîndit mult cui să mă adresez, mai ales în perioada premergătoare aniversării zilei de 30 August. Sun o pensioneră de naționalitate maghiară: nu sun ștefanec, sunt un simplu înginer textilist. Nu am competența bună eliberării lucrării ce va schita mulțos, dar sunt nevoie acută a cunoașterii adovăturii de către noi toți, români, maghiari și alte naționalități, care trăim într-o stare pe aceste meleaguri. Nu pot să mă adresez U.D.M.R.-ului, pentru că acasă, inițiativă ar fi mai bine să vină din partea majorității române, de în acel grup, care pînă acum să-a dovedit a fi obiectiv. De gîndire eurocentrică și gata să-si intindă mîna fratească spre noi.

Vă spun, m-am gîndit de mult, dar în demnul l-am primit azi înăud-văzînd interpellarea d-lui senator R. Vulpeșeu. Cred că vorbește în numele multora, cind spun că ne-am săturat de stăcările permanente, de necesitatea continuă de apărare în loc de muncă constructivă pentru refacerea economică, spirituală și morală a nației noastre comune! Să terminăm odată cu aceste permanente acuzații! Vrem să cunoaștem tot adevărul, privit din ambele părți. Avem dreptul de a cu-

noste tot ce au făcut strămoșii nostri mai apropiati sau mai îndepărtăți! De Motiu, în prezentarea evenimentelor din Tg. Mureș vorbește de distrugerea comunei din Tara Motilor și omorina a zeci de mii de români de către unguri, în 1848. Nu sun cunoaște date, în schimb cunoaștem faptele distrugerii localităților Abrud, Zlatna, Rosia Montană, Aiud etc., din partea mortilor. Românii cunosc evenimentele de la Ip. Moise și altele, noi stim de Aita Secă, Sîndominic, Agheș etc. Acestea sunt fapte care ar trebui să fie cunoscute deoarece de români și maghiari! Deci dorim o lucrare, editată cu același text în cele două limbi deoarece toate aceste atrocități, dar nu cu texte „inflorite” cu expletive literare, sovine, ei ne bază pe documente autentice din perioadele respective. Dacă vom afla cu toții ce au fost în stare strămoșii nostri să facă, vom înțelege mai bine rădăcinile unor sentimente de frică sau ură și vom putea face mai lese pamăi necesari unui „soră altu-

Este necesară editarea în acelasi volum a unor studii, care să arate anotul Ardealului în istoria culturii celor două popoare! Am cîtă cîndva o carte a lui Constantin Giurescu despre rolul Ardealului în istoria poporului român, apărută și în limba maghiară și din care mi-am

dăt seama de rolul extraordinar al ardelenilor în dezvoltarea culturii române, cu toate că se spune că au trăit în cruntă saunterie națională. Cu toate acestea sun reușit să creeze valori nemuritoare, pînă care cînd se

de situația economică, politică, de drept etc. care împinge Europa în diferite țări. Ardealul este al nostru, al tuturor, care ne-am născut pe acest pămînt, care trăim și vrem să fim fericiți de acest pămînt. Sufletul ardelenesc cunoaște toleranță, frăție, prietenie. Conflictul s-a născut de obicei datorită unor forțe exterioare, care totdeauna — ca și acumă — vor să explice neezurările existente prin căutarea în celălalt grup etnic.

Noi dorim o viață pasnică, fericioare și bunăstare pentru toți „oameni buni”, pentru aceasta este necesar să ne cunoaștem reciproc și să învățăm să ne respectăm reciproc. În creația acestui respect ne-ar ajuta enorm de mult o carte, care să arate dreptatea din toate unghiiile de vedere, și care, cu același continut și obiectiv să apară în ambele limbi!

Vă rog, ajutați-ne sărăcă să cunoască și de bune intenții, pentru realizarea unei asemenea cărti! ■

Cu stimă

ZSAKÓ ELISABETA
Cluj-Napoca

CUVÎNTUL

rostit de M.S. Regele Mihai al României
la Universitatea Duke, Durham,
Carolina de Nord (S.U.A.)

— 11 februarie 1991 —

Domnule Președinte, Doamnă Brodie, Doamnelor și Domnilor,

Este pentru mine o mare plăcere să mă găsesc astăzi ca ospete al D-vosstră evind cînca de a participa la programul D-vosstră „Istoria în viață”. Regina, Prințesa Margareta și cu mine suntem foarte miscați de căldura cu care ne-ăți înlimpat și de simpatia cu care am fost întotdeauna primiți în Statele Unite.

Știu bine, Domnule Președinte Brodie, că de mult v-ăji străduit pentru organizarea acestei vizite și am dorit să afli că cîntem adinc aceste eforturi. Bucuria de a întîlni oameni pe care-i intereseză țara mea este cu atît mai mare cu cît ei cunosc bînă situația să din prezent.

In aceste zile Statele Unite și coaliția din care fac parte înfruntă încă o dată amenințarea unui dictator totalitar. Sunt încredințat că veți fi de acord cu paralele pe care o schizez aici între soarta Europei răsăritene în ultimii 45 de ani și campania pe care țara D-vosstră o conduce chiar acum pentru eliberarea Kuweitului și a altor popoare nevinovate puse în primejdie de o ambioză expansionistă.

Ca urmare a unui război devastator provocat de Germania nazistă, Europa de Est a fost societatea ambicioză ucigașă ale lui Stalin. Împărțirea Europei a avut ca rezultat suprimarea libertății și a instituțiilor democratice pentru 43 de ani indelungăți, Drepturile, speranțele și tradițiile unor popoare întregi au fost stinse, iar de soarta lor nu i-a păsat aproape nimănui în această vreme. Bărbați, femei și chiar copii au fost inchisi, torturați, omorâți, pe cînd istoria lor era sistematic deformată, identitatea lor fiind sterse de ideologia comunismului socalantă, care a hotărât degradarea lor națională și etnică.

E greu de imaginat efectul distrugător pe care l-au avut asupra țării mele, asupra societății, culturii și învățămîntului din România acești 43 de ani de dicătior marxist-leninistă impusă de Uniunea Sovietică poporului meu.

In perioada pre-comunistă, țara mea cunoștea tot atît de deprim ca și D-vosstră importanță educației pentru însemnarea unei adevărate societăți civile. Dervoltarea învățămîntului superior în România a dus la o izbucnire de creațivitate, căreia i se datorează existența unor artiști, muzicieni, scriitori, matematicieni, filosoli și învățători de prestigiu internațional. Universități, licee și școli creașteau ca număr și nivel, odată cu înflorirea instituțiilor democratice sub protecția unei Constituții într-adevăr libere, aceea din 1923, care n-ar avea nevoie decât de unele modificări minore pentru a ne călăzu în secolul al XXI-lea.

Astăzi, economia României e ruinită, resursele ei naturale sunt secătoare, ecologia e grav avariată. Sistemul de învățămînt a decăzut astfel incit proponia de tineri care să continuă studiile pînă la nivelul doctoratului este aceeași ca în Etiopia.

Ce-i de făcut? Acum un an aveam o licărire de speranță. Apoi am reațizat că ocelașii sistem, despre care credeam cu totii că fusese înălțat în timpul celor cîteva zile de nădejde, a rămas încă la locul lui. Este, în mare parte, ocelașii sistem care a ruinit România în cursul celor 43 de ani.

Există soluții. Eu rămîn optimist. România are bogății naturale, locuitorii ei sunt inteligenți, hotărîți și capabili. Răspunsul este că în țara mea trebuie să se petreacă schimbări dramatice și că, pentru a fi fundamentale și cu consecințe definitive, ele trebuie să producă o totală innoiere economică, socială și morală.

Reconstrucția economică, cu ajutorul din Apus, trebuie să aibă loc în cadrul unei guvernări legitime și democratice, preocupate de protecția drepturilor omului. Singura bază trainică pentru innoierea țării sunt să restituirea libertății și a valorilor democratice, nu numai pentru cetățenii României, ci și pentru instituțiile sale politice, culturale și de învățămînt.

Pentru generația noastră viitoare, pentru însuși supraviețuirea noastră, nu mai putem îngădui ca interese pe termen scurt să determine judecățile politice și decizile în domeniul relațiilor internaționale.

Nu e de prisos o repeta, oricăt de des, că sistemele totalitare sunt capabile de a evolua în sens totalitar nu trebuie sprijinite în nici un fel și pentru nici un motiv. De aceea, ajutorul economic poate fi acordat numai cu condiția introducerii odevăratei democrații și a libertății reale: aceasta este credința care a făcut din țara D-vosstră un bastion al libertății și un model pentru altătoare ale state din ziua de azi.

Domnule Președinte, Doamnelor și Domnilor, deoarece speranțele omenirii într-un viitor strălucit pot primi rădăcini doar în solul radnic al libertății și se pot dezvolta numai datorită unui sistem de educație solid însprijnit pe valorile care au creat moartea acestei națiuni, salut nobila și luminoză D-vosstră Universitate și vă mulțumesc că mi-ai dat prilejul de a păduca libertății și democrației în favoarea țării mele.

21 februarie 1991 (primită la redacție la 15 martie)

PRELIMINARILE PROCLAMĂRII REGATULUI ÎN ROMÂNIA

(1866 — 1881)

Abdicarea forțată a lui Alexandru Ioan I — Cuză Vodă al Unirii Principatelor și cel dinții monarh al României moderne — a însemnat un moment de cotitură în istoria țării noastre. Mariile înțăpturi care i-au marcat domnia, de la dubla alegeră din 1859 și pînă în noaptea abdicării din 11/23 februarie 1866, înțăpturi la care a avut o uriașă contribuție, datorită clarvizionului politic, spiritului de dreptate și lăbirii sale neținutării pentru țară și popor, î-are fiat dreptul, cu siguranță, la un alt sfîrșit. Dar încă din anul 1857, cînd, în urma războului Crimeei, congresul de pace întrunit la Paris hotărise consultarea derintelor celor două Principate Române cu privire la soarta lor viitoare, adunările reunite în acest scop la Iasi și la București statovenisceră un singur și același principiu fundamental de drept public: unitatea celor două țări române într-un singur stat, autonom și neutru, sub domnia unui prîncipe străin ales dintr-o familie domnitoare din Apusul European. Prin adoptarea acestui principiu constitutional, oamenii politici ai vremii, astăzi din Moldova, cit și din Tara Românească, urmăreau ca nouă stat, creat prin unirea celor două țări, să fie ferit de nefrîsările lupte pentru tron, neșr previzibile, cu grave consecințe destabilizatoare într-un context internațional nefavorabil. Alexandru Ioan Cuza, el însuși era convins de necesitatea alegerii unui prîncipe străin în fruntea țării și și-a considerat în mod consecvent propriile dâmne, încă de la alegeră, că o etapă de tranziție pînă la încaunarea unui prîncipe străin. Dacă întușii fost sălii să abdice, în urma urzirii unui adevarat complot la care au participat atât politicienii, cit și cadre ale armatei, acest fapt s-a datorat unui amestec moscchin de interese de gruă și ambii personalie, la care s-au adăugat și unele greșeli de conduție ale celui ce se afla pe tronul țării.

Răsturnarea brutală și în fond nemeritată a lui Alexandru Ioan Cuza a depășit însă proporții unei banale glicevi interne, impingind România într-o gravă criză dinastică, ale cărei urmări se repercuteau pe plan internațional. Nouj stat de curind creat prin Unirea Principatelor, cu instituții încă în curs de consolidare și cu un echilibru social-politic desul de fragil, se afla la răscrucea a trei mari imperii a-nexionist: cel otoman, căruia îl era tributar, cel habsburgic și cel turist, acestea din urmă neasunzindu-și intențiile de a-și împărti Principatele Române. O primejdie de moarte amenința soarta României.

In aceste imprejurări dramatice, guvernul provizoriu de la Bucuresti trimis de urgență o delegație la Paris, cu misiunea de a accepta orice principiu căruia candidatură va fi propusă de Franța. Mai întâi, delegația română și-a fixat alegerea asupra persoanei contei Filipp de Flandra din familia regală a Belgiei, dar acesta a refuzat tronul ce îi se oferea din partea unei țări îndepărțate și necunoscute. Președintele, Ion C. Brătianu, unul din membrii delegației române de la Paris, a preluat inițiativa de cont propriu, intrînd în tratative directe cu principelul Carol-Anton de Hohenzollern-Sigmaringen și propunându-i alegerea fiului său, Carol, ca viitor principiu al României. Principelul Carol-Anton era înrudit de aproape cu împăratul Napoleon al III-lea și cu Wilhelm I, regele Prusiei, devenit din 1871 împărat al Germaniei; candidatura principelui Carol la tronul României era deci sprijinată atât de Franța, cât și de Prusia. Propunerea lui Ion C. Brătianu fiind acceptată de cel vizat, se organizează în tară, în zilele de 21-22 aprilie 1866, un plebiscit, care aproba cu 685 969 de voturi (impotriva a numai 224) alegerea ca principiu al României a principelui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen. Cit de mare era dorința poporului român de a avea pe tronul său un principiu străin, spre a se pune căstă nestîrstătorilor certuri pentru domnic, reiese clar și din rezultatul acestui plebiscit, deoarece evident că nici unul din cei peste 685 000 de votanți nu avusau cum să-l cunoască pe nouii principie, ales prin volunta națională și nu impus de forța armată a unei puteri străine.

Astfel se prezintă Carol I în fața națiunii române, la 10/22 mai 1866, ca Domn constitutional al României, jurind să respecte legele țării și începând lunga sa domnie, care avea să însemne pentru România instaurarea stabilității politice, modernizarea instituțiilor, dezvoltarea economiei, cuceririle, prin forțe proprii, a independenței și în fine, nu în ultimul rînd, întărirea țării noastre în concertul statelor democratice ale Europei. Este cert că, încă din primul moment, Carol I a avut în vedere întreg acest program, măcar schitat în linii generale, astfel nu se înțelege de ce un principie occidentală ar fi acuzat tronul unei țări lipsite de independență și dispuinând de o economie nedezvoltată, în contrast cu

Chiar din primele luni ale noii domnii, un prim pas in realizarea acestui program este marcat de adoptarea, intr-un timp record, la 1/13 iulie 1966, a primei constituții democratice a României, după modelul celei belgiene, cea mai liberală din acen vreme. Constituția anului 1966, cu unele modificări, va guverna viața politică a României pînă la adoptarea constituției permanente, în 1969.

Următorul pas ce trebula întreprins, pe plan politic, era obținerea independenței României. Este probabil că înce din 1869, la întrevederea de la Livadia cu Iarul Alexandru al II-lea, apoi cu prietenul călătorie sălăie în Occident, în vederea căsătoriei sale cu principesa Elisabeta de Wied, cind a vizitat curțile de la Viena, Paris și Florența. Carol I a încercat să obțină sprijinul european pentru cauza independenței României. În 1873, el cerea guvernului român să ia măsurile necesare unui proclamări unilaterală a independenței, inițiată o intensă activitate diplomatică în acest sens. În 1874, în următoarea zi de

două călătorii în Occident, Carol I vizitează Viena și Ems, căutând să obțină acordul Austro-Ungariei și al Germaniei într-un indeplinirea celei mai arătătoare dorințe a națiunii române. Dar toate aceste eforturi și demersuri, atât ale sale, cât și ale guvernului român, se opresc într-un impas cu neputință de trecut: era împedite că independența României nu era un dar pe care urmău să își facă puterele străine, oricare ar fi fost ele, ci trebuia cucerită cu forța armelor. Pentru aceasta, armata română se pregătea intens, la manevrele din toamna anului 1874, cu un efectiv de 50 000 de oameni, au ajuns alături de reprezentanții francez, germani, austrieци, ruși, englez, olandez și sirbi, și doi ofițeri turci, care, a-precind favorabil seriozitatea organizării tinerei armate române, și-au exprimat păcerea că, pentru Imperiul Otoman, o alianță cu un stat român independent era preferabilă unor raporturi de vasalitate.

Dar ora izbăvirii de jugul otoman era aproape. Într-adevăr, în 1876, izbuințe tulburări în Peninsula Balcanică, reprimate cu mare crutime de turci. Rusia aștepta de mult un pretext să intervină în Balcani; în fapt, tarul Alexandru al II-lea urmărește stergerea tuturor urmărilor războiului Crimeei și în acest scop, se înținează în această an Reichstadt cu împăratul Francisc Ioan I, convenind ca în caz de conflict cu Imperiul Otoman, Austro-Ungaria să ocupe Bosnia și Herțegovina, iar Rusia să anexeze cele trei județe din sudul Basarabiei: Cetatea, Bolgrad și Ismail, ce fusese retrocedată Moldovei prin tratatul de la Paris din 1856. Desi conținutul acestor convenții a rămas secret, temea de intențiile anexioniste ale Rusiei era și a rămas totuși o îngrijorare constantă a guvernului român, atât în perioada preparativelor, cât și în tot cursul războiului antiotoman.

Pentru a preveni împingerea unui asermentea pericol, Ion C. Brătianu, prim-ministru din vara lui 1876, pleșat în fața unei delegații la Livadia, în Crimeea, unde la 29 sept./11 oct. 1876 poartă tratative cu parlul Rusiei și cu principaliile săi sfetnici, stabilind principiile unei viitoare cooperări româno-ruse, în caz de razboi. În temeiul acestor principii, se încheie la București, la 4/16 aprilie 1877, o convenție româno-rusă, prin care România permite, pe teritoriul ei, liberă trecere a armatele russes și ce urmă să atace Imperiul Otoman, iar Rusia se obligă să respectă integritatea teritorială a României. Chilia Basarabiei — cum erau denumite atunci cele trei județe românesc de la est de Prut — părea astfel rezolvată în spiritul vederilor legitime ale guvernului român. De fapt, încheierea acestei convenții între Rusia și România înseamnă implicit recunoașterea independenței țării noastre, fiind vorba de un act semnat de două guverne ce se recunosc reciproc ca parteneri egali de drept internațional. De altfel, cîteva zile mai tîrziu, România va rupe relațiile diplomatică, cu Imperiul Otoman, înaintind încă un pas spre obținerea independentei.

Apoi, evenimentele se desfăsoară în mod precizat: la 12/24 aprilie 1877, armatele rusești intră în țară. Indreptindu-se spre Dunăre; la 21 aprilie/3 mai, artilleria turcă începe bombardarea porturilor dunărene româniști, iar la 29 aprilie/11 mai, bateriile românești de la Calafat deschid focul asupra Vidinului. Într-o România și Imperiul otoman, starea de război era acum deplină.

In acest context politic, la 6/18 mai 1877, Carol I cere Consiliului de Miniștri să proclame independența României, ca, numai după trei zile, Mihail Kogălniceanu, ministru de Externe, să declare în Camera Deputaților că Independența există de fapt: ea va fi proclamată în mod solemn în ziua de 10/22 mai 1877. Era un act unilateral, starea de independentă urmând să fie recunoscută și pe plan internațional.

Dacă românii oferă o cooperare cu forțe armate

Desi români oferă o cooperare cu forțe armate proprii, comandante de înăsu Carol I, în razboiul anti-totoman, ruși au respins cu trufie această propunere, declarind că nu au nevoie de concursul armatei române. Dar nu după mult timp, trupele rușene, înaintând în Bulgaria insuficient pregătite și rău conduse, se impotrinoară la Plevenă în pragul unci infringeri. Marele duce Nicolae, comandanțul lor, a-dresă lui Carol I celebra telegramă din 1931 iulie 1877, cerindu-i să toacă Dunărea în orice condiții și crede el de cuvință, spore a ajuta armata rusă aflată în dificultate; în fata primejdiei unui dezastru imminent, dispăruse na prin farmec trufia initială, jignitoare la adresa suveranului și poporului unei țări mici, dar dormice să-si apere independența și demnitatea națională. În aceste imprejururi armata română trecea Dunărea la Zimnicea și se alătura celei rușene în fața Plevenei, unde țarul Alexandru al II-lea incredință principelui Carol I comanda supremă a trupelor aliate rușo-române. Din cîte cunoaștem, de la fațătre cînd războiul rus de către Petru cel Mare, era prima dată cînd armata țării luptă sub comanda unui suveran al

unul stat străin.
În marele bătălie care au urmat, tinără armată română, alături de cea rusă la Plevena, apoi singură a cucorit o neploritoare glorie, pe ceciuind cu jertfie eroilor căzuți și cu singela celor răniți Independența României. Fără întârziere, la numai 15 zile după încheierea armistițiului între ruși și turci, Mihail Kogălniceanu trimite, la 3/15 feb. 1878, o circulață către agenții diplomatici din străinătate — înca nă având rangul de legații —, dindu-le dispozitii să ceară statelor respective recunoașterea Independenței României. Primul act de drept internațional public care condinționează nouă statuț al României este tratatul de pace încheiat între Rusia și Imperiul Otoman la San Stefano, la 3/15 martie 1878; dar prin același tratat, încalcindu-se cuvintul dat în convenția de la București de respectare a integrității teritoriului românesc, Rusia amulgea României cele trei judec-

din sudul Basarabiei, dindu-l în schimb o parte a a Dobrogei, cu orașele Tulcea și Constanța, luate de la turci. Acest act arbitral și deciunat un grav conflict diplomatic între România și foata ei aliată din războul antiotoman abia încheiat, rușii fiind gata să intervină cu forța armelor, pentru a se impune cedarea teritorială dictată de tarul Alexandru al II-lea. Spre a face față acestei eventualități, Carol I s-a retras cu întreaga armată română în Oltenia, unde voia să organizeze rezistență. Rușii manifestau o atitudine dusnănoasă față de încercările îndirijite ale României de a se opune acestor cessionări teritoriale. Exponenți ai politicii de anexări teritoriale împotriva voinei popoarelor implicate, tel urmarit de statul rus de la Petru cel Mare și pînă în zilele noastre, tarul Alexandru și ministrii săi nu puseau în telege refuzul României de a accepta schimbul teritorial impus. Explicația acestui refuz era, însă simplă: cele trei județe cerute de ruși, ca de altfel întreaga Basarabie, erau pămînt românesc și români nu au acceptat niciodată să cedeze de bunăvoie nici măcar o palmă din pămîntul ce le aparține din moșii strămoși.

Congresul de pace de la Berlin, prin tratatul încheiat la 1/13 iulie 1878, revizuind tratatul rus-turc de la Sfântoști, recunoaște independența României, dar îl impune numeroase condiții, în primul rând, obligația de a ceda Rusiei cele trei județe basarabene, acordindu-i în compensație Dobrogea (uite re' județele Tulcea și Constanța), Deza Dunării pînă la brațul Chilia și Insula Serpilor. Cu acest rezultat se încheie decî pentru România războul român-rusesc. Dar datorită impanerilui unor condiții, între care și modificarea unui articol din constituție, recu noastrește. Independenței României de către marii

Cu toate aceste nedicti, încă din toamna anului 1873, agentiile diplomatiche ale României încep să fie ridicate la rangul de legații ale unui stat independent, mai întâi, cele de la Viena și de la St. Petersburg. La București, atât Carol I, cât și guvernul român întreprind primele preparative pentru schimbarea titlului purtat de șeful statului, Mihail Kogălniceanu propunând pe cel de mare duce sau mare principe, iar Carol I preferind pe cel de rege. Documântul, se mențină că în raporturile cu alte state, Carol I să poată titlu de Altetă Regală, titlu recunoscut de majoritatea puterii, după cum rezulta din circulara Ministerului Afacerilor Externe din 14-26 oct. 1873. O medalie celebrind Independența României, bătută în 1878, la împlinirea unui an de la căderea Plevnei, ilustrează noul rang acordat lui Carol I. Cuprinsul numai în două exemplare, unul de aur, celul de argint, ca prezintă pe avers effigia lui Carol I spre stînga, cu legenda circulară A.R. **Carol I Domnul României**, iar pe revers, acvila română înalțindu-se în zbor, după ce s-a rupt lantul cu o linie legată de un picior, deasupra a trei înșeluri, iar împrejur, legenda **Independența României 1878**. A. R. sunt inițialele apelativului Altetă Regală și adăugarea acestui apelativ la titulatura lui Carol I este un act politic făcut din comun, ceea ce învederează însemnatatea pe care o atribuiau români noii titulaturi. Pe de altă parte, privit ca simplă porosană, Carol I poate fi denumit Altetă și nu Altetă Regală, neîndescendent de rege; era însă Altetă Regală ca principiu suveran al unui stat independent, pe care devenea rege.

Recunoașterea independentă României de către
marile puteri europene — ultima care a facut-o a
fost Germania în februarie 1880 — deschidea calea
libera spre proclamarea Regatului. Evenimentul urmă-
să să îlăudă locul chiar în cursul acestui an, după cum re-
face dovezida o medalie bătută în argint și bronz non-
tru concursul de agricultură organizat în octombrie
1880 la Botoșani. Pe avers, elogiu lui Carol I, unde
stingă are în jur inscripția **Carol I Rege al Româ-
niei**. Dar din motive pe care nu le cunoaștem,

evenimentul asteptat nu a mai avut loc în același an.
La 14/26 martie 1861, guvernul român decisiv să nu mai întârzie niciodată un moment și, drept urmare, Camera Deputaților și Senatul adoptă în același zi legea pentru proclamarea Regatului. Art. I al acelei legi proclama: România în titlu de Regat. Domnul rege Carol I să, pentru sine și moștenitorii săi, titlu de Rege al României. În art. 2 stipulează: Moștenitorul tronului va purta titlul de principé regal. În ziua de 10/22 mai 1861, într-un cadrul solemn și plin de entuziasm popular, are loc încoronarea regelui Carol I și a reginei Elisabeta. Procesul istoric de afirmare a României în concertul european, început cu acțiuni Unirii Principatelor de la 24 ianuarie 1868, parcurgând un drum greu, prezentat de aspirații, se încheia astfel cu o dublă încoronare, a regelui ca și a nației noastre întregi.

Ce a însemnat pentru români proclamarea regatului, a cenzurat în 1937 Nicolae Iorga, ale cărui cunoștințe sugestive le vom avea, drept încheiere, în cadrul întrebării.

„De fapt, această ridicare dintr-o luncă amordire revine la vioala viață, plină de simțire și capacitate de hotărîri din epoca Unirii; pînă la bucurorile sacreficului din timpul războialui, sfîntit de dînsuful soldatului tăran pentru moarte. Prinț-o înaintare săcăfă în toate domeniile, aceste pături edifică ale nașului reprezentau mult mai mult decît ce puteau da, în ceeaurile lor cele mai bune, oamenii solicii neconținut îndrumări între ei, ca garanți ai răstelorui. În nouă titlu, străin, de Rege, care nu cîmpăndea nici mult decît cel îmbrătoșat, în origine și seara, al Domnului, aceste milioane erau de mult prea multe.

14 mmiles 1961

OCTAVIAN ILIESCU

CONVENTIA NAȚIONALĂ F.S.N.

Imaginea triumfului electoral: Petre Roman și Ion Aurel Stoica

Democrație, dar nu pentru frontiști

Convenția Frontului Salvařii Naționale a fost temeinică pregătită din punct de vedere al organizării interne, acest lucru nu poate fi ceea ce de nimic, nici chiar de convingării cel mai veacător. Înă din luna septembrie guvernul și consiliul prezidențial au determinat formarea unei comisii pentru pregătirea Convenției, comisie în care nu figurau nimici membru marcanți de la nivelul Colegiului Director de atunci, vicepreședinte al acestor comisii a fost domnul Gheorghe Iordache, care a și declarat că succesorul principal este reprezentat de triumful moțiunii pregătite de comisie, așa-zis „moțiunea Roman”, care constituie programul partidului pînă la viitorale alegeri. Moțiunea a fost pregătită ca armă principală a aripilor Roman, deși statutul nu prevedea nimic despre posibilitatea depunerii de moțiuni tranzitive, care să polarizeze și ulterior să centreze aderenții din interior, rezolvind pe cale strict ideologic problema fractiunilor partidului. Modelul a fost, probabil, inspirat după Partidul Socialist Francez, dar nu s-a făcut seama, sau s-a făcut la modul cel mai cinic, de faptul că delimitarea membrilor Frontului nu există atât din rațiuni ideologice și că urmarea nu poate fi decit triumful grupării mai puternice.

Organizatorul nu a fost însă interesat decit de cucerirea puterii în propriul lor partid. Astfel, articolul 1 din statut prevedea: „În colegiul director sunt membri de drept toți membrii F.S.N., care sunt ministri, toți fosti lideri naționali și președinți executivi ai partidului care conținuă să fie membri F.S.N.”, iar articolul 26 prevede că „O moțiune odată adoptată devine Program al Frontului Salvařii Naționale, iar liderul grupului care a propus moțiunea devine Liderul Național al Frontului Salvařii Naționale”. Interesant este că acest statut era un simplu proiect, elici în cele trei zile dinaintea Convenției se pare că nu există mult de zece variante de statut — recunoscând majorității delegaților — fiind însă la baza strategiei guvernamentale ce viza aservirea completă a partidului.

Organizarea convenției a purtat această pecete de încapabil să facă dinainte. Prezidiul a apărut fără a fi votat și propus de nimeni și s-a instalat la tribuna. Mecanismul votărilor a apărut viciat atât în fond, cît și în formă. În sală pătrunseseră două categorii de frontiști — delegații, numiți de la nivelul teritorial și invitații, aleși probabil dintre simpatizanții partidului. La vot, conform statutului, nu puteau participa decit delegații, care se aflau în posesia unui „mandat de vot”, un cartonaș imprimat cu trandafirul albăstru și pe care urma să fie imprimat numele votanțului. Aceste mandate au fost impărtășite vinovat pe bază de liste, iar simbăta seara au mai fost distribuite nu se stie cui, cum și de către cine vreo sută în alt. Originile își puteau procura cu puțin efort unul, și chiar presa de opoziție era la un moment dat desul de dotată, noi inclusiv. Faptul nu are semnificație decit în sine, pentru că votul, cu excepția votării Colegiului Director, a fost deschis. Că această deschidere a avut limite aproape incomensurabile a fost, probabil, în viziunea organizatorilor, o chestiune de amănunt. Invitații și-au jucat rolul de apăzuraitori zgromotoți, și nimeni nu s-a grăbit să părăsească sala din cele cîteva sute de invitați, toti ridicind hainele mină. În acemenea condiții s-au adoptat prin vot deshiș statutul (cu un total de vreo sută abțineră și im-

potrivici din o milă), și moțiunea Roman (cu o opoziție puțin mai mare). În ceea ce privește votul secret pentru Colegiul Director, invitații au stat și mai cără. Au existat două rânduri de candidați, propuși din teritoriu și de către conducerea partidului. Delegații din Vrancea care au protestat că persoanele nominalizate pentru Vrancea de la nivel central nu sunt semnificative pentru organizație au fost sever puși la punct de domnul prim-ministrul. Alți canăilăi de sareare notorietate — Vasile Mois și Diodor Nicoară — au fost demascati de către delegați judejeni ca nefiind membri F.S.N., deși dl. prim-ministrul a apreciat că au făcut servicii parilidului, ba chiar dl. Mois este vicepreședinte al Senatului din partea F.S.N. Una peste alta, doar opt oameni au fost în plus, fiind eliminati prin târare simplă.

După alegera fără nici o emoție a Colegiului Director, Petre Roman a propus pentru funcția de președinte executiv — a doua în jerarhia partidului — pe domnul Ion Aurel Stoica, caruia i-a făcut și un fel de recomandare. Alte propuneri nu au mai fost, respectivul fiind ales cu aplauze prelungite. Immediat după aceea s-a declarat: „Moțiunea noastră a triunfit, deci liderul grupării devine național” și o parte din sală a început să facă galerie ca pe stadion, iar Petre Roman a devenit conducătorul partidului. În ceea ce privește pe cei unsprezece vicepreședinți și seceretari, ce urmău să fi votați de Colegiul Director, dl. Roman a declarat că nu are rost să se facă încă într-o săptămână și că se apropia ora cocktailului, așa incit a rămas să ne anunțe Colegiul Director numele lor. De ce nu au făcut-o chiar atunci, nimeni nu stie, că oricum erau cunoșcuți dinainte, probabil pentru a oferi în războiul creat un post-două nemulțumitor și a face pace în partid.

In intervenția sa, dl. N.S. Dumitru a incercat să sublinieze că trebuie respectat principiul separării puterilor în stat, dar majoritatea nu a părut convinsă că acest principiu servește eniva la ceva. Astfel că deținătorul executivului de partid s-a transformat la această memorabilă convenție într-un balon de sapun. Este drept că dl. Aurel Stoica a demisionat din funcția de consilier al primului ministru, dar voii avizate spuneau că este constituit Colegiul Director, incit guvernantii pot avea permanent o majoritate simplă.

Inconunat de succes pe toată linia, guvernul a cîștigat printre un program în care puncte esențiale sunt definite de asemenea manieră: „Strategia economică a F.S.N. pornește de la a precizarea că, în situația actuală a României, privatizarea nu se poate face pînă cînd liberalizarea prejurilor nu indică în mod obiectiv care întreprinderă produce mai ieftin și deci mai eficient și, prin urmare, care este ceea ce în care întreprinderile private merită să investească.

S-are și principiul guvernării noștri la economie, ce ziceți? Mai ales că foșii lor colegi din aripa dizidență îl acuză că ar fi bine multi-milioani la această oră, ei și eu ai lor consilieri. Aceasta este dilema celor două aripi ale F.S.N.: fie reformă, cu prejul menținării corupției și imbogățirea spectaculoasă a celor influenți în perioada de tranziție plus consolidarea lor într-o oligarzie cu putere financiară și politică durabilă, fie perestroika plus menținerea oligarhiei veciilor administrații, mai discretă. Ce preferați?

ALINA MUNGIU
ANDREEA PORA

CUM S-A SALVAT

MOTTO: „Ce preferă? Un capitalism

CISTIGATORII

Petre Roman, omul „care a îndușosat” Consiliul Național, care tine în mintă rea sălii externe de căi mai multe importante, care a obținut un credit de la F.M.I. chiar cu o zi înainte de Convenție, atunci cînd unii susținători să poziția să este amenințată, este marele cîștigător al Convenției. Liderul național al F.S.N. se pare că a reușit să-și subordonate definitiv partidul, concentrând dictatura executivului asupra structurilor de partid. În continuare arecăzii actor capitolos, prim-ministrul, s-a extinerat cum nu se poate mai negocia, urmînd plecăciile variavîl în timpul discursului lui LA Stoica, de exemplu, ceea ce este desul de relevanță privind adeverările pondere a invocării celor doi. La conferința de presă din Petre Roman a declarat că postura domnia sa partidul este mai important decit guvernul, motiv pentru care a tîntuit să păstreze funcția de lider național. Motiunea prezentată, prin intermediul căreia a ajuns fără vot lider național, este de o inconsistență socată. Un posibil viitor candidat la președinție, Petre Roman este oricum la ora această numărul unu în partid și în executiv, practic omul numărul unu din România.

Ion Aurel Stoica, nou președinte executiv al Colegiului Director, caracterizat de Dan Iosif drept „cinstit și cu co-loană vertebrală” este un fost profesor la Institutul Politistic, ca și Petre Roman, originar însă din Cluj. După cum a declarat singur, a deținut funcții de partid în anterior regim, dar nu se culpabilizează pentru aceasta. Si-a propus să obtină elaborarea constituției cît mai repede, alegeri anticipate, eliminarea populismului din ideologia partidului, masă rotundă globală cu sindicatele pentru nevoie, pacii sociale etc. Discursul său de instalare a fost lung, sentimental, dubios de demagogie. Singurul ministru care a reușit să demisioneze, adoptat într-o dure în conflictul cu cîștigătorii teieni a fost consilierul primului ministru de la demisia înceasă, poziție care a urmat împedind că demisia sa nu a arătat pierderă încredere primului ministru, ci, doar crecerea sa în rezervă pînă în un aranjament definitiv. După alegeri a dat autografe membrilor partidului în hol, timp de vreo oră.

Adrian Severin, omul de cea mai bună calitate din echipa Roman, un posibil viitor prim-ministru, desigur reprezentă tipul omului intelligent care preferă să exercite maximum de influență, fără a ieși într-o avansarea compromisă, a vorbit admirabil, precizind că Frontul nu este „așa-dreptă P.S.M.”, nici „stingă” a P.U.N.R., că unitatea partidului este o nevoie reală, dar este de preferat o unitate „în adevăr și claritate” și nu „în mîncină și în confuzie”.

TO BE

OAMENII

Ultimul revoluționar (?) pe baricadele puterii

INFRINTII

N.S. Dumitru, care ar fi trebuit să protejească activitatea proprieză politică, precum și ideologia partidului, desemnat de zvonuri drept viitor prim-ministru și urmări conservator, a plecat pentru independentă partidului fără de executiv, în scopul disocierii primului de al doilea în cazul unui ese al reformei, pentru o social-democrație reală, necurgind totuși să ofere o varianță concretă pentru acesta. Este autorul unei alte motiuni, alternativa la „motiunea Roman”, pe care nu am reușit să o vedem, membrul biroului de presă al F.S.N. pretinzând că ea nu există. Pierzind bătălia influențelor încă înainte de începerea Convenției, dl. N.S. Dumitru a declarat că „a avut oricare de executiv de la treizeci de ani” și că preferă să se ocupe de definirea ideologiei partidului, Petre Roman insinuind că ar fi putut face asta pînă la ora Convenției și că nu este vîna nimănului altcineva că nu a făcut-o. A avut susținători care și-au exprimat chiar regretul că nu au obținut o poziție de prim-plan, dar acestia au fost minoritari în ansamblul convenției și au părut de cea mai proastă calitate, naivii și fanatici. Răbdarea de vîzut dacă va găsi curajul să se alăture aripilor tinere, de care îl proprie, cel puțin la nivel declarativ, orientarea social-democrată mai pregnantă.

ÎN CĂUTAREA

Textul de mai jos constituie Epilogul lucrării editată de Vl. Tîsmăneanu, *In Search of Civil Society. Independent Peace Movements in the Soviet Bloc*, Routledge, New York and London, 1990. Volumul conține un grup de eseuri semnate de Vladimir Tîsmăneanu, Eduard Kuznetsov, Miklos Haraszti, Milan Houšek și Christopher Lasley, dedicate analizei mișcărilor independente pentru pace și manifestări fundamentale ale revitalizării societății civile în Germania de Est, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia și U.R.S.S. (n. red.).

Mișcările independente pentru pace din Europa Centrală și de Est nu au reușit să modifice natura comunismului. De fapt, acesta nici nu era obiectivul lor. Ceea ce au incercat ei să obțină — și au reușit în mare măsură — a fost deschiderea sferei publice fără de discuție liberă a problemelor care afectează direct destinele tuturor cetățenilor. Ele au pus în discuție pretensiile autorităților de a îl singurulea care aveau dreptul să „militeze” pentru pace. Atacind ipocriza burocratilor statului, care proclamau pacea drept telul lor cel mai sfînt în timp ce și obligau populație populară să trăiască în reproșuri și frica, aceștia au răspînit perdea de fum a propagandei, menită să escamoteze militarizarea crescătoare a regimurilor post-totalitare. Teoria societății civile, astăzi cum a fost ea formulată de militanți proeminenți precum Adam Michnik, Václav Havel, János Kis, Miklós Haraszti sau George Konrad, este relevantă atât prin potențialul său analitic — contribuind la explicarea schimbărilor în curs din lumea comunismă —, cit și prin puterea ei de previzuire. Pe plan teoretic, ea pune

sub semnul întrebării vechile presupozitii referitoare la natura non-reformabilă a regimurilor comunism-totalitar, susținând că miile insule de autonomie ar putea obstruca și oprirea unei heteronomii controlate de stat. Această teorie susține că este posibilă o tranziție de la dictatura totalitară mai întâi la o ordine autoritară, iar apoi la una pluralistă. Astfel, ea devine un antidot al disperării istorice, sugerată de imaginea terifiantă a lui Orwell, aceea a unei cizme astupind brutal și pentru toată luna gura omului. Aceste ipoteze sceptice au fost mai întâi dezmințite de evenimentele revoluționare din Ungaria anului 1956. Mai apoi, în perioada brejneviană și „signării” părăsind că nici o bresă istorică nu era posibilă în Europa Centrală și de Est, tocmai datorită umbrelor amenințătoare proiectată de Big Brother asupra acestei părți de lume, Primăvara de la Praga a fost zdrobîtu de lancerile Pactului de la Varsavia în 1968, doarece reformele cehoslovace îndrăzneau să promită cetățenilor un „socialism cu față umană”. Acum, cu Gorbatchev la Kremlin, Big Brother a amânat umanizarea socialismului ca fiind încă obiectivul său oficial. Asistăm la înălțarea celei mai importante pieleci în calea unei autentică transformări a blocului sovietic.

Mulți dintre militanții pentru pace și

COLACUL DE SALVARE

catastrofal sau o catastrofă capitală?”
 (FRIEDERICH DÜRRENMATT)

NUMBER ONE

FRONTULUI

Si reprezentantul disidenților Velicu Rădină

ABSENTII

Claudiu Iordache, fost vicepreședinte numit și nu ales al partidului, seful comisiei de pregătire a Convenției, revoluționar autentic, cu o ideologie să pare de stinge, a fost singurul care a găsit eu raiul să demisioneze înainte de Convenție; deși motivele demisiiei sale rămân obscure. (Dan Iosif declară că tot nereunirea la cicle „Stefan Gheorghiu” a determinat-o). Spre deosebire de toti cei care nu au rezistat persuașunii lui Ion Iliescu și s-au fărt să-l facă publice nemultumirile, atât demisia cit și motivele sale declarate (persistența populismului și nationalismului, care pînă la urmă au pierdut partidul) au fost făcute publice.

Ion Iliescu, care prin intervenții personale a căutat în zilele anterioare Convenție să dominească aspirațiile dintre frațiuni, purtind discuții cu Dan Iosif, cel din aripa tineră și foarte probabil și cu N.S. Dumitru. Ambele tabere își revedință persoana președintelui, care „este și el un om singur, izolat, inconjurat de cine nu trebuie” (Dan Iosif), „cinstit”, „singurul care a fost sărac și a rămas sărac” (Manole Gheorghe), candidatul la președinție al aripi tineră, dar probabil și al aripi Roman, după Dan Iosif. Mai probabil însă că aripa Roman se va orienta după conjunctura și nu se va fixa asupra candidaturii președintelui Iliescu decât dacă ar fi singura ce ar intruna măriile maselor.

OPORTUNIȘTI

Dan Iosif, care a prozetaț din partea grupării tinerilor fără revoluționari o motiune care cerea respectarea idealurilor de la 22 decembrie, acuzând guvernul că a „aranjat Convenția”, s-a temut că nu va fi nominalizat punțul Colegiul Director al partidului. Simtindu-se înțeluit, a declarat că menținerea partidului provine din faptul că la conduceră să s-a instalat cel de la Academia „Stefan Gheorghiu”, care au devenit consilierii principali atât ai președintelui, cit și ai primului ministru, că eșa și un grup de studiu al guvernului condus de Bogdan Theodoru nu practică în realitate nimic altceva decât traficul de influență, ne-reușind să producă soluții cu adevărat constructive, că la nivelul acestui cicl domnește corupția. A lăsat să se înțeleagă că pactizașă cu aripa tineră: pentru că, a doua zi, după ce a fost total nominalizat în Colegiul Director și a permis, probabil, asigurările că lucrurile se vor rezolva în ceea ce îl privește, să declare că întrunirea a rezolvat toate problemele de bază, în primul rînd aceea a unui stat autonom al partidului și că are incredere în Ion Aurel Stoica pentru curățirea celor coruți, scizii nemaiavând motivatie în aceste condiții.

OUT-SIDERI

Dan Marțian, Alexandru Birjudeanu, care prin trecețea timpului arătat tot mai mulți că sunt simpli figurați sau, în orice caz, nu pot fi din acest statut hărădit de guvern. Simpatizanii de aripa tineră pentru curajul lor de a se pronunța la televiziune împotriva unei liberalizări considerată falsă liberalizare, și în orice caz preferări aripi Roman, pe motivul că mult mai mare este pericolul corupției decât cel al întoarcerii la comunism. Nu au hăzut cuvintul. De altfel, majoritatea parlamentarilor au fost simpli fizurări sau au lipsit cu desăvârșire.

MASA DE MANEVRA

Majoritatea delegaților din provincie nu au avut nici o părere proprie. La început au oscilat, spre deosebire de delegații de la nivelul sectoarelor bucurești, clar divizati în tabere. Pe parcursul înțelesei cine este mai tare, astfel că majoritatea de două treimi pe care părăseșă o altă Petre Roman în prima zi față de o treime a lui N.S. Dumitru s-a transformat într-o majoritate absolută a două zile la alegeri, cind candidatul aripi Roman, Ion Aurel Stoica, a fost anunțat de toată sala în picioare, vreme de cinci minute. (ALINA MUNGIU) ■

SCIZIUNE? CARE SCIZIUNE?

De unde s-a plecat. Este dificil de apreciat dacă un număr de numeni dintr-o activitate și deputații F.S.N. au fost excluși de la pregătirea Convenției și marginalizați în mod evident din cauză că între ei și frațiunile cu adevărat înțelese există o diferență consistentă și profundă de vederi, sau dacă în urma marginalizării unor veleități suplimentare de către grupul de influență deja constituit s-a născut necesitatea unei alternative care să le conserve pozițile. Fapt este că domnul Velicu Rădină, fost secretar al F.S.N. și responsabil cu presa, al cărui excelent interviu acordat revistei „Lumea azi” îl remarcasem acum cîteva săptămâni, a dat presedinte declarat lipsite de orice ochivoc privind configurația unui real Front social-democrat, cel existent necorespunzind acestui ideal decât la nivelul formal. Mai mulți deputați F.S.N. și unii activiști ai partidului s-au pronunțat în același sens ca declaratiile domnului Rădină, ceea ce ne îndepărtează să credem că, în ciuda diplomatiei evidente care se va desfășura în următoarele zile, această ruptură nu va putea fi acoperită la loc astă cum a fost, ba chiar se va adinchi, ca urmare a delimitării cu precizie a cercului de influență-profit, care odată transiție a lăsat pe mulți pe dinăuară.

Care sunt motivele declarate ale sciziiunii. În primul rînd, motivele politico-ideologice, ea să revină la o terminologie familiară. După părerea celor scizieni, F.S.N., sub conducerea lui Petre Roman are în realitate un program neoliberal (Manole Gheorghe). În orice caz multă socialdemocrație „nu se regăsește nici în programul guvernamental și doar foarte vag în moțiune” (Velicu Rădină). Aceasta ar căm și părerea domnului N.S. Dumitru. În al doilea rînd ar fi motivele privind democrația în partid. Guvernul este acuzat că a creat o comisie nestatutară, aceea de pregătire a Convenției, un statut nedemocratic, deschizând larg „drumul unui partid totalitar” (Sorin Boianu): „Noi am avut un partid-stat, nu va fi greu să avem un stat-partid, sau un guvern-partid. Este un pericol real, trebuie să-l anunțăm, să luăm poziție față de el și să suntem convins că mulți oameni își vor da seama ce se întâmplă”. În plus, frațiunile influente își se reproșă corupția.

Identitatea frațiunilor în curs de scindare. Aceasta cuprinde activiști ai partidului, precum și parlamentari. Nu-i cupinde pe Dan Iosif. Se astăpta că N.S. Dumitru să se pronunțe. Au sprijinitorii în județele Argeș, Dimbovița, Caraș-Severin, Bacău, unele secții din București. Se vor păsi în dicția P.S.M. și în stînga F.S.N. actual. Nu se vor inscrie în Partidul Social-Democrat, dar vor colabora pe larg cu acesta, ca, de altfel, cu toată opozitia.

Ce politică vor face. Vor încerca să fie socialdemocrați și vor lupta pentru o autentică stare de drept, în care separația puterilor în stat să fie reală. Vor pleada pentru adoptarea rapidă a Constituției pentru a se atinge stabilitatea.

Fotografii de OVIDIU BOGDAN

Ion Iliescu și politica lor ulterioră va depinde de care umbrelă politică îl se va părea suficient de încăpătoare și de sigură. Dești deputați și senatori gindesc că rebelli, deși mulți mai puțini vor avea curajul imediat de a se manifesta. În ceea ce privește pe consilierii președintelui și în primul rînd pe personajul Vasile Secăres, liderul celor de la Stefan Gheorghiu, domnul Manole Gheorghe consideră că ar trebui o inițiativă parlamentară care să împună ca oamenii din jurul președintelui să nu mai facă (asa cum și președintele este obligat prin legătura electorală) politică partinică. (ALINA MUNGIU, ANDREEA PORA) ■

SOCIETĂȚII CIVILE

drepтурile omului din URSS, Europa Centrală și de Est susțin că factorul Gorbačov este important numai în facilitarea prezenței emancipării. Să posteze că au dreptate. Oricare ar fi motivele personale, secretarul general sovietic a ajuns să întruchipeze, la un moment dat, speranțele de democratizare ale mulțimii oameni din Europa post-stalinistă. Poate avea de-a face cu nășterea unui mit politic dar, așa cum stim de la Georges Sorel, asemenea mituri au propriul lor impact asupra cursului evenimentelor. Inițiativile maselor au depășit curind hotările oficiale ale permisibilului. Cu alte cuvinte, prin conjugarea extraordinară a unor circumstanțe obiective și subiective, ceea ce este oficial și ceea ce este neoficial în lumea comunismului nu mai reprezintă niciozitatea congenitală. În aceste condiții, societatea civilă a reprezentat motorul principal al recrăpării premiselor unei vieți sociale normale. În chiar nucleele sale aflate într-un proces de constituire și diseminare, cetățenii au deprins regulile dialogului democratic și virtuile străduințelor comune de a recrea un corp politic adevărat. Pentru teoreticienii și practicienii societății civile, emergența acestora nu reprezintă o inițiativă cu caracter distructiv. Din contră, scopul său principal este construire și remodelarea legăturilor sfârșite ale solidarității umane, reabilitarea (deci că cetățenii au dreptul să ceară socoteala conducerilor lor pentru toți ceci ce este) pretind că fac în interesul națiunii.

In ciuda originii sale spontane, societatea civilă reprezintă un pluralism instituțional în stăină nascendii. Ea include uniuni autonome, instituții religioase și asociații profesionale independente, misiuni pacifice, ecologiste și pentru drepturile omului, precum și alte grupuri de-

dicate protejării individualului față de ideologia oficială atotcuprinzătoare (e.g. Alternativa Portocală în Polonia, Secțiunea de Jazz în Cehoslovacia etc.). În stadiul initial, majoritatea acestor inițiative se caracterizează prin caracterul lor informal și opozitia față de monolitismul birocratic.

Sociologii leagă revenirea la societatea civilă de interesul crescând pentru transformarea economiilor comuniste falimentare în economii de piață. Din punct de vedere istoric, așa cum arăta Daniel Bell, societatea civilă a reprezentat complementul natural al liberalismului, înțelese ca sistem pluralist, în care individul se organizează în afara orbitei dominației statului. Cu cît sistemele politice sunt mai autoritare și mai centralizate, cu atât perspectivele existente și inferioritățile civile sunt mai reduse. Este important de înțeles că societatea civilă reprezintă o idee, un „arhetip” politic care a devenit parte integrantă a contextului din Europa Centrală și de Est. Aici opozitia invoca în mod consistent acest concept și îl subliniază originalitatea cu careare ostentație.

Pentru americani, societatea civilă este deopotrivă ușor și dificil de sesizat. Pe de o parte, așa cum subliniază Tocqueville, societatea civilă americană — formată din asociații voluntare ale indivizilor liberi — este foarte bine dezvoltată, iar statul american este relativ slab. Pe de altă parte, americani socotesc societatea civilă ca un lucru de la sine înțeleșit, incit nu simt nevoie să o discute într-un cadru teoretic.

O privire atență asupra modului în care est-europeni concep societatea civilă neară ajuta să înțelegem mai bine ceea ce s-a petrecut în blocul sovietic. Societatea civilă în Europa Centrală și de Est

are o lungă istorie de luptă, cu infringeri temporare și refaceri partiile sau totale, cu ezitări și speranțe, ceea ce ar putea explica mobilitatea finală contra regimurilor comuniste și colapsul lor politic. Existența unei configurații de rețele dispărată structurate ale cooperărilor și comunicărilor interindividuale au sfidat timp indelungat tentativele de control totalitar asupra vieții oamenilor. Între altele, irezistența și reputația puterii comuniste în momentul prăbusirii sale a fost cauzată și de maturizarea unor actori alternativi în sinu societății civile.

Cu siguranță, glăsostul și perestreola gorbačoviste au catalizat schimbările în Europa Centrală și de Est. Dar reformele sovietice în curs nu sunt numai — și nici în primul rînd — consecința unor intenții bineînțute ale unui grup luminat din cadrul nomenclaturii, ci, mai degrabă, răspunsul elitelor sovietice, dezamăgite și asediate de o criză sistematică, vecină cu catastrofa. În același timp, este o încercare de a face față preșumăturilor exercitate de grupuri și mișcări sociale pentru care există modeli stalinisti și dovezi unuia istoric de necontestat. Timp de peste două decenii, societatea sovietică a dat naștere, mai mult sau mai puțin vizibil, unor fenomene pe care avem tendință să le asociem cu noțiunea de societate civilă: subculturi alternative, asociații informale, eludarea valorilor oficiale, pe scurt incepăturile unei culturi a discursului critici. Fără îndoială, aceste fenomene au fost întruite într-o perioadă brejeană dar extraordinară, redescoperire a activismului civic și proliferarea grupurilor informale în anii din urmă ar fi fost de neconceput în absența unei societăți civile pre-existente. Se poate spune că activarea societății civile este în relație directă cu sfârșirea monopolului detinut de partid asupra ideologiei și puterii. Aceasta este valabil și pentru țările din Europa Centrală și de Est, unde totalitarismul nu a anihilat niciodată în totalitate izvoarele autonomei civice. În ciuda încercărilor nein-

țăță, subordonată în întregime dictaturii partidelor comuniste, polonezi și ungurii — și mai puțin cehii, slovacii, est-germani, românii și bulgarii — au reușit parțial să creeze centre de activism, care au scăpat direcției și constringerilor oficiale și s-au opus acestora. Protecția oferită de bisericile catolice și protestante a fost deosebit de eficientă în acest sens. Întrucât aceste instituții nu au putut fi înregimentate în întregime nici chiar în condiții stalinistice deplină. În ciuda hărțușilor repetate și a represiunii nemiloase, aceste grupuri au dat naștere unor comunități exemplare de indivizi animați de aspirații comune. Ele au pus bazele unor forme de cooperare întemeiate pe solidaritate și demnitate, în contrast total cu frica și constringerea care dominau viața curentă.

In cadrul ordinii post-staliniste, societatea civilă devine sforsă în care indivizi pot descoperi și practica valorile îndelung interzise ale moralității și adevărurilor universale. Mult timp, aceste eforturi de a remodela politică în „anti-politică” au fost considerate de cei care gindesc că sunt deosebit de eficiente în acest sens. Întrucât aceste instituții nu au putut fi înregimentate în întregime nici chiar în condiții stalinistice deplină. În ciuda hărțușilor repetate și a represiunii nemiloase, aceste grupuri au dat naștere unor comunități exemplare de indivizi animați de aspirații comune. Ele au pus bazele unor forme de cooperare întemeiate pe solidaritate și demnitate, în contrast total cu frica și constringerea care dominau viața curentă.

In cadrul ordinii post-staliniste, societatea civilă devine sforsă în care indivizi

Vladimir TISMĂNEANU
Traducere de
SILVIA HOTĂRANU

ACTUALITATEA GÎNDIRII LUI NICOLAE TITULESCU ÎN PROBLEMA MINORITĂȚILOR

Puțoi oameni puteau prezice în momentul morții lui Titulescu, în martie 1941, valoarea pe care ideile și idealurile sale o vor avea anul acesta, cind se împlinesc cincizeci de ani de la moartea sa. În ultimii ani ai vieții, petrecuți în exil, departe de România, el a assistat la prăbușirea tuturor ideilor pentru care se străduise ca ministru de externe al României și ca președinte al Adunării Ligii Națiunilor. Tehnicii său de a consolida pacea pe baza Tratatelor din 1919—1930, de a construi un sistem de alianțe menit să împiedice revizuirea acordurilor de la Versailles, s-a dovedit iluzoriu. Si totuși, eforturile sale pentru eliminarea folosirii forței sau amenințării cu forța din relațiile internaționale și reglementarea conflictelor prin negocieri au o pregnantă leătură cu propria noastră epocă, dar cind forța triumfă, idealurile pe care le-a slușit Titulescu devin irealizabile. Semnificative pentru zisă de azi sunt încă două lecții pe care ni le oferă activitatea lui Titulescu, și anume că camenii de stat ai unor țări mai mici pot juca un rol important în problemele internaționale, și că o diplomatie lăcașuită poate fi un substitut al puterii într-o lume guvernată prin legături.

Prințul Titulescu a cunoscut și înțeleagătoarele aspecte multiple ale activității sale diplomatice. Titulescu a consacrat problemei minorităților naționale multă enerezie. Deoarece această problemă nu a dispărut de pe ordinca de zi a actualelor foruri internaționale, consider că ar fi instructiv să ne amintim contribuția lui în examinarea unor aspecte generale ale problemei. Opera lui Titulescu oferă un fund de plocare în această problemă spinoasă a drepturilor minorităților.

In timpul epocii postbelice, chiar in perioada de virf a războiului rece, exista un acord tacit ca harta politică să fie înstă neîschimbă pentru că în momentul în care începe să se modifice oricât de puțin pe motiv că vreunui grup i s-ar recunoaște dreptul inalienabil la auto-determinare, deschiză cutia Pandorei. El bine, sfîrșul războiului rece a fost un semnal pentru grupurile nemulțumite. Odină cu înființarea totalitarismului a venit momentul să-să revindere drepturile. Dar întrebarea ce descurge din acțiunea lor este: cum se poate împăca dreptul la autodeterminare cu cel al suveranității și al integrității teritoriale? Nu au fost unate lecțiile secolului douăzeci, în care protejarea drepturilor minorității a fost folosită ca prelext pentru agresiunea conică tinerelor state-națiuni din Europa centrală și de est. Acceptarea necondiționată a principiului autodeterminării și-a dovedit fatală supraviețuirea unui stat mic.

Reductie ad absurdum a autodeterminarii nationale inseamna ca nu exista o linita logica a fragmentarii minoritatilor. Autodeterminarea nationala devine o intenție deschisa la secesiune. Nu exista criterii obiective care sa determine exact momentul in care aceasta fragmentare ar fi balansata. Recizarea frontierelor internationale nu ofera o solutie problemelor etnicii: nu face decat sa creeze noi minoritati, noi intolerante si noi tensiuni. In plus, nu exista o limita logica in stabilirea granitelor. Toti putem deveni minoritati, in functie de traierea frontierelor. Sa ne gindim, de exemplu, la crearea unei Ucraine independente: aceasta aputine include, pe baza autodeterminarii majoritatis, parti importante din Polonia si din Republica Moldova, iar populatia poloneza si moldovenesti ar deveni in ceea ceva minoritate. Pentru orice majoritate, statul existent este o unitate organica viabila, iar pretentile de secesiune ale minoritatilor, o mascarada daunatoare. Pentru orice minoritate nationala care se afirma, statul gazduieste o inclusiune din care evadă ca este un imperativ politic si cultural. Crearea si conservarea statului inausi reprezentanta justificarea invocata de nationalitatea ca mai puternica pentru a-si asigura independenta de la fostii guvernanti, dar in acelasi timp ea nu acorda suveranitate proprilor minoritatii.

De altfel, la o conferință întinută la Academia Diplomatică din Paris pe 15 martie 1929, Titulescu ne recomintează că problema minorităților este privită diferit de la stat la stat: „Problema minorităților, transpusă în domeniul relațiilor internaționale, pare să intereseze în special două feluri de stat. De o parte, statele care văd un număr considerabil de persoane, de care sunt atașate prin legătură de rasă, limbă sau religie, că sunt chemate să trăiască pentru totdeauna dincolo de frontierele lor, și care au interesul legitim să vadă ca și-a asigurat maximum de protecție fosillor lor supuși. Pe de altă parte, sunt statele pe teritoriul cărora sunt chemate să trăiască aceste minorități, și care desigură să aibă dispuse să asigure drepturile omului și în special libertatea cultural-religioasă tuturor locuitorilor, fără vreo deosebire, au totuși interesul tot aii de legitim să nu vadă că se constituie în cadrul organismului național forme strâine de acesta, oricare ar fi ele, adică să nu îngăduie crearea unui stat în stat” (Nicolae Titulescu, Discursuri, ed. R. De-

utsch, Bucureşti ; Editura Ştiinţifică, 1967,
p. 302).

contradictorii dintre state care au do-
bandit, multe vîrstă, complicitatea în
căutarea de resurse naturale.

bindit minorități semnificative ca urmare a Tratatelor de Pace de la Paris și cele care au pierdut o parte din populația lor majoritară. Chiar în timpul lui Titu Maiorescu, relațiile dintre statele noi create în 1919 și vecinii lor deposedați au fost condiționate de atitudinea populațiilor minoritare. Prezentindu-se ca „victime ale Versailles-ului”, au protestat împotriva Tratatelor de Pace și s-au apărat cu vehemență identitatea lor etnică în fața presiunilor de a fi asimilate. Acuzate că erau mai loiale grupului lor etnic decât statului în care trăiau, au riscat discriminarea și cind această a avut loc, au apelat la statele lor „mamă” pentru ajutor. Acest ajutor a fost dat cu promptitudine de către statele care se considerau victimele Tratatelor de la Paris și de aceea cereau cu orice preț reînvierea lor. Deci ajutorul dat minoritătilor de către aceste state a fost transformat la scurt timp în încurajarea irredentismului menit să distrugă statul nou european, ceea ce au și reușit cu prejudecătări.

Astăzi, însă, un lucru este clar. Comunitatea internațională se ridică împotriva revizuirii frontierelor ca metodă de rezolvare a problemelor minorităților. Pe

nitivă. Această ultimă fază presupune însă, acceptarea de către statul reclamant a competenței tribunalului.

Acest procedeu are un avantaj pentru reducerea posibilităților de antagonism între două state. Faptul că orice cetățean, indiferent de naționalitate, are dreptul să atragă atenția Consiliului asupra încalcării sau pericolului de încărcare a obligațiilor asumate în semnarea Convenției Europene a Drepturilor Omului înseamnă că o încărcare a prevederilor Convenției nu devine o problemă internațională decât dacă unul din membrii Consiliului își asumă răspunderea personală de a o aduce la cunoștința Consiliului.

Care ar fi cea mai bună cale de a ne asigura că drepturile minorităților sunt respectate în conformitate cu legislația internațională privind drepturile omului? Minoritățile să îndreptățească abilitatea de a avea drepturi care să permită ca identitățile lor să fie protejată. Aplicarea unor asemenea drepturi este urmărītă în noua legislație a drepturilor omului, ca de exemplu în Proiectul preliminar al Convenției Europene pentru protejarea minorităților, proiect întocmit de Working Group on Minorities of Council of Europe's Commission for Democracy through Law. Primul articol al Convenției stipulează că apărarea drepturilor minorităților etnice, lingvistice și religioase, ca și

propriul lui trecut îngust și etnocentric ca și fondul emoțional moștenit. Deci problema se prezintă în felul următor: suprimarea identității atavice cu un grup tribal care alimentează naționalismul. Să aceasta se poate realiza numai prin conștientizarea nevoii de a o face. Din nefericire, prea puțini sunt politicienii care sunt dispuși să se angajzeze în acest efort intelectual. Unul dintre cei puțini este președintele Havel, care a cerut scuze Germaniei pentru expulzarea nemților din Cehoslovacia după ultimul război mondial.

Cu 80 de ani în urmă, Titulescu era frântămint de aceeași problemă: „(...) oricare ar fi bunăvoiețea care să arătă minorităților; oricare ar fi eforturile care să-șe face pentru a le satisface dorințele cele mai pretențioase, aceasta nu va face decât să contribuie la subrezarea consolidării statelor” (N. Titulescu, *Discursuri*, p. 315). Teama de a subrezi statul acordind minorităților anumite drepturi este încă deosebit la baza atitudinii adoptate de majoritate față de minoritate. Astfel, majoritatea suspectează minoritatea de intenții ascurse, mai ales cind minoritatea și teritoriul pe care-l ocupă sunt presupuse a fi rivnite de un vecin care a fost depozitat. De aceea, senzația de nesiguranță oferă un motiv în plus guvernelor statelor tinere să asocieze procesul de consolidare a națiunii sau a statului unitar cu nevoala de suveranitate în raport cu minoritățile supuse.

Pentru imbinatirea relatiilor dintre majoritate și minorități este necesară înlăturarea acestor vechi temeri și prejudecăți. Care este calea? Problemele economice susținută față de state vecine și intoleranța față de semenii stau la baza temerilor și prejudecăților interetnice. Pentru înlăturarea neîncrederei trebuie soluționate următoarele probleme. Prima este cea economică.

Crescerea somajului în urma reformelor economice, imbinată cu acordarea unei autonome mai mari unor grupuri minoritare au provocat temeri în rindul majoritatii privind distribuirea locurilor de muncă în favoarea minorităților. Aici comunitatea internațională are un rol de jucat. Degeaba comunitatea îndeplinește guvernele să dea asigurări că nu există discriminare în acordarea locurilor de muncă, dacă aceste locuri de muncă nu există. Un ajutor economic de proporții alocă judicios în aşa fel incă nimenei să nu se simtă dezavantajați ar contribui la reducerea tensiunii interetnice.

Suspicția este că de un stat vecin ar fi redusă dacă s-ar sublinia că interesul legitim al unui vecin este să urmărească dezvoltarea unei minorități nationale, și nu să intervină în treburile interne ale unui stat suveran. De asemenea, temea de revanșă ar fi diminuată dacă în jările vecine reprezentanții guvernamentali nu ar recurge la declarări și publicații provocatoare. Numai crearea unei atmosfere de încredere reciprocă va permite minorităților să-și aducă contribuția la dezvoltarea unei societăți liberal-democratice.

In sfirite, peninsula a reduce intoleranta, guvernele trebuie sa educe majoritatea sa recunoasca dreptul minoritatii de a participa in viata statului ca partener distinct dar egal. Gradul in care se va realiza acest deziderat va indica linile de demarcatie in noua Europa. Numai prin reducerea intolerantei poate fi realizata o adevarata democratie. Democrația nu este o noțiune abstractă, consacrată în principii constituționale, ci este un mod de a gândi și de a se comporta. Pervertirea și deformarea atitudinilor, mentalităților și relațiilor sociale de către un trecut dictatorial ridică obstacole uriașe în calea democratizării. Unul dintre aceste obstacole îl constituie ideea că relația dintre națiunile majoritară și minorități trebuie să fie nu de coordonare ci de subordonare. Presupunerea dreptul cîștigat prin naștere de către majoritate de a domina minoritățile sustine intoleranța, cu puține sanse de a schimba această mentalitate atât timp cât propaga-

propaganda naționalistă continuă să vehiculeze această idee. Logincile de genul „poporul să fie stăpin în propria sa casă”, îmbinate cu o insistență cu totul depășită asupra vechimii unui popor, sunt folosite în unele cercuri și organe de presă ca argument că drepturile trebuie să fie acordate fiecărui în funcție de vechimea sa pe teritoriul ţării. Ideii de „stăpin în propria sa casă” își atribuie sensul de același organe, că cei care sunt în proprietatea lor case trebuie să fie stăpini, iar minoritățile, venite mai târziu, trăind nu ca proprietari ci ca chiriași, trebuie să fie stăpinite. O asemenea retorică este privită în ţările democratice ca un anacronism primitiv, hilar și, în același timp, sinistru și nu face decit să deservească

interesele ţării în care este răspândită. Pentru realizarea unei democrații, această mentalitate trebuie înlocuită. Relația dintre națiunea majoritară și cele minoritare trebuie să devină una de coordonare, formele ei fiind colaborare și toleranță. Ideea de dominație sau de supremacie exclude principiul egalității în drepturi și deci trebuie abandonată pe

de altă parte, legislația din ce în ce mai cuprinzătoare privind dropturile omului cauță să impună fiecărui stat să se conformeze normelor internaționale de drept. De exemplu, primirea în Consiliul European obligă la respectarea drepturilor omului nu numai în vorbe ci și în fapte. Consiliul are un sistem eficient de protejare a drepturilor omului. La Strasbourg, sediul Consiliului, funcționează o comisie a drepturilor omului, căreia îi se pot adresa cetățenii și organizațiile nereglementate din țările membre ale Consiliului cu plingeri privind incalcarea drepturilor lor, dar numai după ce au esuizat toate calele legale din țara lor. Pe baza Convenției Europene a Drepturilor Omului, adoptată de Consiliul European în 1959, și a celor patru protocoale aditionale, comisia stabilește dacă au fost întă-adevăr incalcate drepturile cetățeanului sau ale organizațiilor respective. În caz afirmativ, comisia va media între reclamant și statul acuzat de violarea drepturilor sale, iar dacă încercarea esuează, va avansa cazul tribunului pentru drepturile omului, și căruia decizie este definită.

de drepturile celor ce apățin acestor minorități, însă cum sint garantate de actuala Convenție, constituie un component fundamental al protejării internaționale a drepturilor omului și ca atare intră sub incidența cooperării internaționale. Ceea ce legislația privind drepturile omului nu stipulează este că minoritățile au dreptul la secesiune. Secesiunea înseamnă state noi și frontiere noi. Dar să opună secesiuni însemnă să te opună autodeterminării. Cum se poate justifica o asemenea poziție?

Pericolul secesiunii este generarea divergențelor și conflictelor și, astă cum am spus, se poate repeta la infinit. Reprezintă o amenințare la adresa societăților civile care s-au înfrâptat. Revendicările naționaliste ar putea fi evenimente satisfăcute într-un cadru mai larg. În organizații regionale cum ar fi confederatările, permitând culturilor naționale minoritare să se exprime. Să asta duce la încă o întrebare: dacă legitimitatea politică poate fi plasată înafara unei culturi naționale majoritare. Răspunsul ar fi afirmativ dacă naționalismul ar putea fi modelat în acel fel binecuvântător.

CĂLIN ANASTASIU

ÎNTRÉ THATCHERISM ȘI SOCIAL-DEMOCRATIE

■ Corectia social-democrată

Social-democrația s-a dovedit a fi ereditatea bună a idealului socialist. Desprină din mișcarea socialistă a secolului al XIX-lea — ca și comunismul de altfel — ea a abandonat milenarismul utopic al acesteia pentru a se construi nu distrugerii unui sistem, ci reformările sale în sensul aspirațiilor imediate specifice unui trai mai bun, securitate socială și democrație ale unor bune categorii de populație. Esența politicii social-democrație a constat în corecțierea unor efecte negative ale legilor pieței — și nu în suspendarea lor, tentativă ce va genera falimentul proiectului comunist —, iar instrumentul principal al acestei politici a fost statul, cu numeroasele sale posibilități redistribuționale. Pe lângă drum de la „capitalismul sălbatic” la „statul bunăstății” au fost recunoscute și legitimate drepturi fundamentale ale salariaților (dreptul de organizare și dreptul la grevă, ajutorul de somaj, salariul minim etc.), au fost instituționalizate mecanisme de reglementare a conflictelor de muncă, de negociere și de parteneriat social, au fost lansate programe de protecție socială, destinate îndeosebi unor categorii defavorizate (șraci, munciope, familiile cu probleme, bătrâni, handicapăti etc.) în cele mai diverse domenii (educație, sănătate, recunoaștere profesională și reinserare socială, locuințe, alimentație etc.). Este adevărat, politicele social-democrație au avut la dispoziție și au gestionat importante resurse asigurate prin creșterea economică, astăzi incitele au fost inevitabil afectate de ciclurile acestora. Perioadele de criza economică — cum a fost aceea în care au intrat majoritatea țărilor occidentale la începutul anilor '70 — au dat cîstig de cauză unor noi strategii politice, caracterizate, între altele, prin presiuni asupra programelor sociale și asupra unumitor drepturi ale categoriilor salariaților. În nici un caz nu s-a ajuns la o anulare deplină a acestora, ci, eventual, la amputări mai mult sau mai puțin substantiale în funcție de situația particulară a fiecărei țări în parte.

■ Strategia Thatcheristă

O asemenea strategie a fost thatcherismul. El a debutat în forță spre sfârșitul anilor '70, într-un climat de urgență economică și conservatorism politic. Sub incidența unor variabile externe (creșterea prețului petrolierului și a unor materii prime), modelul keynesian clasic intrăs în criză: nu mai putea fi asigurată, ca în decenilele anterioare, o creștere economică stabiliă în condițiile unor rate decente ale inflației și somajului. Datele economice transformaseră o ecuație într-o urgență somatică: inflație sau somaj? Thatcherismul a optat categoric în favoarea primeia, abandonind orice politică în domeniul ocupării forței de muncă. Rolul statului în regularizarea pieței a fost comprimat și redus la pîrghi strict monetare. Un nou liberalism se reinstala în prim-planul scenei politice și în spiritul public dominant. În aceste condiții, strategia thatcheristă a urmărit cîteva direcții prioritare: 1) obiective deflaționiste adjudecate prin pîrghi de tip monetarist; 2) politici de însanătate și de austerație economică; 3) desecțatizare și privatizare masivă; 4) controlul și disciplinarea muncii (presiuni asupra sindicatelor, creșterea somajului etc.); 5) amputarea programelor sociale subvenționate de stat.

In mod evident, relaxarea spiralei inflaționiste făcea necesară rupererea causalității circulare dintre prețuri și salarii, care se alimentau reciproc și ascendent. Controlul prețurilor impunea controlul revendicărilor salariale, ceea ce reclama dezamorsarea misiunilor sindicale. In Anglia, de pildă, grevele luaseră o mare amplitudine (industria minieră, transporturi feroviare și maritime etc.), amenințând cu paralizarea întregii economii. Ministerul celui ce avea să fie numită „doamna de fier” a debutat într-o atmosferă de confruntare puternică guvern-sindicate. De loc surprinzător, una din primele inițiative de mînă forță ale nouului cabinet a fost modificarea și înăsprirea legislației în domeniul decasnării greivelor. Alături de spectrul somajului — ajuns la cifre astronomice (în jur de trei milioane) la începutul anilor '80 — aceasta a dus la un declin al revendicărilor salariale, pe primul plan în strategia sindicatelor trecind păstrarea, pe cît posibil, a locurilor de muncă. Adjudatează la acest preț, o pace socială relativ stabilă pe parcursul întregului deceniu trecut a favorizat atingerea celorlalte obiective ale strategiei Thatcheristă: reducerea inflației, restructurarea și eficientizarea economiei, retehnologizarea unor ramuri industriale aflate sub nivelul mondial, (re)privatizarea unor întreprinderi controlate de stat, relansarea creșterii economice.

Așadar în sir, această strategie economică — consolidată și prin opțiunile similare ale noii administrații republicane în S.U.A. — nu a putut fi contestată decât de cei care se încăpățâin să-și estimeze succesele certe în termeni strict economici prin supralicitarea costurilor sociale, într-o direcție imorâtoare.

■ Antinomie tranzitiei

Pentru cel care luă în serios opțiunea unei reale tranziții la economia de piață este evident că economiile ţărilor din fostul bloc comunist se găsesc într-o fază prehatcheriană. În termeni strict economici, problemele ce reclamă o rezolvare urgentă sunt similare: restrucțarea și retehnologizarea economică, ineficiența și lipsa competitivității, privatizarea, spectrul hiperinflației, stoparea valului de greve și revendicările salariale, precum și dezvoltarea unei economii totale.

salariale, înințeala falimentului economic total.

Mulți ani îl săi ai societăților Europei Centrale și de Est sunt preocupați de ceea ce am putea numi antinomile tranzitiei postcomuniste. Cel mai adesea sunt amintite tendințele virtual divergente dintre procesele de **marketizare** și **democratizare**. Într-adevăr, experiența istorică pare să indice faptul că aceste procese s-au desfășurat mai degrabă succesiv decât simultan. În Occident, fazele timpurii ale tranzitiei la economia de piață capitalistică (ceea ce s-a numit „acumularea primativă”, „capitalism salbatic” etc.) nu au fost tocmai propice democratiei. Obiectivele acestora au putut fi atinse mult mai târziu, în condițiile stabilizării structurilor și instituțiilor economiei de piață și de fonduri

cristalizările unui anumit tip de cultură politică. Democrația a fost fructul tirzii al unei dezvoltări economice și politice îndelungate. În același timp, ea a rezultat dincașă dezvoltare, ajutând-o să se mențină la parametrii atinși.

O altă experiență istorică frecvent invocată în evanirea posibilelor evoluții post-comuniste este recenta tranziție la democrație a unor țări din sudul Europei (Grecia, Spania, Portugalia) sau din America Latină. În toate aceste cazuri, însă, este amintit faptul că restructurarea sistemelor politice în sens democratic a avut loc în condițiile preexistenței și funcționării unor economii de piață. Ca stare, dublul succes al democrației și markizărilor în țările fostului bloc comunista rămâne încă problematic pentru ocaii mai multi analisti.

Acesea îl sări se văd confruntate și cu o altă dilemă, de data asta în termeni de politică imediată: aceea dintre opțiunea thatcheristă și cea social-democrată. Nu numai fostele partide comuniste, sub imperativul unor schimbări în față rapidă și credibile, s-au grăbit să imbrace veșmintele noii ale social-democrației. Aceasta a fost și înimbolțul inițial al fostei opozitii din aproape toate tările comuniste. Pentru elita intelectuală din care au fost recruteți principaliii actori ai opozitiei la fel ca și pentru o mare parte a intelectualității occidentale —, filosofia social-democrată apără ca o opțiune firescă, în cōsens cu profilul culturii saio-politice și cu valorile ei subiacente: umanism, democrație, drepturi și libertăți economice, sociale și politice, egalitatea sanselor, protecția socială, implicarea benefică a statului în procesele de redistribuție etc. Dar ocupând „castelul” puterii după alungarea vecinului tiran, foata opozitie a-să treacă forțe repede și-să ia între buzile sale social-democrate și urgența unor măsuri economice de tip thatcherist. Sub amenințarea colapsului economic, aceste exitară au fost devenite mai întâi de planul Balcicowicz, apoi treptat de politicile economice adoptate de guvernele celorlalte tări central și est-europene (mai puțin în U.R.S.S., mai existant în Bulgaria, mai tîrziu, dar destul de accelerat în România). Așa au luat naștere și primele fisuri serioase în rindurile unei opozitii care, odată ajunsă la putere, a trebuit să se recunoască oficial divizată în legătură cu opțiunile între diferitele pachete de programe. Puse în situația de a gestiona reforma, formațiuni precum Forumul Civic sau Solidaritatea s-au scindat, de regulă între grupări liberale, conștiente de inevitabilitatea unor soluții de emanatie thatcheristă ale crizei, și grupări ale căror inclinații populiste conferă un caracter sui generis ideologic

■ Politică și retorică

Ceea ce în alte țări este recunoscut public și consecrat instituțional prin desprindererea mai multor partide cu orientări asumate neoliberale sau socialist-democrațe din trupul unor formațiuni-mamă, la noi este încă escamotat și abandonat unei ambiguități pe care se mizează în menținerea capitalului politic. În triunghiul de la vîrf — președinție, parlament, executiv — au apărut o serie de orientări diferite, fapt ce poate fi considerat firesc, la urma urmelor. În condițiile ieșirii din monolitismul politic specific regimurilor totalitare, Mai puțin firescă este ambiguitatea care s-a strecurat între guvern și partidul de guvernămînt, într-politică și retorică.

In urma cu zece luni, la investitura sa, echipa guvernamentală a surprins prin combinația retorică liberală cu cea social-democrată. Socal a fost puternic, mai ales pentru partidele istorice, care se vedea astfel delegitimată în plan programatic. La fel se întimplase cu puțin timp înainte, cind propaganda fesnista preelectorală a încercat să confundă retoria și simbolurile anticomuniste, pentru a submina atât opozitia de partid, cit și pe aceea — mult mai percutantă în vremea respectivă — a unor grupuri intelectuale, dezamăgite de reflexele politice nedemocratice ale noii puteri. Să recunoaștem, lansându-și programul, timica echipă guvernamentală a coagulat multe speranțe. Foarte rapid însă, „Junii tehnocrati” s-au văzut confruntați nu numai cu o situație economică vecină cu catastrofa, dar și cu o deteriorare galopantă a acestăia. În bună măsură datorată unor măsuri anterioare, motivate de căstigarea electoratului. Scăderea dramatică a producției și productivității muncii, în medie cu 25–30%, penuria de resurse și energie, paralizarea vechilului sistem de autoritate în organizațiile economice, proliferarea anarchiei și a infracțiunilor economice, declararea inflației și a revendicărilor salariale, toate acestea au furat motive pentru a fi promovate politici de corecție severe — de la austерitatea financiară și sistarea subvențiilor la prețuri asupra mărcilor sindicale — de inspirație neoliberală și cu o tentă Thatcheristă grea de escamotat. S-a adângat nevoia acuzației de credite internaționale, de unde necesitatea promovării unei politici economice în concordanță cu recomandările organizațiilor finanțare internaționale (FMI, Banca Mondială etc.), a căror filosofie neoliberală este binecunoscută. Guvernul a înaintat relativ repede și destul de departe în această direcție, probabil și din dorința de a refațe imaginea internațională a țării — ajunsă la cote dezastruoase după evenimentele din iunie ’90 — și de a obține, pe acasă și cale, mult doritul sprijin extern. Ca urmare, ceea ce era inevitabil s-a produs: conflictul cu sindicalele și avansarea de revendicări ale categoriilor salariale.

Extingerea acestui fenomen a creat un aparent paradox politic: un guvern nesocotește interesele categoriilor sociale pe care se sprijină însăși formațiunea politică reprezentată de guvern. În principiu, un astfel de paradox admite două soluții: sau guvernul nu reprezintă formațiunea politică din care este recrutat, sau aceasta din urmă nu reprezintă categoriile sociale al căror exponent se autoconsideră. În ciuda neclarităților ideologice și organizatorice care persistă în FSN, inclinăm spre a crede că prima soluție este mai aproape de adevăr. Numai că intrarea în aderanță pare un lux pe care actualul guvern nu s-a hotărât încă să și-l acorde. De aceea persistă în ambiguitate, refuzând să-și asume identitatea practică sale politice și sperând să-și mențină capitalul politic dobândit cu ajutorul

rul unei retorici social-democrate, mult mai zirăzoare pentru categorii largi de populație.

Care este, pînă în prezent, scopul în fața a roitori programatic social-democrație a guvernului în primul rînd, multi vehiculata protecție socială — au introdus salariul minim, ajutorul de somaj, cîteva măsurări, se preconizează negocierea salarizărilor și în ceea ce îl atîntăsează inflația, s-a promis asigurarea continuării a pensiilor CAP. Apoi, ar îl vorba de noastră securitatea unor drepturi fundamentale ale locurilor: dreptul de organizare, dreptul la grevă, drepturile și contractele colective de muncă, instituirea comisiilor guvern-sindicale ca germane al unui parteneriat. Este adevărat, din punct de vedere că toate aceste reglementări au fost legeferite și iuționalizate din inițiativa mișcării social-democrației, dar ele fac parte, de-acum, din preistoria ei. În prezent ele sunt susținute, în liniile mari, de toate formele politice care ajung să gestioneze puterea, indiferent de filosofia lor politică. Ele au intrat în parțialul instituțional universal al societăților dezvoltate și să nu pierdă de mult pecetea social-democrație. Într-o timp, social-democrația a mers mult mai departe, și în legătură cu pachetele de politici de care guvernul sănătosu este complet străin. Să, probabil, nici nu ar putea să își slăbească decamăduță, căci social-democrația nu încă promovează o protecție socială bazată pe o relieră ribuire a bogăției — pe care nel îl nu o avem —. În timp ce guvernul nostru nu face altceva decât să "redistribuie sacrificiile", și nici pe acestea tomai evită, astăzi cum recunoaște cu francheză unul din lideri FSN.

Po de altă parte, pare greu de conjugat vocile social-democrației a guvernului cu avatarele unor dintr-ale revendicările salariaților. Nu trebuie uitat că în trecut la liberalizarea prețurilor în devans față de introducerea negocierii salariaților, acesta din urmă fiind impusă „de jos”. În urma protestelor decizie a lui Timișoara. Că privind tentativa de a rezista în situația creată de greva prelungită din transporturi feroviare, prin precipitatea prelungire a unei lege privind reglementarea conflictelor de muncă, care mai degrabă urmărește decât social-democrație, dovedă astăzi continutul acestei legiștări — care a finit noul nemulțumiri —, cit și faptul că în dezmembrarea conflictului s-a dovedit eficiența ei cu o procedură. Dacă adăugăm și frecvențele pilonilor sindicatelor în legătură cu înaintarea spre lansarea a unor proiecte de legi care ignoră cele cinci comisiile guvern-sindicale — motiv pentru care ați din urmă au solicitat, pe cît se pare, o remitere executivului —, avem o imagine destul de bine a conțurării a conflictului major care domină. În acest timp, scena noastră politică: acela dintre sindicate. Ceea ce lăsă pare paradoxal, căci sindicatele constituie, în mod tradițional, suportul și baza eficienței unei politici de tip social-democrat. În situație, din nou guvernul recurge la o soluție similară, menită să mascheze ambiguitatea identității sale. El reiteră strategema larg utilizată anul trecut împotriva unor personalități ale opozitiei intelectuale, și se lansează în discreditarea sistematică a liderilor sindicali. Încercând să sugereze că acțiunile lor de „destabilizatoare” întrețin un conflict care, altminteri, ar fi

■ Integrating gdevči

Se cunosc o precizare : aici este vorba de o analiză a fenomenologiei noastre politice, și nu de o evaluare în sens pozitiv sau negativ a diferitelor opțiuni de politică economică și socială. Filosofia social-democrată este străgătoare pentru majoritatea categoriei lor de populație, iar din punct de vedere social ar putea asigura suport și strângerea rindurilor în dificila "transversare a desertului", postcomunist. Dar este ca realmente posibilă în condițiile unor sisteme de putere primitive, confruntate cu urgențe dezertizației, eficiență și cărări și cu lipsa cronică de resurse? Din punct de vedere tehnic, arsenaliul neo-liberal oferă soluții flexibile pentru leziunea din marasmul economic. Sunt ele valabile în cazul fostelor pari comuniste? Că rezistă o politică de tip Thatcherist în condițiile structurii sociale total-diferite de cele occidentale? care lipesc categoriile sociale și lor île potrivibile să impună o asemenea politică și să-o mențină pentru a putea da rezultatele așteptate? Aceste opțiuni politice fundamentale, rolul analitic numai acela de a le defini și clarifica efectele pozitive și negative, eventual de a lansa unele de fezabilitate. Dar opțiunea ca sursele numerice agentilor politici, și să trebulească se poate mai ferm și transparent, așa încât să fie înălțat un raport credibil între politici și realitatea să impiedice discreditarea amintirii. Într-adevăr a economiei, de care pe bună dreptate vorbește în cercurile guvernamentale, rușinari sănse fară ca politica înălțată să intre în adâncime.

NOI AM EVITAT LUPTA FRATRICIDĂ

• Fragmente din discuția cu ANDREI VARTIC, deputat al poporului din Republica Moldova •

ANDREI VARTIC s-a născut în anul 1948 în satul Dânceni dintr-o familie de tărani. A absolvit Facultatea de Fizică din Chișinău în 1971. În ultimii ani de studiu a fondat împreună cu cîțiva colegi o organizație de tineret care își propunea să lupte pentru cauza națională. Deși este de poliția secretă, este acuzat de „lipsă de orientare politică” și de „credință în Dumnezeu”. În 1977 i se refuză angajarea în urice loc de muncă, cu excepția unui sanctuar de construcții din Siberia. În 1977 se află printre eroilor Cenacelui literar și teatral „Alexei Maioevici”, instituție care a adus o contribuție decisivă în acțiunea de renastere națională. Lupta pentru introducerea alfabetului latin și pentru recunoașterea limbii naționale ca limbă oficială îl găsește în primele rînduri.

Această, Andrei Vartic este deputat al poporului în Parlamentul Republicii Moldova și directorul artistic al teatrului „Alexei Maioevici”. Este întotdeauna un gazdelor activ și un eseist subtil și erudit. Deși este căsătorit și are doi copii, lui Andrei Vartic îl să parăzit din fondul locativ al Republicii doar o cameră într-un cămin de nefamiliști din Chișinău. De aceea preferă să locuască în modestă casă parintescă din Dânceni, înconjurat de tărani cu care elinde mergea împreună în muncile cîmpului și al căror alei în Parlament a devenit între timp. De la acești tărani, de la părinții lor, sau de la preoții veniți să sărbătorească de peste deal, Andrei Vartic a afișat numeroase întârișiri despre foame, despre deportații, despre răzbăile, despre numeroasele urgi care au trezit peste acest pămînt. Prezentăm aici cîteva însemnări dintr-o convergere avută cu Andrei Vartic în zilele din preajma Referendumului. (V.B.)

• IN BASARABIA CULTURA SI INS- TRUJIREA AU FOST PRIGONITE A- NULE

În Moldova este unul dintre păminturile celor mai mari din întreaga Uniune Sovietică. Aici există cel mai mare număr — aproape 10 milioane — de oameni și studii superioare din toate republikele Uniunii; este cel mai mare număr de oameni cu studii medii; în plus o parte importantă a lor a constituit rusofofilii. El a scris din anii rusofofilii avean rezervate de două ori mai multe locuri la exponenție de admirare în facultăți decât moldovenii. Nei vine în în general de la tău, absolvință o scăzută mai proastă și recunoașterea atunci limbii ruse: efortul de adaptare ne face să avem, ca atunci, corisalii mai slabii.

Între 1968 și 1974 Petru Lucianchi, scrierile cu probleme ideologice, a întreținut o adevarată temură anti-românească. Desigur, tonul și dăderea Bodiu, primul scrieră, dar Lucianchi era un executant foarte devotat și foarte periculos. Pentru o carte românească găsită în biblioteca persoanei sale, un student putea fi exmatriculat. În toată acătuia perioadă nu s-a pus în scenă nici o piesă românească: „O capătă și fortună”, de exemplu, se jucase pînă în '69. S-a revenit la un repertoriu românesc de abia după '77.

I-după răstării moldovenilor de la cultura și avut drept consecință crearea unor locuri administrative și reprezente care a dus o politică profund antihumană, cu caracter de dezvoltare. Ne sfîrșim pe locul și poziția noastră arătoare sunt prelucrate de obicei în Rusia, la distanță foarte mare. Pe drum, cum o treime din fructe se strică. Centrul cumpără produsele noastre pe preturi de nimic și ne vinde spori corisalelor la preturi mult mai mari — sau la exponență. În România, în locuri foarte apropiate de noi, există mari complexe ale industriei alimentare, care lucrau — din cîte știm — mult sub parametrii lor. Am putea face întreprinderi mixte în condiții reciproce avanțăjuite și, ceea ce este și mai grav, să fiem enorm din rezervele de vinuri. Foarte poluante sunt și combinațiile de creștere și îngrijire a porilor, care funcționează în cea mai mare parte peninsulară apusonă Uniunii. Tara are cele mai mari rezerve de apă potabilă (din partea europeană), desăvîrșită teritoriul cu cea mai mare densitate: 129 locuitori/km² turismul Armenia cu 92 de locuitori/km²).

• CENTRUL STIE CĂ SINTEM UN POPOAR HARNIC

Centrul și forțe bune care sunt caracteristice ale Rîsăcarului popor și duce o politică însoritoră specifică. În cazul nostru, săi că suntem un popor harnic. Pentru a nu exploata mai bine, să-i încercăm de linărirea intelectualilor și transformarea basmășilor în proletariat agricol. 8% din populația este sătenescă, iar mareea majoritate o constituie moldovenii.

Să rezultatele sunt foarte bune — cel puțin la nivelul Uniunii Soviatică — 80% din tutum se realizează și — deși în chioșcuri, adesea, nu se găsesc tigări. Suntem pe primul loc la producția de vînă. Suntem pe primul loc la producția de grâu la hectar — și totuși importăm grâu de grăcice agricole enorme sunt afectate complexelor zootehnice. Suntem pe locul doi la producția de lapte (pe vacă de mula); pe primul loc este Estonia. Nici în industrie nu stăm rău: suntem pe locul al treilea la creșterea productivității muncii (pe primul loc se

afă Bielorussia, pe al doilea Lituaniană).

Dar oricără am produce, nu putem să-tăruim Uniunea. În Rusia, suntem săi prăticii pustii, pămănturi nefisabile sunt nelucrătoare, năpădile de buruieni cit omul. Unulă gotodășie de la noi încheie contracte cu colhozurile rusești: și se duc acolo la arat și la semănat, apoi la cules. Din cauza climatului mai rece, perioadele în care sună muncile agricole în nord sunt mai întârziate, așa că oamenii pot munci și în noi, și în colhozurile rusești. Suntem plătiți cu banii buni și primesc și jumătate din recoltă.

Există și industrii de vîrf, în care mina de lucru este preponderent moldovenescă. La Chisinau se află un colos radio-electronic care produce circuite integrate (în parte pentru armată), magnetofone, televizoare. Aici, 60% dintr-o mulțime sunt moldoveni. Cadrelor de conducere sunt înșă în majoritate ruși și ucrainieni.

În general, situația economică a Moldovei — ca și a tuturor baltice — este mult mai bună doar încearcă să demonstreze Central. Propaganda imperială încercă să ne convingă că ne-ar fi mult mai greu fără Moscova, și că istorica din Imperiu ar fi o simbioză economică. De fapt adevarul este totuși contrar. Lor ar fi mai greu fără noi.

• CINEVA NU VREA SA COLABO- RAM CU ROMÂNIA

Ne-am așteptat că, după Revoluție, colaborarea cu România să fie mult mai intensă. Produsele noastre arătoare sunt prelucrate de obicei în Rusia, la distanță foarte mare. Pe drum, cum o treime din fructe se strică. Centrul cumpără produsele noastre pe preturi de nimic și ne vinde spori corisalelor la preturi mult mai mari — sau la exponență. În România, în locuri foarte apropiate de noi, există mari complexe ale industriei alimentare, care lucrau — din cîte știm — mult sub parametrii lor. Am putea face întreprinderi mixte în condiții reciproce avanțăjuite și, ceea ce este și mai grav, să fiem enorm din rezervele de vinuri.

Foarte poluante sunt și combinațiile de creștere și îngrijire a porilor, care funcționează în cea mai mare parte peninsulară apusonă Uniunii. Tara are cele mai mari rezerve de apă potabilă (din partea europeană), desăvîrșită teritoriul cu cea mai mare densitate: 129 locuitori/km² turismul Armenia cu 92 de locuitori/km²).

• CENTRUL STIE CĂ SINTEM UN POPOAR HARNIC

Centrul și forțe bune care sunt caracteristice ale Rîsăcarului popor și duce o politică însoritoră specifică. În cazul nostru, săi că suntem un popor harnic. Pentru a nu exploata mai bine, să-i încercăm de linărirea intelectualilor și transformarea basmășilor în proletariat agricol. 8% din populația este sătenescă, iar mareea majoritate o constituie moldovenii.

Să rezultatele sunt foarte bune — cel puțin la nivelul Uniunii Soviatică — 80% din tutum se realizează și — deși în chioșcuri, adesea, nu se găsesc tigări. Suntem pe primul loc la producția de vînă. Suntem pe primul loc la producția de grâu la hectar — și totuși importăm grâu de grăcice agricole enorme sunt afectate complexelor zootehnice. Suntem pe locul doi la producția de lapte (pe vacă de mula); pe primul loc este Estonia. Nici în industrie nu stăm rău: suntem pe locul al treilea la creșterea productivității muncii (pe primul loc se

• NICI UCRAINIENII NU NE PREA JUBESC

Demnăționalizarea Basarabiei să-a făcut, într-o măsură importantă, prin implanterea populației ucrainene.

In 1939, Hitler a retrăs peste 100 000 de germani din sudul Basarabiei. Actuala capitală a „Republicii Găgăuzie” este Komrat, cindă localitatea germană. În iunie 1940 au plecat 150 000 de rugăci care au trezit în România și s-au dispersat apoi în toată lumea. Tot atunci au emigrat foarte mulți evrei.

În locul lor au fost aduși ucraineni și mai puțini — ruși. Această exodusură a devenit și mai dramatică după razboi. De aceea, sudul a răpată o puternică infuzie de populație ucraineană care, uneori, a devenit majoritară. La Cetatea Alba au rămas doar 1% moldoveni; la Ismail — 20%; în schimb, în judecă Renilor toate satete sunt moldovene. De asemenea, ponderea ucrainenilor a crescut și în Bucovina de Nord.

In felul acesta, vecinul săi moldovenesc Cartal (cartierul este o specie de vultur, n. red.) a devenit Orlivka; Satul Nou a devenit Novosilivske; Bolari a devenit Colocnicov. Situația demografică favorabilă îi-a lăsat pe ucraineni să crească că teritoriile care le-au fost atribuite prin politica stalinistă li se cunosc de drept și au încercat să dovedescă prin argumente istorice o durată înaltă a lor în aceste pădurile.

Contactele la nivel guvernamental cu ucrainenii sunt foarte prietenoase — pînă la chestiunile de ordin teritorial. În cele din urmă, am convenit că aceste chestiuni nu trebuie atestate decât după ce situația generală din Uniune se va înălțî. Apoi se vor crea grupe de savanți care vor studia situația astăzi din punct de vedere demografic și istoric.

• NOI AM EVITAT LUPTA FRATRI- CIDA

Vă voi spune cîteva cuvinte despre structura politică a Basarabiei.

In esență, există două grupuri mari: Atlanta și Bălți — care grupează 33 de formațiuni ce susțin politica noastră — și „Intreprindere”, care grupează 5 formațiuni rusești.

Cea mai puternică organizație rămîne Frontul Popular Moldovenesc. În perioada sa de maximă înflorire, Frontul număra pînă la 200 000 de membri plătiți. Într-împărtășirea sa nu ne asemănat cu vecinul partid. Acum, membrii Frontului au doar o legătură cu fotografie. Au rămas numai vreo 30 000 de aderenti activi. Dar Frontul este încă redutabil, peșteră că are cel puțin 2-3 membri în fiecare sat și poate aduce oricând la Chișinău 1-200 000 de oameni.

Altă formațiune importantă este Partidul Comunist al Moldovei. El nu are caracterul național pe care îl sugerează denumirea, ci este filiala republicană a PCUS. Pînă mai tîrzi, doar 30% o mai constituiau moldoveni, iar numărul lor este în continuu scădere. În aceste zile, au loc acumărăte sedințe de partid în care oamenii săi depun carnetele în proporție de 90%, considerind politică accentuată antipopulară și antinațională. Recent, s-a desprins din partid Platforma Democrată, formind un partid democrat.

Există și cîteva forme de asociere care funcționează în afara oricărui factor național sau politic: mafia nemuncită (politică — boudiști; mafia militarii; mafia celor din industrie; mafia biserică). În Moldova și Armenia, există cele mai puternice structuri mafioase — mafia bisericăilor. Acei nu încap naționalism și xenofobia; drept consecință, cîteva de făci este fabuloasă.

Deși există un număr mare de partide și organizații, forul care polarizează în mod real forțele politice este Parlamentul. El numărește 200 de deputați, împărțiti în cinci grupuri.

„Clubul democrat” reunește 107 deputați din Frontul Popular Moldovenesc, la care se adăugă și cîteva găgăuzi, care nu sunt favorabili.

„Vîntul satului” este grupul președintelor de colhozuri — latifundiarul local. Grupul are 90 de deputați; uneori îl atrage și pe uni comuniști — pe care îl cumpără la propriu și ajung pînă la 100.

Cu ei se pot face unele alianțe. Local

— în general, secretari de partid. Unele dintre ei sunt prebabilii pentru cauza democratică.

Mai există cam 15 „Independenți” care, după impresia mea, fac mai curind jocul Securității. Doi dintre ei au trecut de partea democratilor.

In Iași, mai este grupul rusofonilor, numit „Moldova Sovielică”. Aceasta „Moldova” este formată din ruși, găgăuzi, ucraineni — și din cîteva moldoveni trădători. Unul dintre potrivir este Iacovlev, doctor în drept, fost deputat de Chișinău, căruia i-a retras mandatul. Actualmente, este reectorul Universității din Tiraspol, crește nume pentru el.

Tactică noastră a fost — și este — de a atrage treptat, de partea noastră, elementele recuperabile. Si s-a dovedit că ele au fost mult mai numeroase decât ne-am îșteptat. A fost o campanie lentă și pasnică de convertire. Sistem bucurios că am reușit să evităm lupta fratricidă.

• NOUA NI SA PREGATIT UN SCE- NARIU DE CONTRAREVOLUTIE BLINDA

Parlamentul propusese încă din vară un program bine simțit de trecere la economia de piață. Pînă acum, trebuia să îl așteptăm de mult numedă națională — leul moldovenesc — și, implicit, o situație materială mult mai bună. Ulterior, aveam să înțeleagă că ni se pregătește și nouă un scenariu subtil. Spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat în România, nouă său pregătește un scenariu de contrarevoluție blindă.

In august a apărut diversul, găgăuz. În 1 septembrie s-a proclamat Republica Transnistria. A urmat blocada cu benzina. Apoi, blocada cu cerealele. De asemenea, a trebuit să răiem 30 000 de vite de mula, astfel că acum am rămas fără lapte și fără miu.

Cea mai perfida manevră a fost cea cu găgăuzi. E și un exemplu de contumaceție a politicii imperialiste. Găgăuzii au fost transplantăni acum 150 de ani din Bulgaria, din manuță a răilor de a muta populația, pentru a crea permanente surse de tensiuni interne. Chir de astăzi, găgăuzii au fost niște băieți victime în jocul istoriei, căci lor îi s-au dat pămînturile cele mai proaste — de pe care fusese sălăjii să le ia. Dar, în același timp, n-au fost lăsați în armă, nici de turi, nici de Stalin, pentru a se înarmă în voie; turi îi au sculit de impozite.

Cineva voia să ne transforme în nimeri. Să aducă contra cîtorva mărești găgăuze, pe care să le slăbească. Am dat atunci cîteva rea, poate o sută de interviuri reporterilor străini. Am încrezut să le explic că noi suntem victimă unei divergențe subtile, dar ei erau de la polariști. Îi se încrezuse un număr de vedere că cîteva oameni să se pună la putere împotriva unor oameni care să apară întrăiți întrăiți. Cineva ar fi vrut să spună întrăiți lumi: suntem sunți români, și în București, și în Basarabie, niste sălăjii, nu le place cîteva.

Am dat atunci cîteva rea, poate o sută de interviuri reporterilor străini. Am încrezut să le explic că noi suntem victimă unei divergențe subtile, dar ei erau de la polariști. Îi se încrezuse un număr de vedere că cîteva oameni să se pună la putere împotriva unor oameni care să apară întrăiți întrăiți. Cineva ar fi vrut să spună întrăiți lumi: suntem sunți români, și în București, și în Basarabie, niste sălăjii, nu le place cîteva.

Cind și-au dat seama că este capcană, oamenii au dat înăpără. Omnia și invadă. Altfel, ar fi fost un motiv incompatibil cu numărul de locuitori români, ci și pentru decretarea legii martiale, pentru înfrângerea tulburătorilor sovietici clăstiti. ■

A consemnat:
VICTOR BARSAN